ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 45 (2571)
ПЯТНІЦА
5
лістапада 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

НЯХАЙ ЖЫВЕ ВЯЛІКІ КАСТРЫЧНІК, ЯКІ АДКРЫЎ НОВУЮ ЭПОХУ СУСВЕТНАЙ ГІСТОРЫІ—ЭПОХУ РЭВАЛЮЦЫЙНАГА АБНАЎЛЕННЯ СВЕТУ, ПЕРАХОДУ АД КАПІТАЛІЗМУ ДА САЦЫЯЛІЗМА!

З Заклікаў ЦК КПСС да 54-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.



Героі Вялікага Кастрычніка! Героі разняволенай Кастрычнікам працы! Героі — абаронцы Радзімы ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай вайнаў!.. Яны — асноўныя героі нашага мастацтва.

Наш зямляк, удзельнік штурму Зімняга палаца паэт Алесь Гурло, апяваючы незабыўныя дні лістапада 1917, усклікаў:

Я дань прынёс, хоць і малую...
Прымі яе, жыві, красуй!
Я сцяг чырвоны пацалую
І ў даль адважна панясу.

Так, словы паэта гучаць, як клятва не аднаго яго. Сыны і ўнукі тых, што штурмавалі Зімні, у гады Вялікай Айчыннай адстаялі ад ворагаў горад Леніна над Нявой, горад рэвалюцыі.

Ім, ленінградскім маракам, прысвечана новая кампазіцыя беларускага мастака Л. Асецкага «Матросы» (кардон, вугаль). Гэта толькі частка твора, над якім працуе мастак. Рэпартаж з майстэрні Л. Асецкага чытайце на стар. 6—7...

СВЯТА НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ

БЕЛАРУСКАМУ ДЗЯРЖАЎНАМУ УНІВЕРСІТЭТУ ІМЯ У. І. ЛЕНІНА — 50 ГАДОЎ

Беларускаму дзяржаўнаму ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэту імя У. І. Леніна

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў Беларускай ССР горача віншуюць прафесарска-выкладчыцкі састаў, студэнтаў, рабочых, служачых, увесь шматтысячны калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэта імя У. І. Леніна з 50-годдзем з дня заснавання універсітэта.

Стварэнне Беларускага дзяржаўнага універсітэта і станаўленне вышэйшай адукацыі ў Беларусі стала магчымым у выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, паслядоўнага ажыццяўлення ленінскай нацыянальнай палітыкі КПСС.

Паўвекавы юбілей універсітэта — вялікая знамянальная падзея ў грамадска-палітычным жыцці беларускага народа. Створаны па ініцыятыве Уладзіміра Ільіча Леніна, Беларускі дзяржаўны універсітэт з'яўляецца прызнаным флагманам вышэйшай школы рэспублікі, цэнтрам падрыхтоўкі высокакваліфікаваных нацыянальных кадраў. Больш чым 30 тысяч яго выпускнікоў плённа працуюць у самых розных галінах народнай гаспадаркі, культуры і навукі.

Беларускі дзяржаўны універсітэт цяпер з'яўляецца буйной навуковай установай. Яго вучоныя дабіліся значных вынікаў у вырашэнні актуальных навуковых праблем, іх дасягненні справядліва атрымалі шырокую вядомасць і прызнанне. На базе універсітэта і з яго дапамогай створаны многія вышэйшыя навучальныя ўстановы і навукова-даследчыя ўстановы Беларусі. Неацэнны яго ўклад у фарміраванне і развіццё нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па змесце культуры беларускага народа. Універсітэт выхаваў плеяду таленавітых вучоных, пісьменнікаў, паэтаў, педагогаў. Многія яго выпускнікі сталі арганізатарамі народнай гаспадаркі і культуры, вядомымі партыйнымі, дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі.

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад высока ацанілі заслугі універсітэта ў падрыхтоўцы кадраў і ў развіцці навуковых даследаванняў, узнагародзіўшы яго ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і Ленінскай юбілейнай граматай у гонар 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Змагаючыся за ажыццяўленне рашэнняў гістарычнага XXIV з'езда КПСС, прафесары і выкладчыкі, партыйная, камсамольская і прафсаюзная арганізацыі універсітэта настойліва і мэтанакіравана ўзбройваюць маладых спецыялістаў асновамі марксісцка-ленінскага вучэння, закладваюць у іх трывалы фундамент ведаў, фарміруюць уменне выкарыстоўваць іх на практыцы, выхоўваюць актыўных барацьбітоў за навукова-тэхнічны прагрэс, за ажыццяўленне планаў камуністычнага будаўніцтва. Паляпшаючы навуковую і практычную падрыхтоўку спецыялістаў, пашыраючы іх тэарэтычны і культурны кругагляд, удасканальваючы арганізацыю навуковых даследаванняў, калектыў універсітэта ўносіць дастойны ўклад ва ўсенародны рух за хутчэйшае выкананне заданняў дзевятай пяцігодкі.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР, Савет Міністраў Беларускай ССР выказваюць цвёрдую ўпэўненасць у тым, што прафесары і выкладчыкі, партыйная і грамадскія арганізацыі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна, кіруючыся рашэннямі XXIV з'езда КПСС і ўказаннямі, выкладзенымі ў выступленні Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева на Усесаюзным злёце студэнтаў, будуць яшчэ з большай настойлівасцю змагацца за павышэнне навукова-тэарэтычнага ўзроўню падрыхтоўкі студэнтаў і аспірантаў, творча ўдасканальваць навучальны працэс і развіваць навуковыя даследаванні, выхоўваць юнакоў і дзяўчат у духу марксісцка-ленінскага светапогляду, камуністычнай перакананасці, класавай самасвядомасці, непрымірымасці да любых праяўленняў буржуазнай ідэалогіі, бязмежнай любві і адданасці сваёй вялікай сацыялістычнай Радзіме.

Ва ўрачысты дзень 50-годдзя і ўзнагароджання універсітэта Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР жадаем калектыву БДУ новых вялікіх поспехаў у ганаровай і высакароднай справе падрыхтоўкі ідэйна стойкіх, высокакваліфікаваных спецыялістаў, у далейшым развіцці навукі і культуры Савецкай Беларусі.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ	ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР	САВЕТ МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР

ПРАМОВА тав. П. М. МАШЭРАВА

Паважаныя нашы юбіляры і госці!

Дарагія таварышы і сябры!

Шматтысячны калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэта імя Уладзіміра Ільіча Леніна перажывае хвалюючыя дні. Прызнаны флагман беларускай вышэйшай школы адзначае свой паўвекавы юбілей. Гэта — свята не толькі выхаванцаў і супрацоўнікаў універсітэта. Гэта — свята ўсяго беларускага народа, свята нашай навукі і культуры, памятная, знамянальная дата ў гісторыі вышэйшай адукацыі ў Беларусі. Быць на гэтых урачыстасцях — вялікая радасць і асаблівы гонар.

Дазвольце мне ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, урада рэспублікі горача і сардэчна павіншаваць вас — удзельнікаў урачыстага сходу і ў вашай асобе ўсіх студэнтаў, прафесараў, выкладчыкаў, усіх выхаванцаў універсітэта, усіх работнікаў навукі і вышэйшай школы рэспублікі з гэтым выдатным юбілеем. (**Апладысменты**). Сімвалічна, што юбілейныя ўрачыстасці праходзяць у пярэдадзень пяцьдзесят чацвёртай гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, у перыяд, калі савецкі народ натхнёна і самаааддана працуе над ажыццяўленнем гістарычных рашэнняў XXIV з'езда ленінскай партыі, грандыёзных заданняў дзевятага пяцігадовага плана.

Дзецішча Кастрычніцкай рэвалюцыі, ленінскай нацыянальнай палітыкі — Беларускі універсітэт, яго слаўны калектыў унёс і ўносіць істотны ўклад у скарбніцу матэрыяльных і духоўных багаццяў нашага грамадства, у развіццё навукі і культуры, ва ўсенародную справу камуністычнага будаўніцтва.

Біяграфія універсітэта непарыўна звязана з біяграфіяй Савецкай Беларусі. Першы ў гісторыі беларускага народа, старэйшы ў рэспубліцы Белдзяржуніверсітэт быў адкрыты ў кастрычніку 1921 года па ініцыятыве Уладзіміра Ільіча Леніна, у адпаведнасці з яго практычнай дзейнасцю па развіцці універсітэцкай адукацыі ў краіне.

Так, дзякуючы перамозе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, на беларускай зямлі быў запалены светач ведаў — створаны універсітэт, які расчыніў свае дзверы для тых, хто ўзяў у працоўныя, мазолістыя рукі пяро і алавак, кнігі і канспекты, каб штурмаваць вышыні навукі. Гэта былі нядаўнія байцы рэвалюцыі, маладыя рабоча-сялянскія парасткі, разбуджаныя Кастрычнікам да новага жыцця, ачышчанага ад рабства і прыгнёту. Дзяцей працоўнага народа прывялі сюды прага ведаў і палымяны ленінскі заклік: «Вучыцца, вучыцца, вучыцца!».

Тады, у першым цяжкім навучальным годзе, ва універсітэце займалася на рабфаку, медыцынскім факультэце, факультэце грамадскіх навук 1.390 студэнтаў, працавала 14 прафесараў і 49 выкладчыкаў.

Сёння ядро універсітэцкай прафесуры і выкладчыцкіх кадраў складае больш чым 500 прафесараў і дацэнтаў, доктараў і кандыдатаў навук. А на 14 факультэтах універсітэта вучыцца каля 18 тысяч студэнтаў. У гэтых лічбах відаць выдатны плён бацькоўскіх клопатаў партыі і ўрада аб уздыме культуры, адукаванасці савецкіх людзей. Развіццё універсітэта нібы ўвасабляе сабой бурны рост прадукцыйных сіл і магчымасцей сацыялізма, духоўнага, інтэлектуальнага патэнцыялу савецкага грамадства.

За пяцьдзесят гадоў свайго існавання Беларускі дзяржаўны універсітэт даў краіне 30-тысячную армію высокакваліфікаваных, ідэйна загартаваных спецыялістаў самых розных галін ведаў. Сёння нельга сабе ўявіць грамадска-палітычнае, гаспадарчае, культурнае жыццё рэспублікі без тых кадраў, якія штогод з універсітэцкім дыпломам уліваліся і ўліваюцца ў шэрагі актыўных будаўнікоў новага камуністычнага жыцця. Яны ішлі настаўнікамі ў глыбінныя беларускія вёскі, узначальвалі новыя школы і тэхнікумы, папаўнялі рады арганізатараў вытворчасці, стваралі заводскія лабараторыі і канструктарскія бюро, працавалі ва ўстановах культуры, станавіліся партыйнымі, савецкімі і камсамольскімі работнікамі. У любым кутку Беларусі, а таксама і за яе межамі можна сустрэць выпускнікоў БДУ. І ў тым, што наша рэспубліка стала краем суцэльнай пісьменнасці, высокага ўзроўню развіцця эканомікі і культуры, што яна мае сёння высокакваліфікаваныя навуковыя кадры, ёсць немалая доля плённых намаганняў калектыву Белдзяржуніверсітэта — праваштфлангавага беларускай вышэйшай школы.

Універсітэт—гэта не толькі кузня кадраў, але і адзін з прызнаных цэнтраў развіцця нашай навукі. Яго вучоныя паспяхова распрацоўваюць цэлы шэраг актуальных праблем сучаснай фізікі, матэматыкі, хіміі, біялогіі, якія маюць вялікае тэарэтычнае і народнагаспадарчае значэнне. Шырокія даследаванні вядуцца і выкладчыкамі грамадскіх навук.

Нельга не адзначыць і тое, што з першых крокаў свайго існавання і па сённяшні дзень універсітэт непарыўнымі ніцямі звязаны з беларускай літаратурай, у якую кожнае пакаленне яго студэнтаў давала нібы сваіх «паўпрэдаў». Тут вучыліся людзі, чый уклад у развіццё беларускай савецкай літаратуры, нацыянальнай культуры атрымаў шырокае грамадскае прызнанне. Са сцен універсітэта выйшлі Кандрат Крапіва, Пятрусь Броўка, Кузьма Чорны, Пятро Глебка, Іван Мележ і многія іншыя вядомыя пісьменнікі і паэты.

Выпускнікі універсітэта на самых розных участках дзяржаўнага, гаспадарчага і культурнага будаўніцтва сумленна і самаададана служаць справе партыі і народа, праяўляючы шырокую эрудыцыю, грунтоўную тэарэтычную падрыхтоўку, прафесіянальнае майстэрства, сваю палітычную і грамадзянскую сталасць. Тысячы універсітэцкіх выхаванцаў, студэнтаў і выкладчыкаў у часіну цяжкіх ваенных выпрабаванняў, у смяротнай сутычцы з фашызмам з гонарам выканалі свой патрыятычны абавязак. І сёння, у дзень вялікага свята, мы схіляем галовы перад памяццю тых, хто не вярнуўся з палёў бітваў, хто згарэў у агні свяшчэннай усенароднай вайны з фашысцкімі варварамі.

Незабыўнай старонкай у жыцці універсітэта, у жыцці рэспублікі сталі нялёгкія, гераічныя пасляваенныя гады. Тады студэнцкія аўдыторыі запоўнілі былыя франтавікі і партызаны, людзі, якія вытрымалі суровы экзамен на атэстат сталасці, стойкіх і верных салдат Айчыны. Іх жыццёвы і маральны вопыт, памножаны на веды, атрыманыя ва універсітэце, адыграў і адыгрывае неацэнную ролю ў хуткім аднаўленні і далейшым бурным развіцці народнай гаспадаркі і культуры, выхаванні нашай моладзі.

Універсітэт вывеў у вялікае жыццё не толькі значны атрад першакласных спецыялістаў. Ён стаў калыскай цэлага комплексу ВНУ рэспублікі. Ад яго, як ад мацярынскага дрэва, адгалінаваліся цяпер буйныя інстытуты: політэхнічны, медыцынскі, педагагічны, народнай гаспадаркі, якія па многіх напрамках паспяхова спаборнічаюць з БДУ.

Як кузня кадраў і аўтарытэтны ачаг навукі і ведаў, як шчодры сейбіт разумнага, добрага, вечнага універсітэт няспынна развіваецца ў духу патрабаванняў нашага часу. Гады не старэюць, а маладзяць яго. Ён заўсёды ў развіцці, у пастаянным абнаўленні, ён служыць сучаснаму і накіраваны ў камуністычную будучыню.

Працоўныя рэспублікі ўрачыста адзначылі паўвекавы юбілей Беларускага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна.

У Мінскі палац спорту на ўрачысты сход, прысвечаны слаўнай даце, сабраліся прадстаўнікі партыйных, савецкіх, грамадскіх арганізацый, вышэйшых навучальных устаноў краіны, зарубежныя госці.

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ

Намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Сняжкова адкрывае сход. Пад гукі марша ў залу ўносяцца сцягі універсітэта. Прысутныя выбіраюць ганаровы прэзідыум сходу ў складзе Палітбюро ЦК КПСС.

Слова атрымлівае кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў. (Прамова П. М. Машэрава друкуецца ў сённяшнім нумары).

Пётр Міронавіч Машэраў уручыў прадстаўнікам універсітэта Ганаровую грамату Вярхоўнага Савета БССР, якой узнагароджаны універсітэт у сувязі з 50-годдзем з дня заснавання. П. М. Машэраў зачытаў прывітальнае пісьмо ЦК Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР Беларускаму дзяржаўнаму універсітэту імя У. І. Леніна.

З дакладам аб 50-годдзі універсітэта выступіў рэктар БДУ А. Сеўчанка. З вялікім хваляваннем выказаў А. Сеўчанка словы ўдзячнасці Цэнтральнаму Камітэту КПБ, ураду рэспублікі за высокую ацэнку работы універсітэта і клопат аб развіцці савецкай навукі. Ён запэўніў прысутных, што калектыў універсітэта прыкладзе ўсе намаганні, каб з гонарам выканаць адказныя задачы, якія стаяць перад айчыннай вышэйшай школай.

А. Сеўчанка расказаў аб слаўным шляху Беларускага універсітэта, аб ролі, якую ён адыграў у падрыхтоўцы і фарміраванні інтэлігенцыі рэспублікі.

Юбіляра цёпла вітаў міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі СССР В. Ялюцін. Ён адзначыў, што вялікія навуковыя дасягненні, поспехі ў развіцці айчыннай навукі і ў падрыхтоўцы шматтысячнага атрада высокакваліфікаваных спецыялістаў зрабілі універсітэт адным з важнейшых цэнтраў перадавой навуковай думкі.

— Цяжка пераацаніць ролю, якую адыграў БДУ імя У. І. Леніна ў жыцці нашага народа,— сказаў у сваёй прамове прэзідэнт АН БССР М. Барысевіч. Ён пажадаў калектыву старэйшай навучальнай установы рэспублікі далейшых поспехаў у развіцці навукі, у падрыхтоўцы кадраў спецыялістаў.

На сцэну падымаюцца працаўнікі сельскай гаспадаркі з караваем хлеба, спечанага са збожжа ўраджаю гэтага года. На вышытым ручніку яны падносяць гэты дар рэктару універсітэта.

Юбіляра віталі міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. Мяшкоў, народны паэт БССР П. Броўка, акадэмік-сакратар аддзялення фізіка-матэматычных навук АН СССР, былы выпускнік Беларускага універсітэта Л. Арцымовіч, прарэктар Ягелонскага універсітэта Здзіслаў Опяль, прарэктар Варшаўскага універсітэта Уладзіслаў Радзевальд і іншыя.

Зачытваюцца шматлікія віншавальныя тэлеграмы і адрасы, якія паступілі ва універсітэт з усіх канцоў краіны.

Удзельнікі ўрачыстасці аднадушна прымаюць тэкст прывітальнага пісьма Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў СССР.



Мінск. Палац спорту. 1 лістапада 1971 года. На трыбуне—кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў.

Сёння універсітэт уяўляе сабой своеасаблівы велізарны навучальны, навукова-даследчы камбінат, які мае высокакваліфікаваны састаў прафесараў і выкладчыкаў, сучасную навучальна-матэрыяльную і навуковую базу. Тут рыхтуюцца кадры па 15 спецыяльнасцях і 45 спецыялізацыях, — абнаўляюць свае веды выкладчыкі ВНУ, тэхнікумаў і прафтэхвучылішчаў.

Як і ўвесь наш народ, калектыў Беларускага універсітэта чэрпае свае сілы з жыватворных крыніц дружбы і непарушнага адзінства народжаных Вялікім Кастрычнікам сацыялістычных нацый. Мы з удзячнасцю ўспамінаем аб тым, як у перыяд станаўлення БДУ Масква, Ленінград, Казань і іншыя універсітэцкія цэнтры Савецкай краіны накіравалі ў Мінск сваіх вучоных, прыслалі абсталяванне, навуковую і навучальную літаратуру. У стварэнні універсітэта побач з прадстаўнікамі перадавой беларускай інтэлігенцыі — У. І. Пічэтам, Е. Ф. Карскім, М. М. Нікольскім, М. Б. Кролем і іншымі самы жывы ўдзел прынялі тагачасны нарком асветы РСФСР А. В. Луначарскі, буйнейшыя вучоныя-акадэмікі В. П. Волгін, К. А. Ціміразеў, Д. М. Прапішнікаў, М. М. Пакроўскі.

І сёння тысячы жыватворных ручаёў узаемнага супрацоўніцтва і навуковых пошукаў, плённых дыскусій і абмену вопытам звязваюць Беларускі універсітэт з многімі навуковымі цэнтрамі брацкіх рэспублік вялікага Савецкага Саюза.

Цесныя сяброўскія, навуковыя і культурныя сувязі падтрымліваюцца з многімі універсітэтамі краін сацыялістычнай садружнасці, у тым ліку з Іенскім універсітэтам імя Фрыдрыха Шылера, Сафійскім універсітэтам імя Клемента Ахрыдскага, Люблянскім універсітэтам і вышэйшай педагагічнай школай у Кракаве.

Разам з сынамі і дочкамі ўсіх народаў нашай Радзімы ў Беларускім універсітэце вучацца, атрымліваюць веды юнакі і дзяўчаты гераічнага В'етнама, вострава Свабоды — Кубы, пасланцы дваццаці адной краіны свету. Гэта адзін з многіх прыкладаў глыбока інтэрнацыянальнай прыроды савецкага дзяржаўнага і грамадскага ладу, увасабленне на практыцы ленінскіх ідэй дружбы, брацтва і супрацоўніцтва народаў. Аб гэтым жа сведчыць і шырокі ўдзел у нашых юбілейных урачыстасцях прадстаўнікоў Масквы і Ленінграда, саюзных рэспублік, шэрагу універсітэтаў брацкіх сацыялістычных краін. Мы горача вітаем усіх нашых дарагіх і жаданых гасцей і выказваем ім пачуцці павагі і нашай глыбокай удзячнасці. **(Апладысменты).**

Паўвекавы юбілей Беларускага дзяржаўнага універсітэта дае выдатную магчымасць яшчэ раз па заслугах ацаніць вялікія заваёвы і дасягненні сацыялізма, той гіганцкі скачок у галіне асветы і адукацыі народа, які зрабіла наша краіна, наша рэспубліка за гады Савецкай улады. За тэрмін, меншы, чым адно чалавечае жыццё, мы зрабілі гіганцкі крок ад амаль пагалоўнай непісьменнасці да ажыццяўлення ўсеагульнай сярэдняй адукацыі; ад навукі — служанкі і здабытку нямногіх — да навуковай творчасці мільёнаў і на карысць мільёнаў працоўных; ад цемры і бескультурнасці — да сапраўднага росквіту духоўнага жыцця народа; ад вострага «кніжнага голаду» — да мільённых тыражоў палітычнай і мастацкай, навуковай і тэхнічнай літаратуры; ад асобных разрозненых ачагоў навуковых даследаванняў — да магутных навукова-даследчых цэнтраў, аснашчаных першакласным абсталяваннем.

Як і ўся краіна, Савецкая Беларусь стала велізарным універсітэтам, дзе вучацца ўсе ад малога да вялікага. Рознымі відамі навучання цяпер ахоплены звыш трох мільёнаў жыхароў рэспублікі. Толькі студэнцкая аўдыторыя ВНУ налічвае больш за 140 тысяч чалавек. Побач з Беларускім дзяржаўным універсітэтам высокакваліфікаваныя кадры для ўсіх галін народнай гаспадаркі і культуры рыхтуюць 28 вышэйшых і 131 сярэдняя спецыяльная навучальная ўстанова. Толькі за мінулую пяцігодку імі падрыхтавана 233 тысячы маладых спецыялістаў. У 176 навуковых установах Беларусі працуюць больш чым 22 тысячы навуковых супрацоўнікаў, сярод якіх пяць з палавінай тысяч доктараў і кандыдатаў навук. Беларуская навука і вышэйшая школа па шэрагу напрамкаў займаюць вядучае становішча.

Але жыццё не стаіць на месцы, яно няспынна ставіць перад намі новыя, больш складаныя праблемы і задачы. Думаючы аб заўтрашнім дні нашай вышэйшай школы, аб абліччы яе выхаванцаў, мы заўсёды павінны памятаць нягаснучыя запаветы Леніна аб непарыўнай сувязі адукацыі з жыццём, з практыкай будаўніцтва сацыялізма і камунізма. Гэтыя ленінскія запаветы маюць пастаяннае значэнне і цяпер, калі XXIV з'езд КПСС паставіў велізарнай важнасці задачу найбольш поўнага і арганічнага злучэння пераваг нашага сацыялістычнага ладу з дасягненнямі навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Каб дабіцца гэтага, нам патрэбны ўсё новыя і новыя атрады высокаадукаваных спецыялістаў, здольных творча мысліць, ініцыятыўна і самааддана працаваць на карысць камуністычнага грамадства.

Сінтэз тых якасцей, якімі павінен валодаць сучасны спецыяліст, з гранічнай дакладнасцю і глыбінёй сфармуляваны ў выступленні Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Брэжнева Леаніда Ільіча на нядаўна праведзеным Усесаюзным злёце студэнтаў. **(Апладысменты).** Гэта прамова — баявая праграма дзеянняў для ўсіх камуністаў і камсамольцаў вышэйшай школы, для ўсяго нашага студэнцтва. Яна знайшла гарачы водгук у сэрцах моладзі, усіх савецкіх людзей. Яна прагучала як мудрае, задушэўнае пажаданне студэнцкаму юнацтву ў дарогу жыцця, працы і барацьбы, пошукаў і здзяйсненняў.

Партыя бачыць у савецкім студэнцтве актыўную грамадскую сілу, будучыню нашай вытворчасці, будучыню нашай навукі і культуры, нашчадкаў і прадаўжальнікаў неўміручай ленінскай справы. Савецкі студэнт сёння — гэта не проста чалавек з заліковай кніжкай, які жадае атрымаць дыплом. Гэта—чалавек, які прагне ведаў і поўны смелага парывання. Гэта—актыўны ўдзельнік навуковых гурткоў і будаўнічых атрадаў, лектар і прапагандыст, грамадзянін і патрыёт. І чым больш упарта ён будзе працаваць, каб авалодаць ведамі ўсіх тых багаццяў, якія выпрацавала чалавецтва, чым паўней і змястоўней стане студэнцкае жыццё, чым вышэйшы каэфіцыент карыснага дзеяння кожнага калектыву ВНУ, тым больш высокаадукаваных, адданых камуністычным ідэалам спецыялістаў атрымае наша грамадства.

Ва ўмовах сучаснай навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, вострай барацьбы двух светаў—сацыялізма і капіталізму—ад кожнага прафесара і выкладчыка, ад спецыялістаў любога профілю патрабуюцца, як ніколі, шырокі кругагляд і ідэйная акрыленасць, пастаяннае абнаўленне набытага запасу ведаў, уменне арыентавацца ў лавіне патрэбнага патоку інфармацыі. А гэта азначае, што ў поўнай адпаведнасці з указаннямі XXIV з'езда КПСС усе звенні сістэмы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі павінны дзейнічаць з максімальнай дакладнасцю і эфектыўнасцю, якасна пастаянна ўдасканальвацца.

ВНУ і тэхнікумы рэспублікі заклікаяны ўзняць усю навучальна-выхаваўчую работу на больш высокі ўзровень, яшчэ лепш узбройваць навучэнцкую моладзь марксісцка-ленінскім светапоглядам, трывалымі ведамі асноў навук, развіваць у студэнтаў працоўную і грамадскую актыўнасць, здольнасць да аналітычнага мыслення, да творчых рашэнняў і дзеянняў.

Сучасны этап камуністычнага будаўніцтва прад'яўляе павышаныя патрабаванні да вышэйшай школы і не толькі ў галіне падрыхтоўкі спецыялістаў, але і ў развіцці навуковых даследаванняў. Ад ВНУ, і перш за ўсё універсітэтаў, якія маюць высокакваліфікаваныя кадры вучоных і аспірантаў, сучасную лабараторную базу, мы маем права чакаць значна больших вынікаў у развіцці фундаментальных і прыкладных навук. Спецыфіка навуковай дзейнасці ў ВНУ патрабуе такіх суадносін паміж фундаментальнымі і прыкладнымі даследаваннямі, пры якіх распрацоўка тэарэтычных праблем павінна ісці больш інтэнсіўна, таму што толькі пры гэтай умове можна забяспечыць высокі ўзровень падрыхтоўкі вучоных і спецыялістаў, выкананне сур'ёзных і важкіх прыкладных задач. Тут шырокае поле дзейнасці адкрываецца не толькі для навуковых супрацоўнікаў вышэйшай школы, але і для студэнцтва. Няхай сталасць і маладосць, багаты вопыт і юнацкая захопленасць, настаўнік і вучань дзейнічаюць поплеч у цесным супрацоўніцтве, у пошуку новых шляхоў у развіцці навукі і тэхнікі, узбагачэння скарбніцы матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей нашага савецкага грамадства!

Таварышы! ЦК КПСС і Савецкі ўрад робяць усё, каб у адпаведнасці з Дырэктывамі XXIV з'езда партыі забяспечыць далейшае развіццё і ўдасканаленне сістэмы падрыхтоўкі спецыялістаў для народнай гаспадаркі і культуры, ствараюць спрыяльныя ўмовы для пленнай вучобы, працы і адпачынку навучэнцкай моладзі. Адным з яркіх праяўленняў гэтых клопатаў аб студэнцтве, аб умацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы ВНУ і тэхнікумаў з'яўляецца прынятая нядаўна пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерах па далейшым паляпшэнні матэрыяльных і жыллёва-бытавых умоў студэнтаў вышэйшых і навучэнцаў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў». Няма сумнення ў тым, што наша студэнцтва ў адказ на гэта праявіць яшчэ большую стараннасць і ўпартасць у авалоданні вяршынямі ведаў, у працоўнай і грамадскай дзейнасці. Мы ўпэўнены, што студэнты беларускіх ВНУ, як і ўся армія савецкага студэнцтва, з гонарам панясуць наперад эстафету навукова-тэхнічнага і сацыяльнага прагрэсу, эстафету слаўных спраў і здзяйсненняў Камуністычнай партыі і нашага народа. **(Апладысменты).**

Мы ўпэўнены, што калектыў студэнтаў і аспірантаў, прафесараў і выкладчыкаў Белдзяржуніверсітэта будзе ў ліку першапраходцаў у вырашэнні вялікіх і адказных задач, якія стаяць перад нашай вышэйшай школай. **(Апладысменты).**

Універсітэт носіць бясконца святое і дарагое імя Уладзіміра Ільіча Леніна. Гэта— высокі гонар. Але ў той жа час гэта і сапраўды найвышэйшая адказнасць. Імя Леніна абавязвае шматтысячны універсітэцкі калектыў сувымераць кожны крок сваёй работы і вучобы з неўміручымі ленінскімі запаветамі, з праграмнымі мэтамі і задачамі партыі Леніна.

Дарагія таварышы! За вялікія заслугі ў падрыхтоўцы спецыялістаў і развіцці навукі Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў Беларускі дзяржаўны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэт імя У. І. Леніна Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. **(Апладысменты).** Указ аб гэтым быў апублікаваны ўчора ў нашым друку.

Дазвольце, дарагія таварышы і сябры, па даручэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР уручыць вам гэту заслужаную і ганаровую ўзнагароду. **(Бурныя апладысменты).**

Ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і ўрада рэспублікі сардэчна віншую калектыў універсітэта з ганаровай узнагародай. **(Апладысменты).**

Мы ад усёй душы вітаем і горача віншуем вялікую групу прафесараў, выкладчыкаў, супрацоўнікаў універсітэта, удастоеных ганаровых званняў і ўзнагароджаных Ганаровай граматай і Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. **(Апладысменты).**

Добрага вам усім здароўя, дарагія таварышы і сябры, новых творчых поспехаў, слаўных спраў і здзяйсненняў на ніве служэння партыі і народу! **(Апладысменты).**

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб назначэнні тав. МІХНЕВІЧА Ю. М. міністрам культуры Беларускай ССР

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР **пастанаўляе:**

Назначыць тав. Міхневіча Юрыя Міхайлавіча міністрам культуры Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНАЎ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

2 лістапада 1971 года.
гор. Мінск.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва групе работнікаў Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР прысвоены ганаровыя званні.

НАРОДНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Данілюк Святлане Піліпаўне — салістцы оперы; Кагадзееву Аляксею Пятровічу — галоўнаму хормайстру; Малышавай Клары Мікалаеўне — артыстцы балета.

ЗАСЛУЖАНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Бруюо-Шуляку Вікенцію Фёдаравічу— салісту оперы; Бржазоўскай Людміле Генрыхаўне — артыстцы балета; Пятровічу Генадзю Уладзіміравічу — артысту хору; Саркісьяну Віктару Уладзіміравічу — артысту балета; Сухіну Аскольду Аўрамавічу — салісту оперы; Траяну Юрыю Антонавічу — артысту балета.

ДАНІЛЮК Святлана Піліпаўна, народная артыстка БССР. Нарадзілася ў 1939 годзе ў Кіеве. У 1963 скончыла Украінскую дзяржаўную кансерваторыю. Працавала ў Пермскім тэатры оперы і балета. З 1966 года — артыстка Беларускага тэатра оперы і балета. Выступае ў партыях Кармэн («Кармэн»), Марфы («Хаваншчына»), Амнерыс («Аіда»), Азучэны («Трубадур»), Любашы («Царская нявеста»), Алесі («Алеся»), Веранікі («Зорка Венера»). С. Данілюк — дыпламантка Міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага ў Маскве.

МАЛЫШАВА Клара Мікалаеўна, народная артыстка БССР. Нарадзілася ў 1935 годзе ў Горкім. Скончыла Пермскае харэаграфічнае вучылішча ў 1955 годзе. У Беларускім тэатры оперы і балета працуе з 1965 года. Ёю створаны партыі Джульеты («Рамеа і Джульета»), Аўроры («Спячая прыгажуня»), Джуліі («Альпійская балада»), Натацькі («Выбранніца»), Кітры («Дон-Кіхот»), Дзяўчыны («Пасля балю»).

КАГАДЗЕЕЎ Аляксей Пятровіч, народны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1926 годзе ў Данецкай вобласці. Скончыў Беларускую дзяржаўную кансерваторыю і аспірантуру пры Ленінградскай кансерваторыі. З 1960 — галоўны хормайстар Беларускага тэатра оперы і балета. Займаецца дырыжорскай дзейнасцю.

БРЖАЗОЎСКАЯ Людміла Генрыхаўна, заслужаная артыстка БССР. Нарадзілася ў Мінску ў 1946 годзе. Працуе ў Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балета адразу ж пасля заканчэння Мінскага харэаграфічнага вучылішча. Выконвае партыі Джульеты («Рамеа і Джульета»), Сольвейг («Пер Гюнт»), Адэты-Адыліі («Лебядзінае возера»), Фрыгіі («Спартак»), Дзяўчыны («Пасля балю»).

БРУЙ-ШУЛЯК Вікенцій Фёдаравіч, заслужаны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1912 годзе. У 1952 годзе скончыў Беларускую дзяржаўную кансерваторыю. З 1944 года працуе ў Беларускім тэатры оперы і балета. Выконваў партыі Шуйскага («Барыс Гадуноў»), Жэрома («Заручыны ў манастыры»), Панцялея («Ціхі Дон»), Падзячага («Хаваншчына»).

ПЯТРОВІЧ Генадзь Уладзіміравіч, заслужаны артыст БССР. Год нараджэння — 1926. Выпускнік Мінскага музычнага вучылішча імя Глінкі. Інспектар хору тэатра оперы і балета. У тэатры працуе з 1953 года.

САРКІСЬЯН Віктар Уладзіміравіч, заслужаны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1947 годзе ў Растоўскай вобласці. У 1967 годзе скончыў Мінскае харэаграфічнае вучылішча. З таго часу працуе ў тэатры оперы і балета. Выступае ў партыях Базіля («Дон Кіхот»), Юнака («Пасля балю»), Ротбара («Лебядзінае возера») і інш. Саркісьян — лаўрэат Міжнароднага конкурсу артыстаў балета ў Маскве.

СУХІН Аскольд Аўрамавіч, заслужаны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1941 годзе ў Архангельску. Скончыў Малдаўскую кансерваторыю, працаваў у Кішынёве, у оперным тэатры, пазней — салістам ансамбля песні і танца ЧБВА. На беларускай опернай сцэне працуе з 1966 года. Яго лепшыя партыі — Дасіфей («Хаваншчына»), Млынар («Русалка»), дон Базіліо («Севільскі цырульнік»). Ён лаўрэат міжнародных конкурсаў вакалістаў у Празе і Сафіі.

ТРАЯН Юрый Антонавіч, заслужаны артыст БССР. Год нараджэння — 1950. З 1968 года, пасля заканчэння Мінскага харэаграфічнага вучылішча, працуе ў тэатры оперы і балета. У яго рэпертуары — Зігфрыд («Лебядзінае возера»), Дэзірэ («Спячая прыгажуня»), Рамеа («Рамеа і Джульета»), Машэка («Выбранніца»), Юнак («Пасля балю»).



С. Данілюк. А. Кагадзееў. К. Малышава. В. Бруй-Шуляк. Л. Бржазоўская. Г. Пятровіч. В. Саркісьян. А. Сухін. Ю. Траян.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

АБ УЗНАГАРОДЖАННІ ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ І ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР РАБОТНІКАЎ ДЗЯРЖАЎНАГА ОРДЭНА ЛЕНІНА АКАДЭМІЧНАГА ВЯЛІКАГА ТЭАТРА ОПЕРЫ І БАЛЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

За заслугі ў развіцці музычнага і харэаграфічнага мастацтва ўзнагародзіць:

ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Баркоўскага Мікалая Нічыпаравіча — артыста аркестра.

Ваяводскую Софію Антонаўну— артыстку хору.

Галушкіну Лідзію Іванаўну — салістку оперы.

Ганчарэнку Васіля Дзямянавіча — саліста оперы.

Гарэліка Льва Давыдавіча — артыста аркестра.

Гур'ева Віктара Фёдаравіча — саліста оперы.

Дадзішкіліяні Атара Міхайлавіча — галоўнага рэжысёра.

Давыдзенка Ніну Сцяпанаўну— артыстку балета.

Карзянкову Аляўціну Аляксандраўну — артыстку балета.

Лапарова Юрыя Аляксандравіча — артыста аркестра.

Ніжнікаву Тамару Мікалаеўну — салістку оперы.

Паўлаву Ніну Міхайлаўну — артыстку балета.

Пякарскага Сяргея Фролавіча— старшага мастака па святле.

Рыдзеўскага Ігара Міхайлавіча—намесніка дырэктара тэатра.

Смялкоўскую Фрыду Міхайлаўну — артыстку хору.

Сарокіна Ігара Дзмітрыевіча — саліста оперы.

Старыкаву Клаўдзію Фёдараўну — салістку оперы.

Талалаева Барыса Пятровіча —загадчыка мастацка-пастановачнай часткі тэатра.

Тарэева Аляксандра Аляксеевіча — артыста аркестра.

Фінскую Наталлю Фёдараўну— памочніка рэжысёра па балеце.

Чарнабаева Віктара Максімавіча — саліста оперы.

Чахоўскага Леаніда Станіслававіча — артыста балета.

Шаўчэнку Лідзію Пятроўну — салістку оперы.

Штэйна Саламона Абрамавіча — рэжысёра-пастаноўшчыка.

Юзяфовіч Людмілу Іванаўну — салістку оперы.

ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Афанасьеву Святлану Вітальеўну — артыстку аркестра.

Белехава Валянціна Генадзевіча — артыста аркестра.

Бацвінніка Якава Майсеевіча — артыста балета.

Братчаву Вольгу Іванаўну — артыстку хору.

Грахоўскага Станіслава Антонавіча — артыста мімансу.

Ґуртатоўскага Уладзіміра Пятровіча — старшага інспектара па музычных установах Міністэрства культуры Беларускай ССР.

Дзідзічэнка Ірыну Дзянісаўну— артыстку балета.

Дружыну Міхаіла Апанасавіча— саліста оперы.

Елсукову Веру Паўлаўну — артыстку балета.

Зданевіча Міхаіла Аляксандравіча — саліста оперы.

Золатаву Таццяну Аляксандраўну — старшага мастака-грымёра.

Карповіч Веру Мікалаеўну — старшага касцюмера.

Кірычэнку Віктара Лук'янавіча — саліста оперы.

Качаржэнку Уладзіміра Емяльянавіча — артыста хору.

Красоўскую Раісу Ермалаеўну—артыстку балета.

Кучынскага Валерыя Аляксандравіча — саліста оперы.

Лебедзеву Ганну Андрэеўну — салістку оперы.

Луцэвіч Галіну Пятроўну — хормайстра.

Малецкага Рыгора Пятровіча— артыста аркестра.

Мельнік Ларысу Філімонаўну— дырэктара вытворчага камбіната па абслугоўванні тэатраў гор. Мінска.

Машэнскага Уладзіміра Анатолевіча — дырыжора.

Паўловіча Яўгена Мікалаевіча— артыста балета.

Пякарскую Ганну Нічыпараўну — старшую светаўстаноўшчыцу.

Пісарэнку Аляксандра Васілевіча — галоўнага машыніста сцэны.

Пола Настассю Васілеўну — артыстку хору.

Рамановіч Алену Пятроўну — рэквізітара тэатра.

Саўчанку Аркадзя Маркавіча— саліста оперы.

Сарокіну Ірыну Мікалаеўну — артыстку балета.

Сцяпанаву Марыю Дзмітрыеўну — памочніка рэжысёра.

Чыслову Валянціну Мікалаеўну — памочніка рэжысёра.

Шыкунову Ірыну Сямёнаўну — салістку оперы.

Якімовіч Анатоля Рыгоравіча— старшага машыніста сцэны.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНАЎ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

29 кастрычніка 1971 года.
Гор. Мінск.

АГЛЯДЫ, КАНЦЭРТЫ

●

У маі наступнага года спаўняецца 50 год Усесаюзнай ордэна Леніна піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна. Падрыхтоўка да юбілею пачалася ў нашай рэспубліцы ўжо зараз. Пра гэта гаварылася на апошнім пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры БССР. Калегія зацвердзіла план мерапрыемстваў да 50-годдзя Усесаюзнай піянерскай арганізацыі. План прадугледжвае, у прыватнасці, правесці ў красавіку 1972 года рэспубліканскі агляд работы дзіцячых тэатраў; навукова-тэарэтычную канферэнцыю кіраўнікоў дзіцячых бібліятэк і піянерважатых школ па тэме: «Піянерская арганізацыя і бібліятэка»; выпусціць новыя тэматычныя зборнікі ў дапамогу піянерважатым і г. д.

У гонар 50-годдзя піянерыі Міністэрства культуры СССР разам з ЦК ВЛКСМ і Усесаюзным тэатральным аб'яднаннем аб'явілі ўсесаюзны агляд работы тэатраў для дзяцей. Ад Беларусі ў ім прымуць удзел тэатр юнага гледача, Дзяржаўны тэатр лялек БССР і лялечныя тэатры Брэста і Гомеля.

●

У будучым годзе спаўняецца 90 год з дня нараджэння народных песняроў Беларусі Я. Купалы і Я. Коласа. Каб азнаменаваць гэту ўрачыстую дату, прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў і калегія Міністэрства культуры БССР вырашылі правесці рэспубліканскі агляд-конкурс самадзейных чытальнікаў на лепшае выкананне твораў Я. Купалы і Я. Коласа.

Агляд-конкурс будзе праходзіць з лістапада 1971 года па май 1972 года.

●

«Юнацтва выкрывае імперыялізм»,— пад такім дэвізам у наступным годзе будзе праходзіць сусветная палітычная кампанія моладзі. У сувязі з гэтай падзеяй бюро ЦК ЛКСМБ і прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў абвясцілі рэспубліканскі конкурс палітычнай песні. Конкурс будзе праходзіць з кастрычніка гэтага года па красавік наступнага.

●

Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў абвясціў рэспубліканскі конкурс на лепшы сцэнарый тэматычнага вечара для сельскага клуба, прысвечаны 50-годдзю СССР. Аўтараў лепшых работ чакаюць грашовыя прэміі — першая ў суме 100 рублёў, дзве другія па 75, дзве трэція па 50 рублёў і пяць заахвочвальных.

●

Калегія Міністэрства культуры БССР і прэзідыум БРК прафсаюза работнікаў культуры прынялі пастанову аб удзеле музеяў рэспублікі ва ўсесаюзным аглядзе масавай навукова-асветнай работы музеяў, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння СССР. Агляд арганізуецца і праводзіцца Міністэрствам культуры СССР, ЦК прафсаюза работнікаў культуры і газетай «Советская культура».

Створаны ўсесаюзны аргкамітэт і адпаведныя аргкамітэты на месцах. Старшынёй рэспубліканскага аргкамітэта зацверджана начальнік Упраўлення культасветустаноў Міністэрства культуры БССР Ж. Сінельнікава, намеснікамі—сакратар БРК прафсаюза работнікаў культуры А. Кузьмінова і рэдактар мастацка-экспертнай калегіі па выяўленчым мастацтве Міністэрства культуры БССР Ю. Карачун.

Агляд праводзіцца з 15 кастрычніка 1971 г. па 31 снежня 1972 г.

Мэта агляду—актывізаваць работу музеяў па прапагандзе рашэнняў XXIV з'езда КПСС, павысіць іх ролю ў камуністычным выхаванні працоўных, палепшыць тэарэтычны, метадычны і арганізацыйны ўзровень масавай навукова-асветнай дзейнасці, садзейнічаць паспяховай падрыхтоўцы да юбілею, абагульняць і распаўсюджваць вопыт лепшых музеяў.

●

У красавіку будучага года ў Мінску адкрыецца Рэспубліканская мастацкая выстаўка твораў маладых мастакоў, прысвечаная 50-годдзю СССР.

Лепшыя работы гэтай выстаўкі будуць экспанавацца на юбілейнай Усесаюзнай маладзёжнай выстаўцы ў Маскве ў жніўні 1972 г.

Гэтыя выстаўкі павінны расказаць аб жыцці нашага народа, аб тых вялікіх справах, якімі савецкія людзі азнаменавалі 50-годдзе з дня ўтварэння СССР, маладым сучасніку, героі нашага часу, удзеле моладзі ў камуністычным будаўніцтве, працоўных буднях на ўдарных камсамольскіх будоўлях.

У выстаўках прымуць удзел маладыя мастакі, якія працуюць ва ўсіх відах і жанрах мастацтва. Побач з жывапісам, графікай, скульптурай тут зоймуць вартае месца плакат, манументальнае і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, творы мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання, мастакоў, якія працуюць над афармленнем гарадоў і ў прамысловай графіцы.

Сакратарыят праўлення Саюза мастакоў СССР прыняў спецыяльны «Зварот Камісіі па рабоце з маладымі мастакамі пры Саюзе мастакоў СССР» да будучых удзельнікаў выставак як да членаў саюза, так і да тых, хто толькі рыхтуецца да ўступлення. У Звароце пералічаны асноўныя тэмы, па якіх будуць будавацца экспазіцыі маладзёжных выставак.

ДА ЮБІЛЕЮ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

Савет Міністраў Беларускай ССР пастанавіў у сувязі з 80-годдзем з дня нараджэння Максіма Багдановіча стварыць рэспубліканскую юбілейную камісію ў складзе: М. Танк (Скурко Я. І.)—старшыня; А. Куляшоў, А. Бачыла — намеснікі; М. Аўрамчык, Г. Анціпаў, Р. Барадулін, А. Бажко, П. Броўка, А. Ваніцкі, А. Грачанікаў, В. Грамыка, М. Жукоўскі, А. Лойка, М. Пятніцкі, Р. Сярноў, М. Татур, Р. Ткачук, Р. Шырма.

ВЫСОКАЕ ПРЫЗНАЧЭННЕ МАСТАКА

З КАНФЕРЭНЦЫІ ТВОРЧЫХ РАБОТНІКАЎ, СКЛІКАНАЙ ЦЭНТРАЛЬНЫМ РАЙКОМАМ КПБ г. МІНСКА

«РОЛЯ творчых калектываў у эстэтычным выхаванні працоўных у святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС» — такой была тэма навуковай канферэнцыі творчых работнікаў, праведзенай па ініцыятыве Цэнтральнага райкома КПБ горада Мінска. На канферэнцыі прысутнічалі супрацоўнікі Міністэрства культуры БССР, рэжысёры, артысты, мастакі, кіраўнікі творчых саюзаў і арганізацый. Адкрываючы канферэнцыю, першы сакратар райкома Г. Яршоў падкрэсліў, што XXIV з'езд партыі паставіў перад дзеячамі культуры вельмі адказныя задачы па фарміраванні светапогляду новага чалавека — будаўніка камунізма, бо мастацкая творчасць — адзін з важнейшых сродкаў у працэсе выхавання чалавека.

З дакладам выступіў міністр культуры БССР Ю. Міхневіч.

— Грандыёзнае планамернае развіццё ўсіх галін сацыялістычнай гаспадаркі, якое неабходна для пабудовы камунізма, патрабуе і свядомых, ідэйна загартаваных, высокаадукаваных будаўнікоў новага грамадства, — сказаў Ю. Міхневіч. — Такім чынам, выхаваўчая работа ў масах працоўных робіцца адной з асноўных задач партыі і дзяржавы. Гэтая задача ажыццяўляецца хуткімі тэмпамі на ўсім паўвекавым пераможным шляху Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Пільная і неаслабная ўвага да ідэалагічнай работы, працягвае дакладчык, у традыцыях КПСС, у ленінскіх традыцыях. Прынцыповае значэнне гэтай работы раскрываецца і ў пастаяннай, бескампраміснай барацьбе з негатыўнымі з'явамі, з усім тым, што мы называем перажыткам мінулага ў свядомасці і паводзінах людзей. Рэцыдывы дробнабуржуазнасці надзвычай жывучыя па сваёй прыродзе, яны тармозяць развіццё.

Міністэрствам культуры БССР ажыццяўляецца шырокая праграма па прапагандзе і выкананні рашэнняў партыйнага з'езда. Сёння ў рэспубліцы працуе больш за пяць тысяч клубаў, 20 тысяч бібліятэк. Больш 500 тысяч чалавек удзельнічае ў мастацкай самадзейнасці. Тэатры і канцэртныя арганізацыі Беларусі далі ў 1970 годзе каля 18 тысяч спектакляў і канцэртаў, якія прагледзела і праслухала шэсць мільёнаў чалавек. Расце лік наведвальнікаў музеяў. Асабліва хвалюючыя ўражанні пакідаюць Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, мемарыялы Хатынь, Курган славы, Брэсцкая крэпасць-герой.

Можна было б шмат гаварыць пра поспехі нашага культурнага і мастацкага жыцця, працягвае дакладчык. Але варта засяродзіць увагу творчых работнікаў на нявырашаных праблемах, на тых недахопах, якія перашкаджаюць нашаму руху наперад. Ці не трапляюць на падмосткі тэатраў п'есы, у якіх замест сапраўдных герояў нашага часу дзейнічаюць індэферэнтныя абібокі, персанажы, створаныя па пэўных зарубежных узорах? Некаторыя эстрадныя фельетоны і рэпрызы, напісаныя на нізкім мастацкім узроўні, бедныя па думцы, уздымаюць дробныя пытанні побыту, патураюць нізкім густам часткі гледачоў.

Прамоўца зрабіў заўвагі адносна рэпертуарных планаў тэатраў, адзначыў недахопы ў рабоце па падборы і выхаванні кадраў, асабліва мастацкіх кіраўнікоў творчых калектываў. Міністэрства ў апошні час шмат зрабіла для таго, каб павысіць якасць рэпертуару і ўзровень яго выканання. Сумесна з секцыяй драматургаў Саюза пісьменнікаў БССР прымаюцца захады да таго, каб пісьменнікі разам з тэатрамі распрацоўвалі найбольш значныя і актуальныя тэмы сучаснасці. Праводзіцца конкурс на аднаактовую п'есу.

Сур'ёзнай размовы патрабуе і стан нашага музычнага мастацтва. Узаемаадносіны так званай «сур'ёзнай» і «лёгкай» музыкі ўсё яшчэ складаюцца не на карысць першай. Патрэбна ўзняць патрабавальнасць да дзейнасці канцэртна-эстрадных калектываў, узбагаціць рэпертуар фальклорнымі творамі з выразным народным каларытам. Вялікую карысць маглі б прынесці масавыя святы песні.

Работнікі мастацтва, як і ўвесь наш народ, рыхтуюцца да 50-годдзя ўтварэння СССР. Распрацаваны і ажыццяўляюцца мерапрыемствы, звязаныя з гэтай датай. Будзе праведзены Рэспубліканскі фестываль музычнага мастацтва, які пройдзе па ўсёй рэспубліцы і завершыцца ў Мінскім палацы спорту тэатралізаваным святам. Аб'яўлены Рэспубліканскі агляд драматычных і музычных спектакляў, пастаўленых па творах пісьменнікаў і кампазітараў братніх рэспублік. У пачатку 1972 года Міністэрствам культуры і Саюзам пісьменнікаў рэспублікі будзе праведзены семінар драматургаў.

У рабочым партфелі тэатраў ёсць некалькі п'ес, якія ўяўляюць пэўную цікавасць. Сярод іх — «Ад вясны да вясны» І. Шамякіна, інсцэніроўка яго ж рамана «Снежныя зімы», камедыі А. Макаёнка і М. Матукоўскага, інсцэніроўка рамана П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах», п'еса П. Макаля «Дай вады, калодзеж».

У заключэнне Ю. Міхневіч заклікаў усіх работнікаў ідэалагічнага фронту ствараць мастацкія каштоўнасці з выразнай ідэйнай мэтанакіраванасцю, каб яны па сваім узроўні адпавядалі высокім патрабаванням часу, пра якія нагадаў творчай інтэлігенцыі XXIV з'езд КПСС.

З дакладам «Праблемы сучаснасці, традыцый, наватарства ў мастацтве» выступіла кандыдат мастацтвазнаўства А. Ладыгіна. Яна ўзняла шэраг тэарэтычных пытанняў, якія хвалююць сёння музыкантаў.

Дырэктар Рускага драматычнага тэатра БССР імя Горкага К. Гусеў расказаў пра фарміраванне рэпертуару. Сваёй удачай тэатр лічыць спектаклі «Марыя Сцюарт», «Разгром», «Дзеці Ванюшына». Вялікую карысць прынесла акцёрам работа з рэжысёрам-педагогам У. Маланкіным, а таксама з рэжысёрамі Ю. Любімавым і Б. Глаголіным, якіх запрасілі з Масквы, з тэатра на Таганцы, для пастаноўкі іх інсцэніроўкі аповесці Б. Васільева «А зоры тут ціхія...» К. Гусеў зазначыў таксама, што тэхнічная база тэатра патрабуе неадкладнай мадэрнізацыі.

Аб пошуках новых сродкаў музычнай выразнасці гаварыла ў сваім выступленні музыказнаўца А. Ракава. Яна адзначыла цікавыя знаходкі ў сімфоніях Л. Абеліёвіча, балетных творах Г. Вагнера, араторыі Д. Смольскага, песнях Ю. Семянякі, Ул. Алоўнікава, І. Лучанка. У заключэнне А. Ракава падзялілася ўражаннямі ад музычнага фестывалю «Варшаўская восень», удзельніцай якога яна была.

Служэнне народу — галоўная тэндэнцыя ў развіцці беларускага выяўленчага мастацтва. Гэтай тэме прысвяціў сваё выступленне народны мастак БССР А. Бембель. Беларускае мастацтва заўсёды адлюстроўвала думкі і настрой свайго народа. Так было ў час вайны, калі ў сорак другім годзе ў Траццякоўскай галерэі адкрылася выстаўка нашых мастакоў, якая гаварыла мовай мастацтва: Беларусь жыве і будзе жыць! Так і цяпер. У творчасці М. Данцыга, Г. Паплаўскага, В. Цвіркі, А. Паслядовіч, М. Савіцкага і іншых лепшых мастакоў заўсёды адчуваецца голас часу. Поспехі нашага выяўленчага мастацтва відавочныя. Але, на жаль, да гэтай пары няма ў рэспубліцы ніводнай пастаяннай экспазіцыі. Думаецца, што стварэнне такой экспазіцыі — задача першачарговая. Нельга недаацэньваць тую ролю, якую адыгрывае выяўленчае мастацтва ў справе эстэтычнага і грамадзянскага выхавання працоўных.

Толькі тады артыст зможа расказаць аб самым галоўным у нашым жыцці, калі ён будзе на ўзроўні патрабаванняў часу, сказаў у сваім выступленні галоўны рэжысёр тэатра імя Янкі Купалы заслужаны дзеяч мастацтваў Ц. Кандрашоў. Размова, якую вядзе артыст з гледачом, павінна весціся на высокім прафесійным узроўні. Інакш не будзе ўзаемаразумення, якое так неабходна.

Пра павышэнне марксісцка-ленінскай адукацыі як галоўную ўмову ідэйнай сталасці мастака гаварыў сакратар партыйнай арганізацыі тэатра оперы і балета Ф. Мурашка. Яго думку прадоўжыў саліст тэатра В. Гур'еў. Ён расказаў аб творчай садружнасці тэатра з працаўнікамі палёў і заводаў.

Усе прамоўцы гаварылі пра высокае прызначэнне мастака, пра тую пачэсную ролю, якая адведзена яму ў фарміраванні і выхаванні савецкага чалавека-будаўніка новага грамадства.

НОВЫЯ НАРОДНЫЯ

За шматгадовую і паспяховую дзейнасць у развіцці самадзейнага мастацтва, за дасягнутыя творчыя поспехі і актыўны ўдзел у культурным абслугоўванні працоўных Гомеля і Гомельскай вобласці прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прысвоіў тэатральнаму калектыву Палаца культуры Упраўлення бытавой абслугі насельніцтва Гомеля званне НАРОДНАГА.

Здольны, рознабаковы і яркі калектыў акцёраў народнага тэатра вызначаецца высокім узроўнем майстэрства і ўяўляе сабой адзіную школу акцёрскага выканання.

Прафесійным узроўнем і высокай культурай вызначаецца і работа рэжысёраў тэатра. У рэпертуары тэатра — творы беларускай і зарубежнай драматургіі, рускай класікі.

●

За шматгадовую і паспяховую дзейнасць у развіцці самадзейнага мастацтва, за творчыя поспехі і актыўны ўдзел у культурнай абслузе працоўных Гомеля і Гомельскай вобласці прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафесійных саюзаў прысвоіў эстраднаму аркестру Палаца культуры завода «Гомсельмаш» званне НАРОДНАГА.

Эстрадны аркестр «Гомсельмаша», створаны ў 1949 годзе, выконвае інструментальныя творы беларускіх, савецкіх і зарубежных кампазітараў. З 1963 года калектыў прымае ўдзел спачатку ў гарадскіх і абласных, а потым і рэспубліканскіх фестывалях. З вялікім поспехам выступаў аркестр на ВДНГ у Маскве, за што быў узнагароджаны Ганаровай граматай і бронзавым медалем.

Аркестр — часты госць у падшэфных калгасах, саўгасах, на прамысловых прадпрыемствах, у воінскіх часцях. Толькі за два апошнія гады аркестр абслужыў 165 тысяч гледачоў, пабываў у 170 калгасах. У рэпертуары музычнага калектыву — творы Райскага і Семянякі, Глебава і Смольскага, Бабаджаняна і Мурадэлі, Астроўскага і Фельцмана.

Пры аркестры ёсць студыя, у якой вучацца маладыя музыканты.

●

За шматгадовую актыўную работу па культурнай абслузе працоўных Мінскай вобласці і высокае выканаўчае майстэрства калегія Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне НАРОДНАГА мужчынскаму хору Ланскага сельскага дома культуры Нясвіжскага раёна.

Вёска Лань здаўна славіцца сваімі спевакамі і песнямі. Хор тут нарадзіўся яшчэ ў 1933 годзе. Хаваючыся ад пілсудчыкаў, сяляне спявалі свае родныя народныя песні. Вольнай птушкай узляцела раскаваная песня пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі ў адзінай сям'і народаў Савецкага Саюза.

Каля дзесяці гадоў хорам кіруе энтузіяст народнай песні настаўнік Уладзімір Адамавіч Пешкур. Аснову рэпертуару Ланскага хору складаюць народныя песні і творы савецкіх кампазітараў. Многія з іх выконваюцца акапэльна.

Сельскія спевакі з Лані — нязменныя ўдзельнікі ўсіх рэспубліканскіх аглядаў мастацкай самадзейнасці. На другой і трэцяй дэкадах самадзейнага мастацтва калектыў заваяваў дыпломы першай ступені.

Днямі спевакі прыехалі з Масквы, дзе яны выступалі на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі.

АБ ГАНАРОВЫХ ЗВАННЯХ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Улічваючы вялікае значэнне ганаровых званняў у ліку сродкаў маральнага стымулявання развіцця творчай актыўнасці рабочых, калгаснікаў і іншых работнікаў народнай гаспадаркі, навукі і культуры рэспублікі ў барацьбе за далейшыя поспехі ў камуністычным будаўніцтве і з мэтай упарадкавання раней выдадзеных актаў аб ганаровых званнях Беларускай ССР, Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР прыняў пастанову ўстанавіць шэраг ганаровых званняў Беларускай ССР.

Сярод іх званні:

народны артыст Беларускай ССР;
народны паэт Беларускай ССР або **народны пісьменнік Беларускай ССР;**
народны мастак Беларускай ССР;
заслужаны артыст Беларускай ССР;
заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР;
заслужаны работнік культуры Беларускай ССР;
заслужаны архітэктар Беларускай ССР.

У палажэнні аб ганаровых званнях Беларускай ССР адзначаецца:

званне **народнага артыста Беларускай ССР** прысвойваецца артыстам і рэжысёрам тэатра, кіно, эстрады, цырка, а таксама кампазітарам і музычным выканаўцам, якія валодаюць выключным майстэрствам, стварылі выдатныя мастацкія вобразы, спектаклі, кінафільмы і музычныя творы, маюць асаблівыя заслугі ў справе развіцця мастацтва краіны і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **народнага паэта Беларускай ССР** або **народнага пісьменніка Беларускай ССР** прысвойваецца пісьменнікам, якія маюць выдатныя заслугі ў галіне развіцця беларускай савецкай мастацкай літаратуры і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **народнага мастака Беларускай ССР** прысвойваецца выдатным дзеячам выяўленчага мастацтва, якія маюць асаблівыя заслугі ў развіцці жывапісу, скульптуры, графікі, дэкаратыўнага і прыкладнога мастацтва і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага артыста Беларускай ССР** прысвойваецца артыстам і рэжысёрам тэатра, кіно, эстрады, цырка, а таксама музычным выканаўцам, якія валодаюць высокім майстэрствам, стварылі высокамастацкія вобразы, спектаклі, кінафільмы, сваёй дзейнасцю садзейнічаюць развіццю мастацтва і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР** прысвойваецца рэжысёрам, мастакам, архітэктарам, кампазітарам, скульптарам і іншым дзеячам мастацтваў, якія стварылі выдатныя творы мастацтва або маюць вялікія заслугі ў справе выхавання і падрыхтоўкі мастацкіх кадраў, а таксама ў стварэнні навуковых прац у галіне мастацтва і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага работніка культуры Беларускай ССР** прысвойваецца высокакваліфікаваным работнікам культурна-асветных устаноў, кінематаграфіі, тэлебачання і радыёвяшчання, друку, выдавецтваў, паліграфічнай прамысловасці і кніжнага гандлю, лектарам партыйных камітэтаў і арганізацый таварыства «Веды» і іншым работнікам культуры, якія бездакорна прапрацавалі ў галіне культуры не менш чым 10 гадоў, маюць вялікія заслугі ў справе камуністычнага выхавання шырокіх мас працоўных, развіцця савецкай культуры і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага архітэктара Беларускай ССР** прысвойваецца высокакваліфікаваным архітэктарам, якія асабліва вызначыліся ў развіцці беларускай савецкай архітэктуры, праявілі выдатную творчую дзейнасць у галіне горадабудавання, у стварэнні сучасных грамадзянскіх, прамысловых і сельскіх архітэктурных комплексаў, будынкаў і збудаванняў, атрымалі ўсенароднае прызнанне і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Ганаровыя званні Беларускай ССР прысвойваюцца па прадстаўленні міністэрстваў і ведамстваў, рэспубліканскіх прафсаюзных і іншых грамадскіх арганізацый, выканаўчых камітэтаў абласных і Мінскага гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных.

Хадайніцтвы аб прысваенні ганаровых званняў Беларускай ССР перад міністэрствамі, ведамствамі, рэспубліканскімі прафсаюзнымі і іншымі грамадскімі арганізацыямі, выканаўчымі камітэтамі абласных і Мінскага гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных могуць узбуджаць раённыя, гарадскія Саветы дэпутатаў працоўных і іх выканаўчыя камітэты, партыйныя, прафсаюзныя і іншыя грамадскія арганізацыі.

На кожную асобу, якая прадстаўляецца да прысваення ганаровага звання Беларускай ССР, прыкладаецца ўзнагародны ліст зацверджанай формы.

Асобам, якім прысвоены ганаровыя званні Беларускай ССР, Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР уручаюцца адпаведнае пасведчанне і нагрудны знак.

Уручэнне асобам, якім прысвоены ганаровыя званні Беларускай ССР, пасведчанняў і нагрудных знакаў праводзіцца ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Старшынёй, намеснікамі Старшыні, сакратаром і членамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР або па даручэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР іншымі асобамі, на гэта ім упаўнаважанымі.

Дублікаты пасведчанняў і нагрудных знакаў, як правіла, не выдаюцца. Яны могуць быць выдадзены толькі ў выглядзе выключэння пры страце пасведчання або нагруднага знака ў час стыхійнага бедства або пры іншых акалічнасцях, калі асоба, якой прысвоена ганаровае званне Беларускай ССР, па прычынах, што не залежаць ад яе, не магла іх захаваць.

Пасведчанне аб прысваенні ганаровага звання Беларускай ССР і нагрудны знак пасля смерці асобы, якой прысвоена ганаровае званне, пакідаюцца ў сям'і памёршага для захоўвання як памяць.

Пазбаўленне ганаровага звання Беларускай ССР можа быць зроблена толькі Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Сяргей БАБРОНАК,
украінскі пісьменнік

ЛЮБОЎ МАЯ — БЕЛАРУСЬ

Як любячы сын пасля доўгай разлукі чакае сустрэчы з маці, так я чакаю сустрэчы з табой, Беларусь.

Нарадзіўся я ў Кіеве, але вайна дала мне другую радзіму — беларускі горад Брэст. З ім я звязаны кроўным сваяцтвам: у крэпасці Брэсцкай ляжаў я, сцякаючы крывёю, побач паміралі мае равеснікі, абаронцы роднай зямлі. Тваёй зямлі, Беларусь!

Брэст назаўсёды ўвайшоў у маё салдацкае юнацтва, назаўсёды пакінуў шрамы на целе і ў сэрцы. І дзе б ні былі зараз мы, былыя салдаты гарнізона над Бугам, якая б прапіска ні стаяла ў нашых пашпартах, —мы назаўсёды прапісаны ў горадзе тваёй славы, Беларусь. Прапісаны памяццю ныючых ран, дарагімі магіламі пабрацімаў, дружбай, праверанай у баях, і любоўю, народжанай у дні выпрабаванняў.

Калі радасць уваходзіць у дамы брастчан — нарадзілася новая вуліца, новы працоўны поспех, новы чалавек ўпершыню прывітаў мірнае сонца — радасць напаўняе і нашы сэрцы, уваходзіць у нашы дамы над Дняпром, над Волгай, у горныя аулы, у дамы на далёкай Калыме і ў саманныя домікі казахскіх стэпаў.

У кожную нашу сустрэчу з табой, Беларусь, я набіраюся сіл з чыстых крыніц шматвяковай мудрасці твайго народа; маладзею, гледзячы на ўлонні тваіх лясоў і палёў, любуюся аблiччам тваіх аднаўленых гарадоў і сёл, атрымліваю асалоду ад напеўнасці мовы і шчодрасці душ шчаслівых дзяцей тваіх.

Як увайшла ты ў сэрца маё?

1939 год. Зераснёўскія дні залатой восені. Мы ідзём да новай граніцы над Бугам. Наперадзе калоны — наш клуб. Грыміць аркестр, песня за песняй узлятае ў чыстае неба. Па ўсёй дарозе сустракаюць нас жыхары навакольных вёсак, мястэчкаў, гарадоў. Вітаюць горача, радасна. З павагай кланяючыся, падносяць хлеб-соль на вышытых ручніках, тройчы — так ужо заведзена — цалуюць нашых камандзіраў.

— Сябры!.. Браты!..

Да маіх грудзей, на пакрытую густым пылам, выпацелую гімнасцёрку прыпадае, ласкаючы і плачучы ад радасці, нейчая старэнькая, гадамі і горам сагнутая беларуская маці.

— Сынку мой, сынку... Прыйшоў!

І я, узрушаны і ўдзячны, гладзіў яе сухенькія плечы, супакойваў, як у дзяцінстве:

— Не плачце, мамо!..

На ваколіцы сяла пад Брэстам, каля урослай у зямлю па самыя вокны хаткі сустракала нас жанчына з дзецьмі. Іх было пяцёра, але толькі на старэйшанькім, гадоў дзесяці хлопчыку, былі паношаныя з латкамі штонікі. Астатнія, што дрыжучы згрудзіліся каля маці, былі толькі ў рваных палатняных сарочках. Жанчына, узняўшы над галавой кветкі, гаварыла аб нечым ветліва і ўсхвалявана.

Ва ўсёй постаці маці, у бездапаможных тоненькіх, як трысцінкі, фігурках дзяцей было нешта зварушлівае, да болю хвалюючае, і я, дваццацігадовы, раптам адчуў сябе старэйшым, доўгачаканым братам гэтай беларускай сям'і. Асцярожна пагладжваючы даўно нястрыжаную льняную галаву старэйшага, што даверліва прыціскаўся да маіх каленяў, шаптаў:

— Нічога, брацік, цяпер ніхто не асмеліцца цябе пакрыўдзіць...

Дзяцей бралі на рукі, частавалі нехітрымі салдацкімі прыпасамі. Жанчына з паклонам перадала нам вазон з кветкамі.

— Чым багаты, не крыўдуйце...

Даўно, відаць, у гэтай сям'і не было хлеба-солі.

— Пакуль Алесь, муж мой, быў з намі — песцілі іншы раз маленькіх хлебам. Любіў ён малых, так любіў... А як забралі яго паны ў салдаты...

Моўчкі развязвалі свае паходныя кайстры салдаты, выкладвалі на разасланую плашч-палатку бляшанкі з кансервамі, румяныя боханы хлеба, кавалкі цукру, — парушаючы статут, дзяліліся сваім «недатыкальным запасам».

Нехта крануў нагой пахілы плот і адышоў, уздыхнуўшы. Нехта ўжо паспеў зайсці і ў хатку.

— А падлога ў ёй земляная, хлопцы...

— На гародзе толькі бульба...

— Эх, сюды б брыгаду калгасных цесляроў...

— Ды яшчэ ўладу нашу, савецкую!

Знайшліся і цесляры, і сталяры. Аддзяленне пагранічнікаў засталося са старшынай.

— Управімся, нагонім. Справа прывычная...

Так у тваю шчаслівую сям'ю, Беларусь, уліліся аднакроўныя браты.

Потым была вайна...

Чужынцы каванымі ботамі таптаді недаспелае збожжа, мясілі жывое цела зямлі танкамі, рвалі яго снарадамі. Пачарнела Свіслач, акрываваўся Буг, пасівеў ад попелу бацька-Нёман, горкі дым вайны распоўзся па зямлі беларускай.

Але не скарыўся твой народ, Беларусь, не стаў на калені. Гераічна змагаўся ён, нязкораны.

Ад Буга да Волгі ў брацкіх магілах, вядомых і невядомых, ляжаць сыны Расіі, Украіны, Арменіі, Казахстана — усіх рэспублік Айчыны нашай. Ляжаць у абдымку з беларускімі хлопцамі, падзяліўшы з імі і бессмяроцце і вечную славу.

Вайна спапяліла цябе, Беларусь, і шчодрая, але апаганеная фашысцкай нечысцю зямля, прымала ў сябе не зерні, а мёртвыя целы бацькоў, забітых на парогах палаючых хат, дзяцей, што не зрабілі яшчэ і першага кроку, нявест, што так і не сталі маці, і юнакоў, чыім рукам яшчэ не давялося песціць каханых. Здавалася, што ніколі ўжо кветкам не прарасці на мёртвых папялішчах.

У 1956 годзе давялося мне зноў сустрэцца з табой, Беларусь. І я ўбачыў цуд, здзейснены людзьмі.

Я ўбачыў адроджаны з попелу Мінск, у якога цяпер дзве даты нараджэння — год 1067 і 1944-ы. Я пачуў радасную сімфонію працы і шчасця Магілёва, Гродна, Пінска, Гомеля, Кобрына, Маларыты... Я піў чыстую ваду са Свіслачы, услухоўваючыся ў звонкае шчабятанне птушак, адпачываў у тваіх пушчах пад дрэвамі, у целе якіх, як у целе салдат-ветэранаў, зарубцаваныя раны ад свінца і чыгунных асколкаў.

Шчодрыя, любячыя сэрцы, пяшчотныя, умелыя і не ведаючыя стомы рукі ў твайго народа, Беларусь!

Сэрцы і рукі маіх беларускіх братоў і сясцёр...

Колькі параненых чырвонаармейцаў, колькі асірацелых дзяцей вынеслі і вярнулі да жыцця агрубелыя, але ласкавыя рукі, якім аднолькава прывычна сціскаць аўтамат, песціць дзяцей, лашчыць каханых, працай сваёй праслаўляць у вяках Айчыну нашу.

За жыццё маіх таварышаў, маці, удоў і сірат нашых дзякуй табе, Беларусь.

Я цалаваў тваю зямлю ў пагодныя святочныя лістападаўскія дні 1965 года, калі да сцяга крэпасці Брэст прымацавалі Залатую Зорку Героя.

Зусім нядаўна, разам з пасівелымі пабрацімамі маімі прайшоў я да болю дарагімі мясцінамі на ўрачыстасцях адкрыцця мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой».

Слёзы і горкія ўспаміны распіралі грудзі, перахаплівалі дыханне. Але было і светлае, узвышанае пачуццё ўдзячнасці народу твайму, Беларусь. Удзячнасці за тое, што так свята захоўвае ён добрую памяць аб загінуўшых байцах і вянчае іх бессмяротнасць велічнымі помнікамі. Камсамольцы і піянеры віталі нас кветкамі, кляліся быць вартымі тых, хто не вярнуўся з вайны, герояў, што смерцю сваёй далі права на шчаслівае жыццё.

Ясныя далі, светлая будучыня ў народа, які ўзрасціў і выхаваў такіх нашчадкаў.

Вечнага сонца, добрага шчасця табе, Беларусь!

Да новых, радасных сустрэч пад мірным небам, родная сястра маёй Украіны!

Яшчэ нядаўна ў густых барвах пад акном стаялі каштаны. А ці даўно на іх трымаліся стаўбункі белых кветак і зелянела лісце?.. Усё абляцела. І пад акном, і далей...

За акном заплакала дзяўчынка. Ёй шкада, мабыць, распранутых халадамі дрэў. Малое не разумее, што распрануцца ім наканавана прыродаю...

Гэтак у маладосці мы разумеем развітанні з сябрамі: быццам якая нечаканасць разводзіць нас.

А потым дзяўчынка не будзе плакаць — паразумнее і зразумее: гэтак у прыродзе павінна быць. І мы ўсё менш сумуем па далёкіх сябрах: развітанне таксама патрэбна чалавеку, каб потым былі сустрэчы.

Ужо не сумуеш, адно часам прыгадаеш — голас, твар, вочы, рухі...

Пазвоніш па тэлефоне:

— Ало?! Валерый хіба яшчэ не прыехаў з работы?

А ўжо і дзевяць гадзін, і дзесяць, і адзінаццаць...

Ён прыехаў толькі ў гадзіну ночы, калі я ўжо спаў, а раным-рана, яшчэ засветла, пабудзіў мяне тым жа тэлефонным званком:

— Вось, усхапіўся на работу... Зараз заеду.

І я, падумаўшы, калі ж ён спаў, раптам і ў гэтай караценькай тэлефоннай размове адчуваю яго ўсё тым жа працавітым, няўрымслівым, якім ведаю здаўна, яшчэ, здаецца, з таго часу, калі ён рабіў у дэпо станцыі Крычаў — спачатку памочнікам машыніста, потым загадчыкам цёплай прамыўкі паравозаў. Зусім малады юнак быў, а ўжо — з прафесійнай рабочай хваткаю, з той «рабочай костачкаю», што адразу, з першага ж дня родніць чалавека з калектывам, з прадпрыемствам. Там, у дэпо, сярод паравознікаў, гэтая «рабочая костачка» загартавалася вельмі хутка, не аслабела і ў тыя гады, калі Валерый перайшоў на партыйную работу — у Крычаўскі райком партыі, рабіў тут спачатку інструктарам, а потым загадчыкам прамыслова-транспартнага аддзела. Мо яна і вінаватая была, гэтая «костачка», што з адказнай партыйнай работы яго зноў пацягнула на прадпрыемства. І ён прыйшоў на цэментна-шыферны камбінат механікам транспартнага цэха.

Жыццё не прымарожвала да аднаго месца. Зіму перабыў механікам, а навесну ўжо — начальнікам цэха стаў. Потым — зноў партыйная работа: сакратаром самай буйнай у раёне пярвічнай арганізацыі на камбінаце. Праз два гады — намеснік дырэктара камбіната, зноў — партыйны сакратар, і вось... Дырэктар Клімавіцкага камбіната будаўнічых матэрыялаў.

Чакаў яго і думаў: мабыць, здорава змяніўся чалавек за часы гэтакага ўзлёту, пасаліднеў, паважнеў... Дырэктар!

Мы ідзём па рэйках новенькай пад'язной чыгункі.

— Вось яна. Учора здавалі. Восемсот трыццаць метраў...

Ён радаваўся новай камбінатаўскай чыгунцы, а вочы ўжо глядзелі ў бок эстакады, дзе пад пагрузкаю сталі першыя вагоны: партальныя краны апускалі ў іх белую, што цукар, цэглу — ён цяжка думаў у гэту хвіліну і пра тыя трынаццаць мільёнаў цаглінак, што наўкруг ляжалі па тэрыторыі камбіната не адпраўленыя будаўнікам, што тут яны зміналі, псаваліся, а недзе там — у Магілёве, Полацку, Мазыры, Гомелі — былі надта ж патрэбныя на будаўнічых пляцоўках. Я ўжо ведаў, што не віна яго ў гэтым — яго бяда, і таму адчуваў, што значыць для яго ўчарашні вечар, учарашняя ноч, калі здавалася ў эксплуатацыю чыгунка — па ёй жа сёння можна было адправіць з камбіната новыя і новыя вагоны цэглы.

Вагоны стаяць пад пагрузкай, а пад вагонамі маладыя хлопцы яшчэ мяняюць на стыках рэек балты — усё адразу: час прыспешвае.

Дырэктар стаіць з рабочымі. Яны акружаюць яго — і пачынаюцца пытанні, пытанні. Спачатку ў дырэктара да іх, затым у іх да дырэктара. Я слухаю — мне ж цікава паслухаць, якімі словамі, думкамі, поглядамі абменьваецца з рабочымі мой сябра, якога я яшчэ, можна сказаць, і не адчуваю як дырэктара. Хоць, здаецца, пачынаю ўжо адчуваць... Гэта я раптам улавіў з яго вуснаў знаёмае слова, затым — знаёмы жэст, знаёмы пагляд... Ды ён, Валерый Ушкевіч, а для рабочых, для саслужыўцаў — Валерый Аляксеевіч Ушкевіч, ён не змяніўся. Хіба знешне крыху сапраўды памажнеў, а так — той самы: ураўнаважаны, сканцэнтраваны на нейкай думцы, і разам з тым у любое імгненне гатовы на дасціпнае слоўца, ветлую ўсмешку, шчырасць, што ўзнікае толькі паміж самымі блізкімі людзьмі. Цяпер я бачу: не, нікуды не знікла тая яго «рабочая костачка», якую насіў у сабе шмат раней простым рабочым хлопцам, паравознікам.

— Валерый Аляксеевіч, калі спынім цэх?

— А ці будзе кожнаму рабочае месца на адгрузцы?

— Фронт работ патрэбны.

— А калі вагоны не пададуць?

— І будзе выгада?

— Нічога не страцім?..

Пытанні цяпер сыпалі рабочыя. І ён, дырэктар камбіната, ледзь паспяваў ім адказваць, але адказваў як паўней, нават з нейкае радасцю, весела, бо ўжо бачыў, што людзі зразумелі яго ідэю спыніць работу ў новым сілікатным цэху, каб усімі сіламі, што былі, разгрузіць двор ад цэглы, адправіць яе на будоўлі. Свае разлікі ён прадумаў загадзя, дакладна, цяпер ужо рабочыя хацелі разабрацца ва ўсім і пры гэтакай іх актыўнасці, ахвоце весці дзелавую гаворку можна было здзівіцца пачутаму ў канторы раней, нібыта ў новага дырэктара зусім няма прыёмных дзён — адмяніў. Як няма? Каб гэтакія вось да ўсяго цікаўныя людзі не мелі патрэбы прыйсці да дырэктара?..

Мы ішлі да канторы.

Я спытаў пра гэтыя прыёмныя дні ў Валерыя.

— Не спяшайся думаць, што я заціснуў дэмакратыю, — усміхнуўся ён. — Убачыў, што не па сваёй віне сам часцяком парушаю гадзіны прыёму рабочых. Як член бюро райкома партыі ідзеш у райком, потым выклікаюць у Магілёў, у Мінск. А рабочыя хіба вінаватыя, што прыёмны дзень у дырэктара не адбыўся сёння і заўтра?

— Вырашыў зусім адмяніць?

Зноў хітра ўсміхаецца:

— Так. Зусім. Але кожны на камбінаце ведае, што пагаварыць з дырэктарам можна пры першай жа сустрэчы. Калі не ў ад'ездзе, дык я заўжды на камбінаце. Хто хоча — калі ласка, падыходзь, будзем вырашаць любое пытанне. У цэху, на эстакадзе, на двары, у канторы.

— Гэта зручна табе?

— Не столькі мне, як рабочым.

У МАЙСТЭРНЯХ МАСТАКОЎ



ВАРТА

Людвіга Асецкага наўрад ці трэба прадстаўляць чытачу. Яго імя добра знаёма аматарам беларускай кнігі па такіх, напрыклад, выданнях, як «Мы раскажам пра Мінск», да якога мастак зрабіў добрыя гравюры на метале. Ён цікава афарміў творы Івана Мележа «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы», аповесці і апавяданні Янкі Маўра.

Графіка Людвіга Асецкага на рэспубліканскіх выстаўках карыстаецца ўвагаю гледачоў. Можна сказаць, што падзеяй у беларускай станковай графіцы была яго серыя лінагравюр, прысвечаная героям мінскага падполля часоў Вялікай Айчыннай вайны. Гэтыя лісты, змястоўныя, арыгінальныя па ўжытых прыёмах лінагравюры, хвалявалі жыццёвай праўдаю, удалай перадачаю напружанай атмасферы незабыўных гадоў барацьбы, глыбінёю пранікнення мастака ў характары савецкіх людзей, загартаваных у выпрабаваннях. Уражвалі кампазіцыйныя прыёмы. Раскадроўка сюжэтаў у кожным лісце пераклікалася з прыёмамі кіно, творча асэнсаванымі графікам у дачыненні да выяўленчага мастацтва. Крытыка адзначала, што серыя гэтая — сучасная не толькі па форме, не толькі па прыёмах, але і па самім падыходзе да тэмы. Мастак знайшоў добрую адпаведнасць паміж атмасферай часу, пра

Віктар КАРАМАЗАЎ

З «РАБОЧАЙ КОСТАЧКАЙ»

Не трэба сядзець, чакаць сваёй чаргі ў прыёмнай.

ПРАБЛЕМЫ...

Колькі было іх!...

Адны ўпіраліся перш-наперш у чалавечыя ўзаемаадносіны, другія — у эканоміку прадпрыемства. Але ўсе яны, урэшце, былі зніталаваны, счэплены паміж сабою.

Калі Ушкевіч прыйшоў на камбінат, ён вырашыў перш за ўсё пагаварыць аб усіх праблемах з самімі рабочымі. Сабраліся на сход. Ведаў, пытанні да яго будуць самыя балючыя, вострыя, нечаканыя, хацелася загадзя ўсе прадугледзець, прадумаць. Але адразу пачуў такое, чаго і не здагадваўся пачуць:

— Што будзеце рабіць з хутарам Галузы?

Галуза — быў папярэдні дырэктар, хутар — дамок на беразе маляўнічай рэчкі Асцёр: дамок паляўнічых і рыбаловаў. Што адказаць? Задумаўся новы дырэктар. Адчуў: рабочыя не хочуць, каб дырэктар адстаючага прадпрыемства, якое не выконвае тры гады вытворчы план, адпачываў у тым доміку, пастаўленым рукамі рабочых. І назвалі ж: «хутар Галузы».

— Цяпер мы там адкрыем піянерскі лагер. Там будуць адпачываць вашыя дзеці, — раптам сказаў Ушкевіч.

І вось яна, першая падтрымка, першае адабрэнне, першы кантакт з калектывам:

— Правільна, дырэктар!.. Правільна!

У той вечар Валерый зразумеў можа самае для сябе галоўнае: трэба бліжэй ісці да людзей, знайсці з імі агульную мову не толькі ў чымсьці простым, лёгкім, усім зразумелым, але і ў самым складаным. Толькі як пазнаёміцца з усімі? На камбінаце тысяча чалавек працуе. Да кожнага хіба дойдзеш адразу? І ўсё ж?.. Паставіў перад сабою такую мэту: пабываць у кожнай брыгадзе, змене, на кожным рабочым месцы. Працавала змена ўвечары — ішоў у цэх увечары, уначы — ішоў уначы, у нядзелю — прыходзіў у нядзелю. Для калектыву гэта было непрывычным, але паступова звыкліся — следам за дырэктарам пачалі ў нерабочы час з'яўляцца спецыялісты, начальнікі цэхаў і служб. Пыталіся, здзіўленыя: навошта гэтак? А ён пытаўся ў адказ: забыліся, што завод у прарыве?.. І гэта былі не проста візіты дырэктара для знаёмства з рабочымі. Трэба было разабрацца, чаму камбінат не выконвае шмат год запар вытворчыя планы, чаму катастрафічна нізкая якасць цэглы, чаму не хапае на камбінаце рабочых рук — людзі не ідуць сюды працаваць, чаму, здараецца, п'янствуюць у цэхах?.. Гэтых «чаму» — дзесяткі, сотні.

Лягчэй было разабрацца з вапнавым цэхам. Тэхналогія, абсталяванне — усё знаёмае па цэментна-шыферным камбінаце, на якім столькі год працаваў. А як разабрацца ў запушчаным цэху сілікатнай цэглы? Чаму там, скажам, нізкая якасць цэглы? Раіўся са спецыялістамі, нават з інстытута выклікаў іх: усе сыходзяцца на тым, што вельмі дробны пясок у кар'еры, а трэба буйнейшы. Значыць — павароту няма? Але побач новы сілікатны цэх і там цэгла цудоўная, хоць сыравіна адна. У чым жа справа?

Дні пошукаў, роздуму, і вось — яснасць. Яна прыходзіць у параўнанні тэхналагічных рэжымаў старога і новага цэхаў. Многае раптам упёрлася ў працэс гашэння вапны. Апошнія гады, калі на камбінаце ішла сляпая пагоня за валам, працэс гэты стыхійна скараціўся, змяніўся. Ды і самі старыя гасільныя барабаны трэба было ўжо выкідаць, ставіць замест іх больш сучасныя — сіласы. Значыць, рэканструкцыя? Вядома. Шаравыя млыны таксама мяняць трэба на больш моцныя. Памянялі. Паставілі двухвальную мяшалку для лепшага замесу масы. Адзін за адным былі ўстаноўлены чатыры аўтаматычныя складальнікі цэглы.

Вядома — гэта быў для камбіната даволі вялікі зрух у рэканструкцыі старога няўтульнага цэха.

— Але каб жа гэтак рабіць: адно ўзваліў на плечы — выцягнуў, затым — другое, трэцяе. Па чарзе. — Валерый пацірае рукі, уздыхае, як ад холаду. — А то ж атрымалася, што, каб выцягнуць камбінат з прарыва, трэба адразу ў дзесяткі вазоў упрагацца.

— Добра, калі гэта на карысць.

— Ну, — Валерый развёў рукамі. — Вось глядзі. Адразу будавалі новы сілікатны цэх, пад'язную чыгунку, заканчвалі будаўніцтва новай тэхналагічнай лініі на вапнавай вытворчасці, жыллё пачалі будаваць, дзіцячы сад. Заклалі саракавасьмікватэрны дом, яшчэ на адзін, з сучасным магазінам, праект рыхтуем. Праектуем лабараторна-бытавы корпус з вялікай сталовай, клуб з рознымі спартыўнымі заламі, пляцоўкамі...

— Скажы, Валерый, ты ўжо даўно тут? — спытаў я.

— Паўтара года, — сказаў ён, і, як спахапіўшыся, дадаў: — Неяк прыехаў у міністэрства. З усімі гэтымі планамі. І здалося, быццам вось гэтак... Нейкі недавер да маіх задум. Успыхнуў. Я, кажу, не за пасадай дырэктарскай гнаўся. Я — камуніст...

ЗА ДОЎГІЯ ЖУРНАЛІСЦКІЯ гады колькі разоў чуў я гэтыя словы ад самых розных людзей: «Я камуніст!» Па-рознаму яны зляталі з вуснаў. Часам — з такім адчуваннем, нібыта гэтае «Я — камуніст!» павінна было даць іх аўтару нейкі празмерны давер, не здабыты працаю, або нейкую палёгку, нейкую візу на падарожжа ў жаданы край. Няёмка рабілася за чалавека. Думалася: навошта ты нагадваеш пра тое, што павінен не словам, усім жыццём сваім, работаю, узлётам душы сваёй выбіваць на чыстым небасхіле. Але, здаецца, даўно не чуў я гэтых слоў з такім даверам, з такім захапленнем, з гонарам — як ад Валерыя. Бо я ведаў яго даўно. І зусім маладым вадзіцелем паравозаў, і механікам цэха, калі ён сам, замест падпітага кранаўшчыка, ляжаў пад кранам — рамантаваў; і партыйным кіраўніком, і цяпер вось — дырэктарам, ой (!) якога нялёгкага прадпрыемства. Я верыў у кожнае яго слова можа нават не толькі таму, што ведаў яго на кожнай з гэтых жыццёвых дарожак. Хутчэй за ўсё, мабыць, таму, што ўсе гэтыя дарожкі не пракладаліся ў розных напрамках, абы як, без разбору: яны ляжалі ў адным напрамку, зліваліся ў адну шырокую дарогу, а ўся гэта дарога мацавалася і той малады «рабочай костачкаю», і цяперашняй яснасцю ў думках у далёка нацэленых вачах, натхнёных і добразычлівых.

І пры ўсёй маёй аддананасці душы чалавечай раптам захацелася спытаць пра самае празаічнае: пра лічбы, працэнты, як цяпер на камбінаце з вытворчым планам? Можа ўжо вырваліся з адстаючых? Ці яшчэ не?..

Аб гэтым я спытаў у Валерыя толькі праз дзень...

ПРАЗ ДЗЕНЬ мы ехалі ў Магілёў. Валерый — на абласны партыйны актыў, я — вяртаўся з камандзіроўкі.

«Козлік», на якім дагэтуль калясілі па раёне, сапсаваўся, але нам не блага было і ў невялічкім кузаве «УАЗа» — добра паляжаць у свежай духмянай саломе, асабліва калі і дарога новая, не дрогкая. Не блізкая, але затое і нагаворышся, і надумаеш удосталь.

— Дык як жа ў цябе, Валерый, з планам? Кажаш, камбінат тры гады план не выконваў, заваліў пяцігодку. Цяпер як?

Ён ляжаў на баку, глядзеў мне ў вочы з сваёй заўсёднай светлай усмешкаю.

— Крыху лепей.

— А ўсё ж?

— За паўгоддзе план выканалі па ўсіх відах прадукцыі. За дзесяць месяцаў дадзім звыш плана чатыры тысячы тон вапны, шэсць тысяч штук цэглы. За першыя два кварталы былі на абласной дошцы гонару...

Ён не сказаў мне, добра гэта на яго думку, ці яшчэ не зусім добра, але я бачыў, што сам ён задаволены. Ён лёг на спіну і доўга глядзеў у брызентавы верх тэнта адкрытымі задумлівымі вачыма. Ён думаў ужо аб іншым і аб гэтым іншым гаварыў ціха, разважліва — не толькі мне, мабыць, але і сабе:

— А ведаеш... Можа цяпер толькі для мяне і пачнецца сапраўдная дырэктарская работа на камбінаце. Што такое дырэктар?.. Бягучы план, бягучыя праблемы — гэта зробіць калектыў. Добры, канечне. Цяпер адукаваныя рабочыя. Яны ўсё разумеюць, ўсё самі зробяць... А ты, дырэктар, павінен думаць, вырашаць, як твой калектыў, тваё прадпрыемства будуць жыць праз два, тры, чатыры гады... Нам было нялёгка, і я не мог не думаць над сённяшнімі праблемамі. Але цяпер... Адчуваю, я магу ўжо думаць пра семдзесят чацвёрты, семдзесят пяты гады... Бачыць там сваіх рабочых, спецыялістаў, камбінат...

Памаўчаўшы, спытаў:

— Ну, што табе яшчэ расказаць? Хочаш, раскажу, як ад п'яніц збавіўся?

— Збавіўся?

— Збавіўся.

— І добра...

— А ведаеш, што ў сілікатных цэхах, дзе робім цэглу, у нас будзе чысціня ідэальная, будуць кветкі цвісці?.. Начальнік новага цэха ўжо думае пра гэта. Абсталяванне ў светлыя колеры пафарбуем, кветкі развядзём... А за цэхам, паўз новую чыгунку, праз год будзе цудоўнае возера. На заводзе патрэбна чыстае паветра. Людзі працуюць..

Дарога была доўгая. Мы шмат гаварылі і шмат маўчалі. Валерый ляжаў і думаў пра сваё. Я думаў пра яго. А потым ён зноў думаў уголас:

— Людзі змяніліся... Раней кіравалі больш загадам. Цяпер іншае. Цяпер трэба выхаваць у чалавека любоў да свайго прадпрыемства, рабочага месца, калектыву і на гэтай любві пабудаваць здароўе ўсяго калектыву. Маральнае здароўе... Калі ўсе рабочыя палюбяць камбінат, як свой родны дом, вось тады я ўбачу рэальна недзе семдзесят пяты год...

НА ПЕРШАМАЙСКАЙ вуліцы у Магілёве мы развіталіся. Нейкая гадзінка яшчэ заставалася да работы абласнога партыйнага актыву, але тут, у Магілёве, і акрамя пасяджэння ў Валерыя была поўная галава клопатаў. Спачатку ён збіраўся бегчы ў будаўнічы трэст, патрабаваць там блокі на будаўніцтва жылога дома, які хацеў узвесці к зіме хоць «да нуля», а потым — у Магілёўскім аддзяленні чыгункі трэба было «вымаліць» інструкцыю на эксплуатацыю новай пад'язной дарогі...

Мы развіталіся, і ён — высокі, шыракаплечы, упэўнены ў жыцці чалавек — пайшоў. У сучасным караткаватым паліто, футравай шапцы, ён не паходзіў на колішняга хлапчука ў кірзачах, ранейшага паравозніка. Але тут, на вуліцы Першамайскай, раптам уявіўся мне тым маладым памочнікам машыніста, выпускніком індустрыяльнага тэхнікума. Здалося, што і цяпер ён усё той жа вадзіцель цяжкавагавых паяздоў, толькі поезд у яго ўжо не той, куды больш важкі і адказны: з экіпажам за тысячу чалавек, з грузамі ў мільёны тон, на мільёны і мільёны народных рублёў...

А ці не з таго яшчэ часу табе, Валерый, наканавана ўсё жыццё вадзіць цяжкавагавыя?..

Дык шчаслівай дарогі табе, дружа. Зялёных агнёў.

ТОЛЬКІ ПРЫГЛЕДЗЕЦЦА!..

Аддаў натхненне графік і рэвалюцыйнаму мінуламу беларускага народа. Папулярная яго гравюра, прысвечаная рэвалюцыйнай дэманстрацыі ў Смаргоні.

яні ішла гаворка ў творах, і тым сваім сённяшнім настроем, з якім асэнсоўваў характары і падзеі венапомнага мінулага.

На адной з нядаўніх рэспубліканскіх выставак Людвіг Асецкі паказаў серыю афортаў на сучасную тэму. Гэта лісты, прысвечаныя слаўным савецкім маракам, іх напружаным будням, высакароднай службе на абароне водных рубяжоў Айчыны. Трэба сказаць што вельмі выразная пластычна, цікава задуманая кампазіцыйна, гарманічная па ўзаемасувязі лістоў, гэтая серыя ўсё ж не стала падзеяй у творчай біяграфіі мастака, настолькі важнай, як, скажам, прысвечаная мінскім падпольшчыкам. Чаму так здарылася? Мне здаецца, добра валодаючы малюнкам, глыбока вывучыўшы працу маракоў, іх быт, іх нялёгкую службу, мастак усё ж скарыстаў далёка не ўсе магчымасці такога матэрыялу як афорт, каб паглыбіцца ва ўнутраны свет персанажаў. Чамусьці надта ж абмежаванай аказалася палітра афортных прыёмаў. Гэта адзначалі і калегі мастака па творчым цэху. Гаворачы з мастаком у майстэрні сёння, паўтараючы крытычныя закіды, прыведзеныя вышэй, я выказаў думку, што яму варта яшчэ папрацаваць над серыяй, хаця яна і паказвалася на выстаўцы. Варта вярнуцца да назапашаных у часе паездак на флот замалёвак, паспрабаваць па-новаму паглядзець на ўжо зробленае, паэксперыментаваць. Мне здаецца, што мы пагадзіліся з мастаком на тым: добрая аснова ёсць, трэба яшчэ не так ужо, мабыць, многа намаганняў, каб значна ўзмацніць гучанне серыі.

А што ж сёння, з новых работ у майстэрні мастака?

— Як бачыце, можна сказаць зусім нечакана для сябе спрабую сілы зусім не ў графіцы... Выконваю для нашага беларускага музея Вялікай Айчыннай вайны некалькі батальных кампазіцый. Гэта будуць роспісы тэмперай. Тэма? Зразумела ж, гераізм савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Мастак паказвае эскізы кампазіцый. Паказвае распрацаваныя кардоны. Выразны, востра графічны малюнак вугалем на кардонах.

Можна сказаць, амаль завершаны тры кардоны да кампазіцыі на тэму абароны Ленінграда. Іх тэматычная аснова акрэсліваецца такімі ўмоўнымі назвамі: «Матросы», «Неба Ленінграда», «Блакадныя мадонны».

І яшчэ адна група кампазіцый — толькі ўжо для другой сцяны музея — на тэмы Сталінграда; дзве кампазіцыйныя ўстаўкі і фрыз.

Кардоны, выкананыя графікам, пакідаюць добрае ўражанне. Па-мойму, у іх выяўлена добрая мера стрыманасці пачуцця, так характэрныя для графікі Людвіга Асецкага.

Паказаў мастак і спробы каларыстычнага вырашэння роспісаў. Каларыт мяркуецца таксама стрыманы. Вельмі хочацца, каб мастаку ўдалося давесці работу ў самім жывапісе ў добрым суладдзі з ужо знойдзеным пластычным вырашэннем.

Я шчыра кажу яму пра гэта.

А што ж у бліжэйшых творчых планах з тэмы нашай сучаснасці?

— Я доўга жыў у Жодзіне, на слаўным нашым аўтамабільным заводзе-гіганце,— расказвае мастак. — Рабіў там замалёўкі, гутарыў з людзьмі... Жодзінскія сустрэчы пакінулі незабыўныя ўражанні.

Мастак раскладвае на падлозе майстэрні малюнкі. Іх — не адзін дзесятак. А з усіх гэтых графічных замалёвак павінны з'явіцца некальні каляровых лінагравюр. Кожная будзе выканана не больш як у тры — чатыры дошкі:

— Гэтага зусім дастаткова, каб перадаць стрыманую, высакародную гаму атмасферы жодзінскага завода...

І яшчэ — мастак паказаў запісныя кніжкі з лаканічнымі замалёўкамі, зробленымі ў часе зарубежных паездак.

— Мне давялося пабываць у Італіі, Францыі, Венгрыі. З уражанняў, якіх было вельмі багата, перш за ўсё хочацца занатаваць у графічных творах (можа, гэта будуць афорты) будапешцкія... Ну, і зразумела, мае традыцыйныя блізкія падарожжы — у сучасны дзень Мінска. Горад прыгажэе на нашых вачах, увесь час з'яўляюцца новыя матывы. А ці так ужо ўсебакова вычарпалі мы старыя? Варта толькі прыгледзецца!.. Мяркую стварыць серыю афортаў, прысвечаных мінскім пейзажам...

...Мастака можна застаць у майстэрні кожны дзень. Ён працуе засяроджана. Шукае варыянты той ці іншай задумы. Ад запісной кніжкі да выставачнага экземпляра — дыстанцыя, на якой нямала перашкод самага разнастайнага парадку. І пераадолець іх памагае перш за ўсё патрабавальнасць да сябе. Вось з гэтым адчуваннем я яшчэ і яшчэ пераглядаў убачанае ў майстэрні Людвіга Асецкага.

Уладзімір БОЙКА.

Фота аўтара.

«ДЗЯКУЙ ЗА ЖАЛЕЗНАГА КАНЯ...»

Успомніце радкі з шолахаўскай «Узнятай цаліны», калі ў казацкую станіцу Грымячы Лог прыехаў Сямён Давыдаў і на сходзе грымячанскай беднаты заявіў:

— Я, таварышы, — сам рабочы Чырвонапуцілаўскага завода. Мяне паслала да вас наша Камуністычная партыя і рабочы клас...

Тое самае мог сказаць пра сябе і чырвонапуцілавец Афанасій Васілевіч Лісіенка — адзін з нешматлікіх цяпер прадстаўнікоў, якіх у 1930 годзе пасылалі ў вёску, каб дапамагчы сялянам у арганізацыі калгасаў, і якія назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю Савецкай краіны, як «дваццаціпяцітысячнікі».

Хто ж такі Афанасій Лісіенка? Слесар ленінградскага завода «Чырвоны пуцілавец». Член партыі з 1919 года. Сацыяльнае паходжанне — з сялян вёскі Батаева Хоцімскага раёна Магілёўскай вобласці.

Гэта чалавек цікавага лёсу, крыштальнай душы камуніст.



У Беларускім доме культуры на Фантанцы, 27. Злева направа — у другім радзе першы А. Лісіенка, пяты Якуб Колас, шосты Цішка Гартны і восьмы Янка Купала (фота 1929 г.).

...Рана пагнала нястача беларускага падлетка Афанасія Лісіенку з роднай хаты: ужо ў дванаццаць гадоў ён працаваў у Данбасе, на Новасмалянаўскім рудніку — самай глыбокай шахце ў былой Юзаўцы. Тут жа, на шахце сустрэў ён Кастрычнік семнаццатага года. Калі кайзераўскія войскі ўвайшлі ў Данбас, Афанасій разам са сваім другам Авяр'янам Касцянковым пешкі дабраўся на сваю радзіму. Тут ён узначаліў камітэт беднаты. Ваяваў на франтах грамадзянскай вайны, біўся з палкамі чорнага барона Урангеля, потым вучыўся ў камвузе імя Мархлеўскага ў Маскве.

— Пасля вучобы мяне накіравалі ў Ленінград, — расказвае Афанасій Васілевіч. — У тыя гады ў Ленінградзе налічвалася тысяч васемнаццаць беларусаў: рабочых, інжынераў, студэнтаў, для якіх на Фантанцы, 27, адкрылі нацыяльны Дом культуры. У ім працавалі розныя гурткі, ставіліся пастаноўкі, праводзіліся гутаркі аб індустрыялізацыі краіны, выступалі беларускія паэты і пісьменнікі...

У сваім асабістым архіве Афанасій Васілевіч хавае унікальную фатаграфію, на якой у групе зняліся Якуб Колас, Янка Купала, Цішка Гартны.

— Гісторыя гэтага здымка такая, — успамінае Лісіенка. — У 1929 годзе ў Ленінград прыехала група беларускіх пісьменнікаў на чале з Якубам Коласам і Янкам Купалам. Мы запрасілі іх у беларускі Дом культуры на вечар. Тут яны чыталі свае вершы, сустрэліся з землякамі, якія працавалі ў Ленінградзе. На другі дзень я павёз паэтаў на завод «Чырвоны пуцілавец», дзе ім паказалі зборку трактараў. Якуб Колас і Янка Купала з захапленнем аглядалі гатовыя машыны і нехта з іх сказаў: «За такога жалезнага каня беларускі селянін скажа рабочаму не толькі дзякуй, але і нізка пакланіцца...»

А хутка Лісіенка і сам стаў у строй трактарабудаўнікоў «Чырвонага пуцілаўца», адкуль пасылаліся калоны сталёвых коней. А пазней быў накіраваны ў вёску Вязкі Балашоўскай акругі.

Нялёгкая ноша лягла на плечы дваццаціпяцітысячніка Лісіенкі, але ён не скардзіўся, працаваў, стараўся апраўдаць давер'е партыі. У яго стралялі кулакі, пагражалі забіць, падпалілі хату, дзе было праўленне калгаса... Але нішто не магло спалохаць рабочага-пуцілаўца.

Калгаснікі Балашоўскай акругі вытрымалі адказны экзамен: справіліся з пасяўной кампаніяй, хлебанарыхтоўкамі, умацаваннем калгасаў. Аб гэтым яны паведамлялі ў сваіх пісьмах чырвонапуцілаўцам. Афанасій Васілевіч ў Вязках арганізаваў партыйную ячэйку, у якой было ўсяго чатыры камуністы. Але гэта жменька членаў партыі цэментавала вакол сябе астатнюю масу, вяла яе да новага жыцця.

Многа добрых спраў пакінуў пасля сябе ў Вязках Афанасій Васілевіч, здаючы моцную гаспадарку калгаса новаму старшыні.

...Праз галоўныя прахадныя вароты Кіраўскага завода, увенчаныя макетамі пяці ордэнаў, ідзе ветэран Лісіенка. Ён прад'яўляе вахцёру ганаровы пропуск і непаспешлівай хадой ідзе міма высокіх карпусоў цэхаў. Па шырокай асфальтаванай дарозе імчацца магутныя трактары «Кіравец», каб прабегчы апошні раз перад далёкай дарогай. А шлях гэтых машын пяжыць ва ўсе канцы краіны. Тысячы «кіраўцаў» надзейна служаць механізатарам палёў у Беларусі і Паволжы, дзе працаваў Афанасій Васілевіч, у стэпах Украіны, дзе змагаўся ён з белагвардзейцамі за шчаслівае жыццё.

В. КАРПУШЧАНКА.



Яны сфатаграфаваліся 50 гадоў назад. К. Кулакоў (першы справа) і Х. Вайнер (трэці справа).

З ТЫХ, ПЕРШЫХ...

Гэтай фатаграфіі — пяцьдзесят гадоў. Лёгка сказаць—паўвека! І якія паўвека! Першыя пяцігодкі і калектывізацыя, Айчынная вайна і гады аднаўлення. Здавалася б, падзеі начыста выкрасляць з памяці тыя далёкія дні нашага юнацтва. Аж не, жывуць яны ў сэрцы, як успамін пра самае дарагое, што падарыў нам лёс.

Хлопцы і дзяўчаты, якіх вы бачыце на здымку, студэнты створанага ў 1921 годзе рабфака пры Беларускім дзяржаўным універсітэце. Яны прыйшлі сюды з толькі што адгрымеўшых франтоў грамадзянскай, з вёсак, заводаў і фабрык. Яны былі не вельмі пісьменныя, але апантаныя прагай ведаў, натхнёныя заклікам Ільіча вучыцца.

Што патрабавалі тады ад паступаючых? Вельмі нямнога: стажу вытворчай работы, умення добра чытаць і пісаць, ведання чатырох дзеянняў арыфметыкі. Будучы студэнт павінен быў адолець за тры гады поўны курс сярэдняй адукацыі.

Пад інтэрнат быў перададзены рабфаку чатырохпавярховы будынак гасцініцы «Гарні» на рагу былой Захар'еўскай і Багадзельнай вуліц (цяпер Ленінскага праспекта і Камсамольскай вуліцы).

Трэба было бачыць з якім стараннем і прагай грызлі мы граніт навукі. Час сутак меў вельмі ўмоўны сэнс, бо ён патрэбны быў не толькі для сур'ёзнай вучобы, але і для будаўніцтва памяшкання факультэта, для партыйнай, камсамольскай, грамадскай работы, самадзейнасці. Жыццё біла крыніцай — нічога не адкладвалася на заўтра.

Рабфакавец лёгка адрозніваўся ад студэнта іншых факультэтаў нават знешнім выглядам. Усе хлопцы і дзяўчаты былі апрануты ў шэрыя чырвонаармейскія шынялі. Жылі бедна, атрымлівалі стыпендыю — восем рублёў у месяц. Але духам не падалі, хоць час быў суровы.

Сродкаў, якія выдзяляла дзяржава на пачатку, было недастаткова. І рабфакаўцы, і выкладчыкі праяўлялі многа ініцыятывы і вынаходлівасці для папаўнення бібліятэкі і кабінетаў кнігамі, прыборамі і абсталяваннем. Наладжваліся суботнікі, нядзельнікі, у якіх удзельнічалі літаральна ўсе студэнты і выкладчыкі.

Частымі гасцямі на рабфаку былі буйнейшыя дзеячы партыі і ўрада: сакратар ЦК КП(б)Б В. Кнорын, старшыня ЦВК БССР А. Чарвякоў і іншыя. Прыязджалі да нас А. Луначарскі, М. Літвінаў.

З ліку тых, хто закончыў рабфак, вырасла многа буйных дзеячоў партыі і ўрада, навукі і культуры, сярод іх — былы сакратар ЦК КП(б)Б і старшыня Саўнаркома рэспублікі Д. Валковіч, члены калегіі ЦККРКІ Беларусі Г. Каршакевіч і Г. Ледвіч, доктар медыцыны, заслужаны дзеяч навукі, прафесар А. Міхельсон, доктар хімічных навук, прафесар С. Жаваранак, выкладчык Ленінградскага тэхналагічнага інстытута, заслужаны інжынер Эстонскай ССР С. Файнберг...

Многія рабфакаўцы звязалі свой лёс з літаратурай: гэта Жабрун, пазней рэктар Вышэйшага літаратурна-мастацкага інстытута імя Валерыя Брусава, С. Дакучыц, Янка Рак, Нічыпар Хведаровіч, Сымон Куніцкі, Сымон Баранавых, Алесь Пальчэўскі, Апанас Сідарэнка-Пеначкін і інш.

...Паўвека таму гэтыя хлопцы і дзяўчаты, члены факультэцкага камітэта рабфака, пасля аднаго з пасяджэнняў рашылі сфатаграфавацца. Сёння гэтая фотакартка — своеасаблівы дакумент гісторыі, гісторыі культурнай рэвалюцыі на Беларусі, пачатак якой паклаў слаўны Кастрычнік.

Х. ВАЙНЕР, К. КУЛАКОЎ,
былыя студэнты рабфака БДУ.

I

ДАСТАЦЬ у той час якія-небудзь прадукты харчавання было надзвычай няпроста. Краіна галадала. Калі і быў у каго які лішні пуд мукі ці зерня, дык трапляў ён непазбежна на «чорны» рынак, у рукі перакупшчыкаў-спекулянтаў. Спекулянтаў Савецкая ўлада не гладзіла па галоўцы.

Зарплата ў работнікаў савецка-партыйнага апарата была больш чым сціплая. Каб і хацеў, наўрад ці дастаў бы на тым «чорным» рынку штонебудзь істотнае. Але справа не ў гэтым. Не рабілі такога, зыходзячы са свядомых, ідэйных і маральных меркаванняў. Ды што рабіць, калі, напрыклад, хто захварэў, калі надарылася ў жыцці важная падзея?..

Менавіта такой урачыстай падзеяў быў для сям'і Лепяшынскіх адзін

ПУНКТ

з летніх дзён 1918 года. Да іх нечакана завітаў у госці Уладзімір Ільіч. Шчыра кажучы, не зусім нечакана. Панцеляймон Мікалаевіч Лепяшынскі і яго жонка Вольга Барысаўна запрасілі ў госці Надзею Канстанцінаўну Крупскую. Яна прыйшла разам з Верай Міхайлаўнай Вялічкінай. Пакуль гасцінная гаспадыня прымала дарагіх гасцей, коратка дзелячыся свежымі навінамі, нечакана наявіўся Уладзімір Ільіч.

— Дзень добры, — усміхаючыся, сказаў ён. — Не чакалі?

Лепяшынскі падышоў да Леніна, шчыра абняў яго:

— Распранайцеся, Уладзімір Ільіч, праходзьце, — і, пазіраючы ў бок занятых гаворкай жанчын, дадаў: — Дыспут пачаўся ўжо...

— Бачу, бачу, Панцеляймон Мікалаевіч. Вынік жа не абяцае нічога добрага, — жартаваў Уладзімір Ільіч.

Да іх далучылася Вольга Барысаўна:

— Вы надта пераацэньваеце нашы магчымасці, Уладзімір Ільіч. Да таго ж, нашы сакрэты мы ўжо ўсе нераказалі.

Яна запрасіла гасцей у пакой.

Самі ж гаспадары пайшлі на кухню. Госці бачылі: праз колькі хвілін Вольга Барысаўна з гаспадарчай сумкай пайшла некуды праз двор. Панцеляймон Мікалаевіч вярнуўся да гасцей. Пачалася ажыўленая размова. Субяседнікаў яднала вялікая і моцная дружба, загартаваная ў барацьбе з царызмам, у ссылках, у спрэчках з праціўнікамі. Гаварыць было пра што. Час ляцеў хутка. Не заўважылі, як на стале з'явілася міса з духмянымі гарачымі пяльменямі. Праўда, у іх была адна загана — яны былі з каніны. Але ж лепшага мяса гаспадыня купіць не змагла. Раскладваючы па талерках гарачыя пяльмені, Панцеляймон Мікалаевіч не хаваў задавальнення:

— Дэлікатэс, Уладзімір Ільіч, дэлікатэс... Парыжская кухня...

Але ні Уладзімір Ільіч, ні Надзея Канстанцінаўна не падзялялі радасці гаспадара. Горш таго, яны нават не дакрануліся да відэльцаў.

Лепяшынскі пасля ўспамінаў: «Наяўнасць белай мукі сведчыла, што тут справа, відаць не абышлася без гешэфту з якім-небудзь мяшэчнікам,— а гэта на той час лічылася ганебным, — і, хутчэй за ўсё, абое мае галоўныя госці вырашылі не здраджваць сваім сціплым прывычкам, суаднесеным з эпохай жорсткай барацьбы з мяшэчніцтвам. Памятаю, гэтыя злашчасныя пяльмені пасля Ільічовай «дэманстрацыі» пачалі нерасядаць у маім горле, але зусім не таму, што мой страўнік не прымаў такіх харчоў і перастаў упадабаць іх».

Як ні настойліва прапаноўвала Вольга Барысаўна пачастунак, нічога не дапамагло. Гаспадар, апусціўшы галаву, маўчаў. Ён ведаў, чым скончылася для Бонч-Бруевіча яго самадзейнасць з павышэннем Леніну зарплаты. Упраўляючы справамі Саўнаркома адхапіў тады строгую вымову. Госці таксама маўчалі. Настала пакутлівая паўза.

— Давайце «пачастуемся» лепш карыкатурамі Панцеляймона Мікалаевіча, — устаючы з-за стала, прапанаваў Уладзімір Ільіч.

Усе з радасцю згадзіліся. Ленін адразу ж прыступіў да справы. Карыкатуры былі дасціпныя. У іх аўтар з'едліва высмейваў недахопы, што мелі месца ў рабоце Камісарыята асветы. На адной з карыкатур быў

намаляваны Ленін — у аблічны громавержца: ён чыніў суд над наркомам асветы. Гэтая і іншыя карыкатуры спадабаліся Леніну. Але вось адзін малюнак ён паспешліва адкладвае ўбок. Усе гэта заўважылі. Рухавая Вялічкіна запатрабавала паказаць, што там такое. Нечакана Ленін катэгарычна заявіў:

— Нельга!

— Чаму нельга? — узрушылася Вера Міхайлаўна. — Калі жанчыне нельга, значыць, Панцеляймон Мікалаевіч намаляваў нешта такое...

— Што вы! Панцеляймон Мікалаевіч не можа намаляваць... нешта такое...

— У такім выпадку я не разумею...

— Нельга, — паўтарыў Уладзімір Ільіч і, даўшы зразумець, што гаворка скончана, перадаў малюнак у рукі дачкі Лепяшынскіх.

Гэтая карыкатура тычылася спраў ты дзень такой не вельмі прыемнай вандроўкі наш караван, які пакідаў у вёсках сваёй грандыёзнасцю моцнае ўражанне, стаў набліжацца да мэты...», — з іроніяй пісаў Лепяшынскі.

Разам з Лепяшынскімі ў Літвінавічы прыехалі петраградскі рабочы-металіст Яўген Пятровіч Разумноў і сябра і сваяк іх сям'і Міхаіл Іванавіч Кернажыцкі.

Пагалоска аб прыездзе Лепяшынскага, аб тым, што прыехаў ён па асабістым указанні Леніна і будзе ствараць у Літвінавічах якуюсьці незразумелую школу, хутка разляцелася па наваколлі. Гэтая пагалоска, як снежная лавіна, абрастала рознымі выдумкамі. Сяляне з цікавасцю назіралі за тым, як іх важны зямляк пераабсталёўвае былую папоўскую сядзібу і будынкі для сваёй, як яны казалі, «камуніі». Многія з іх, асаблі- калектывізм, дружбу, узаемавыручку, закалялі характар. Школа выхоўвала людзей новага тыпу.

Разам са сваімі калегамі Панцеляймон Мікалаевіч арганізаваў школу і для дарослых. Акрамя гэтага, камуністы знаходзілі час для аднаўлення мясцовай цагельні, аказвалі дапамогу сельгаскамуне, чыталі сялянам лекцыі.

Часта сустракаючыся з жыхарамі вёскі, Лепяшынскі ўважліва прыглядаўся да іх настрояў, думак, жаданняў. Свае назіранні ён пэўным чынам падрахоўваў, стараючыся прыйсці да карысных для партыі вывадаў. Іншым часам у сваіх вывадах ён бачыў супярэчнасці і не ведаў, як шукаць выйсце. У такіх выпадках ён прагнуў сустрэчы з Уладзімірам Ільічом. Таму, трапіўшы ў студзені 1919 года ў Маскву, ён першым чынам паспяшаўся да Ільіча. Ленін з валіся супраць іх. Калі Ільіч прамаўчаў, значыць, не выспела яшчэ пытанне», — супакойваў сябе па дарозе ў Літвінавічы Лепяшынскі.

III

ДОМА яго чакалі непрыемнасці. Мясцовыя багацеі, якім стала ўпоперак горла школа-камуна, узнялі галовы. Яны зрабілі спробу падпаліць яе. Адна за адной пасыпаліся пагрозы — кіраўнікам школы і яе выхаванцам. Але і гэта не памагло. Лепяшынскі разам са сваімі вернымі таварышамі-камуністамі працягвалі работу. Тады кулакі пайшлі на чарговую хітрасць. Яны паслалі сваіх дэлегатаў да Панцеляймона Мікалаевіча, каб угаварыць яго адмовіцца ад сваёй дзейнасці. Але іх захады, вядома, праваліліся. Пасля гэтага контррэвалюцыянеры, аб'-

ПРЫЗНАЧЭННЯ-ЛІТВІНАВІЧЫ

Уладзімір ЯКУТАЎ,

кандыдат гістарычных навук



У сваёй даследчай рабоце мне часта даводзіцца сустракацца з матэрыяламі, непасрэдна звязанымі з імем Уладзіміра Ільіча Леніна. Пад уражаннем гэтых сустрэч я напісаў некалькі дакументальных апавяданняў, адно з якіх прапаную ўвазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва».

Аўтар.

у школьна-санітарным аддзеле Наркамасветы, які ўзначальвала Вера Міхайлаўна Вялічкіна. У ёй крытыкаваўся заганны стыль работы і ўзаемаадносін, якія скла́ліся паміж школьна-санітарным аддзелам і аддзелам адзінай школы. Ведаючы хваравітую крыўдлівасць Веры Міхайлаўны, Уладзімір Ільіч і рашыўся пайсці на такі «недыпламатычны» крок.

Гэтая сяброўская сварка пераблытала ўсе карты гаспадара, не дала яму магчымасці пагаварыць з Ільічом. А пагаварыць яму трэба было і вельмі пільна. Працуючы ў Наркамасвеце членам калегіі і загадчыкам аддзела рэформы школы, Лепяшынскі даўно выношваў план стварэння працоўных школ-камун, у якіх працэс навучання павінен гарманічна спалучацца з працай, заахвочваць сялян да калектывізму. Але яго ідэя не выходзіла са сцен Камісарыята асветы. Нямала знаходзілася і нядобразычліўцаў. Цяпер ён вырашыў на практыцы праверыць свае тэарэтычныя абгрунтаванні.

Панцеляймон Мікалаевіч хацеў паслухаць думку Леніна. Але не ўдалося. І ўсё ж праз нейкі час такая гутарка адбылася. Уладзімір Ільіч падтрымаў пачынанні Лепяшынскага і даў указанне стварыць неабходную матэрыяльную базу. Школа-камуна атрымлівала прыборы для фізічнага кабінета, праекцыйны ліхтар, падручнікі, сшыткі, алоўкі, піяніна, швейную машыну, абсталяванне для пераплётнай майстэрні, цяслярскі і слясарны інструменты.

Лепяшынскаму нават не верылася, што ён атрымлівае такое багацце. Ён радаваўся, як дзіця. Асабліва прыемна было тое, што першая школа-камуна адчыняецца ў яго родных Літвінавічах Рагачоўскага павета.

— Ведаеш, дарагая Вольга Барысаўна, — прызнаваўся ён жонцы, — я адчуваю прыліў новых сіл.

— Другая маладосць, — жартавала Вольга Барысаўна, хоць на душы ў яе было трывожна. Хвалявалася яна і за здароўе мужа і дачкі і за бяспеку сям'і. Там, у Літвінавічах, Савецкая ўлада яшчэ не акрэпла, там яшчэ неспакойна...

II

НА ЗБОРЫ пайшло некалькі дзён. Дарога была доўгая і цяжкая. Спачатку цягніком дабіраліся да Смаленска, адтуль — да Рослаўля. Адсюль ім трэба дабірацца да Літвінавіч на калёсах. Стомленыя, яны пагрузілі на калёсы велізарны багаж са школьным абсталяваннем і рушылі па асенняй бездаражы.

«Часта цадзіўся асенні дожджык, надакучлівы і журботны, як старэчае буркатанне. Пры начоўцы ў полі з цяжкасцю распальвалі вогнішча, саграваючы акачанелыя рукі і ногі. Спаць даводзілася мала і ўрыўкамі. Усё цела прасілася і жалілася аб адпачынку. І вось на чацвёрты ці пява багацейшыя, больш заможныя, сустрэлі пачын Панцеляймона Мікалаевіча ў штыхі:

«Наш прыезд быў сустрэты насцярожана, недаверліва, сяляне не спяшаліся выказваць свае адносіны да ўсяго новага, што ўводзілі камуністы, прыехаўшыя ў Літвінавічы», — пісала пасля Вольга Барысаўна.

Але камуністы не разгубіліся і ўпарта рабілі сваю справу. Лепяшынскі звязаўся з мясцовымі ўладамі. Яму ахвотна пайшлі насустрач, але папярэдзілі, каб ён быў пільны.

— Становішча ў нас у Літвінавічах як на фронце, трывожнае. Контррэвалюцыя дзейнічае актыўна. Час ад часу і абрэзы ў ход пускаюць, — сказаў яму старшыня Кармянскага валвыканкома.

— Я ведаю, што нам цяжка будзе пачынаць работу, але калі мы будзем баяцца контррэвалюцыі і абрэзаў, хто ж за нас будзе пачынаць будаўніцтва новага грамадства, — адказаў Панцеляймон Мікалаевіч.

Неўзабаве школа-камуна была гатова да прыёму першых вучняў. І яны прыйшлі. Праўда, у першыя дні вучняў было мала — не больш дзесяці. Але шчырасць, сардэчнасць настаўнікаў, цудоўна абсталяваныя класы зрабілі сваю справу. У вачах вучняў свяцілася радасць. І, вядома ж, яны пра ўсё расказалі і сваім бацькам, і сваім аднагодкам. Праз некалькі дзён школу наведвалі ўжо сорак хлопчыкаў і дзяўчынак.

Дзеці спачатку нясмела, а затым з ахвотай засвойвалі суровыя правілы школы — усё неабходнае рабіць самім. Яны шылі сабе адзенне, працавалі ў майстэрні, на агародзе. Праца і вучоба, злучаныя ў адзін працэс, перараджалі дзяцей, прывівалі найвялікшым задавальненнем слухаў яго расказ пра групоўку класавых сіл у вёсцы, пра настроі сялян і іх паўсядзённае жыццё. Ён хадзіў па пакоі, не перапыняючы субяседніка. Калі Лепяшынскі рабіў паўзы, Ленін пытаў, ці не галадае вёска, ці ёсць на мясцовых рынках хлеб, мяса і іншыя прадукцы, ці дарагія яны, — адным словам, пра ўсё жыццёвае, будзённае. Уладзіміра Ільіча цікавіла ўсё, нават, здавалася, самае нязначнае.

— Як у вас, Панцеляймон Мікалаевіч, склаліся адносіны з мясцовымі партыйнымі ўладамі? — раптам спытаў Ленін. — Якое ваша грамадскае становішча?

«Калі ён улоўліваў што-небудзь зусім новае, то прасіў паўтарыць і абавязкова з падрабязнасцямі.

Ільіч зацікавіўся маім расказам пра настроі ў вёсцы, пры гэтым яго стомлены твар ажыў, і ён шэрагам накіроўваючых пытанняў прымусіў мяне выкласці перад ім усё тое, што яму хацелася ўведаць, — пісаў пра гэтую сустрэчу Панцеляймон Мікалаевіч. — Калі я перайшоў да «вывадаў» і стаў філасофстваваць на тэму аб тым, якой палітыкі нам трэба было б прытрымлівацца ў сялянскім пытанні і як планавым чынам накіраваць сялянскую гаспадарку па сацыялістычным рэчышчы, Ільіч замкнуўся ў сабе, і атрымалася вельмі аднабаковая «гутарка»: я гаварыў, а ён толькі слухаў і маўчаў. Памятаю, што я пачаў адчуваць з гэтае нагоды вялікую няёмкасць і, нарэшце, не сцярпеўшы, усклікнуў:

— Што ж вы, Ільіч, нічога не скажаце? Бо ёсць жа ў вас свая думка пра гэта?

— Няма, — коратка і памяркоўна адказаў Ільіч, прычым я не настолькі быў пазбаўлены пачуцця смешнага, каб не ацаніць гумарыстычнага сэнсу і значэння гэтага кароткага, але знішчальнага «няма». Я паспяшаўся «згарнуцца» і хуценька развітаўся з Ільічом».

І хоць Ільіч нічога яму не адказаў, Лепяшынскі па вопыце ведаў, што ён зробіць гэта потым, у наступны раз. «Тым болей і час для гэтага непрыдатны. Краіну на кавалкі разрываюць знешнія і ўнутраныя драпежнікі. Усе сілы зараз накіроўяднаўшыся, вырашылі ўчыніць расправу над непакорнымі камуністамі, выкарыстаўшы дзеля гэтага выгадныя для іх на той час абставіны. У Гомелі рэакцыйныя афіцэры па ўказцы з-за мяжы рыхтавалі ўзброены антысавецкі мяцеж. Іх эмісары шнырылі па ўсіх валасцях, у тым ліку і па Кармянскай. Яны настойліва агітавалі супраць камуністаў, узвальваючы на іх усе нягоды той цяжкай пары.

І вось халоднай сакавіцкай ноччу 1919 года кулацкія банды пад дэмагагічным лозунгам «Саветы без камуністаў!» узнялі ў Карме паўстанне. Бандыты жорстка расправіліся з членам рэўкома Абатуравым, работнікамі міліцыі Ільюшанкавым, Давыдзенкам і іншымі.

На дапамогу кармянцам прыбыў атрад з Рагачова. У барацьбе з бандытамі прыняла ўдзел і Літвінавіцкая партыйная ячэйка на чале з Лепяшынскім. Тут па трывозе сабраліся усе, хто мог.

— Дарагія таварышы, — звярнуўся Панцеляймон Мікалаевіч да сваіх сяброў. — Нам нельга траціць ні хвіліны, бо ў Карме ўзброеных камуністаў адзінкі.

Лепяшынскі адразу ж накіраваў Леніну тэлеграму, у якой паведаміў пра кармянскі белагвардзейскі мяцеж. «Вам пасланы атрад асобага прызначэння», — адказаў Уладзімір Ільіч.

Мяцеж быў падаўлены. Але ў Кармянскай воласці было па-ранейшаму неспакойна. У такіх умовах, зразумела, работа школы-камуны была паралізавана. У любую хвіліну сем'і літвінавіцкіх піянераў-энтузіястаў маглі быць знішчаны. Акрамя таго, навісла небяспека і над самімі выхаванцамі, асабліва дзецьмі беднаты.

Па дамоўленасці наркамасветы, было вырашана Літвінавіцкую школу-камуну перавесці ў Маскву. Калі вучні даведаліся пра гэта, дык аднагалосна заявілі, што ні за што сваю школу не пакінуць. Аднак пагрозы кулацтва, ваганні бацькоў не дазволі многім з іх ажыццявіць сваё запаветнае жаданне.

І ўсё ж дваццаць два школьнікі выказалі жаданне паехаць у Маскву. Гэта былі зварушлівыя хвіліны. Сяк-так апранутыя, з торбамі за плячыма рушылі ў вялікую дарогу дзеці кармянскай беднаты — вучні першай школы-камуны, створанай на беларускай зямлі пры непасрэдным удзеле Уладзіміра Ільіча Леніна.

У хуткім часе школа-камуна распачала сваю работу ў Маскве. «Маскоўская вопытна-паказальная школа-камуна» — так пачала яна называцца. Пасля з'явіліся падобныя на яе школы. Пачатак быў пакладзены, крок у невядомае зроблены...

Прыедзьце цяпер у Літвінавічы. Удзячныя землякі не забылі пра гераічны подзвіг Лепяшынскага. Яго імем названы мясцовы калгас і Літвінавіцкая сярэдняя школа. На сцяне двухпавярховага цаглянага будынка вы ўбачыце мемарыяльную дошку з надпісам: «У вёсцы Літвінавічы жыў друг і бліжэйшы паплечнік У. І. Леніна, член КПСС з 1898 года Панцеляймон Мікалаевіч Лепяшынскі. У 1918 годзе ён арганізаваў тут першую ў Кармянскай воласці бальшавіцкую арганізацыю і ўзорна-паказальную школу-камуну. 1868—1944».

Васіль МАТЭВУШАЎ

ТВАІМ НЯГАСНУЧЫМ СВЯТЛОМ

— Дзень добры, сосны
Белавежы,
Звон ціхаакіянскіх хваль!
Тайгі дрымучыя мярэжы
І сакаліных стэпаў даль,
Галінкі шум і плёск крынічны,
Над спелай нівай лівень,
гром —
Азораны навек, Кастрычнік,
Тваім нягаснучым святлом.

Ад жураўлінага гняздоўя,
Дзе птахі шлях бяруць
да хмар,
Ад рос світальных
Прыдняпроўя,
Да смелых запаветных мар,
Што нам на шчасце сёння
зычуць
Сустрэчу з сонечным
дажджом —
Усё азорана, Кастрычнік,
Тваім нягаснучым святлом.

І ўсюды мы адпрэчым змору,
Навалы не прыпыняць нас.
Прад намі даль, вяршыні,
зоры,
Прад намі бессмяроцця час:
Бо мары, што наперад клічуць,
Сцягі, якія мы нясём —
Азораны навек, Кастрычнік,
Тваім нягаснучым святлом.

РАМАНТЫКА РЭВАЛЮЦЫІ

ДА 75-годдзя З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Міхася ЧАРОТА

НА ПАЧАТКУ дваццатых гадоў імя Міхася Чарота становіцца, бадай, самым папулярным у беларускага чытача. Славу паэту прынесла паэма «Босыя на вогнішчы», якая, дарэчы, таксама сёлета адзначае юбілей — паўвекавы.

Паэму чыталі на сходах, аб ёй вялася паleміка ў газетах і часопісах, у якой прымалі ўдзел вядомыя партыйныя і культурныя дзеячы. Выдадзеная ў 1922 годзе ў ліку дзесяці тысяч экземпляраў, яна разышлася на працягу аднаго года—факт для тагачаснай Беларусі амаль выключны. Чым жа паэма запаланіла розум і сэрцы сучаснікаў? У чым прычына яе сенсацыйнага поспеху?

Важным, бясспрэчна, быў сам фактар навізны—арыгінальнасць задумы, незвычайнасць зместу, нязвыкласць формы. Аб рэвалюцыі і грамадзянскай вайне ў рэспубліцы, аб перамозе савецкага ладу так у беларускай літаратуры яшчэ ніхто не пісаў. Усёй логікай унутранага развіцця тэмы, вобразамі, нават рытміка-інтанацыйным ладам твора паэт сцвярджаў веліч перамогі народа, «босага», вякамі прыгнечанага люду над крыўдзіцелямі —і сваімі «ўласнымі», і знешнімі саюзнікамі-інтэрвентамі. Высокага рамантычнага пафасу паэт дасягае як у абмалёўцы агульнай хады падзей, так і пры выяўленні настрояў і пачуццяў узнятай да грамадскай дзейнасці народнай масы. Надзвычайную каларытнасць, жыццёвую верагоднасць надаюць твору ўдала схопленыя бытавыя сцэнкі і штрыхі, наўмысна «прыземленыя» эпізоды, узятыя «жыўцом» з мітуслівага побыту Мінска часоў грамадзянскай вайны. І ўсё гэта—высокая рамантыка, узнёслая патэтыка, бытавая прыземленасць, едкая іронія—арганічна суіснуе ў паэме, выступае ў такім рэдкім сплаве, што робіць яе непаўторнай паводле каларыту вобразаў, паводле рытмічнага малюнка.

«Босыя на вогнішчы»—першая кастрычніцкая паэма ў беларускай літаратуры. Роля яе ў гісторыі нашай паэзіі шмат у чым аналагічна ролі паэмы «Дванаццаць» А. Блока ў паэзіі рускай. Першая ў нашай літаратуры паэма пра нараджэнне Савецкай Беларусі і па сённяшні дзень застаецца адным з лепшых яе твораў, самым сур'ёзным укладам Чарота ў скарбніцу нацыянальнай культуры.

У паэме яскрава адбілася агітацыйнае светаўспрыманне Чарота. Ён увайшоў у нашу літаратуру як пясняр рэвалюцыйнай рамантыкі, баявых і «сонечных» паходаў.

«У сваіх творах ніколі не сумую»,—аднойчы зазначыў малады Чарот. Пазней ён напіша радкі:

Я малады...
У сэрцы кроў струменіць,
І сілай творчаю
Істота ўся гарыць.

Сваю песню ён звычайна называў звонкай і гучнай, «сэрца вольніцай». І гэта—не толькі дэкларацыі, гэта—своеасаблівая «мастацкая праграма» паэта.

Ды і пачынаў ён задзёрыста-бадзёра яшчэ да Кастрычніка. Яго першы вершык—

Толькі меч і агонь
Змогуць долю каваць,
Адалеюць няволю без страху!
Дзе ты, вецер, — мой конь?
Дзе цябе адшукаць?
Я паеду па новаму шляху.

І ў адным з апошніх твораў—у вершы «Лірычны ліст», прысвечаным Веры Харужай, ён зноў сказаў аб сваім разуменні лірычнага:

Цяпер бывай!
Сказаць хацеў бы многа...
Адно даруй,
Што назваў лірычным...
Таварыш і сястра!
Я йду такой дарогай,
Што гэта лірыка
Мне больш усяго прывычна.

У імя перамогі савецкага ладу, самага чалавечнага і жыццёвага, змагаўся ўсёй творчасцю Міхась Чарот. Ён клікаў разбурыць усё ўстарэлае, аджыўшае—з тым, каб на яго руінах збудаваць «новы свет», ён імкнуўся сваім баявітым, усхваляваным словам натхніць людзей на працоўны подзвіг. Невыпадкова за ім у тыя гады замацавалася слава бунтарнага, непрымірымага да кампрамісаў паэта, натхнёнага песняра сацыялістычнага абнаўлення краіны. Міхась Зарэцкі вызначаў яго паэзію як «звонкую буйную творчасць». Барыс Мікуліч лічыў, што лепшыя творы Чарота—«гэта неўміручыя гімны вялікай рэвалюцыі, будаванню, песні сонечных паходаў».



Стаіць Мікалаеўшчына па-над Нёманам.

НОВАЯ ЗЯМЛЯ

ТАК І ЦЯГНЕ расказаць, як нізка ходзяць па-над Нёманам восеньскія хмары, як глядзяцца ў чорную, халодную плынь старыя дубы, пра цішыню, што легла на прынёманскія лугі... Ды ведаю, як ні напішы, будзе не тое. Бо **гэты** Нёман, і зямля **гэтая** апеты Коласам. Помніце, у «Новай зямлі»?

Ды я душою ажываю,
Як вокам мыслі азіраю
Цябе, мой луг і бераг родны,
Дзе льецца Нёман срэбраводны,
Дубы, дзе дружнай чарадою
Стаяць, як вежы, над вадою...

Яны і сёння стаяць, гэтыя дубы-волаты, пад якімі так добра думалася паэту, стаяць у двух кроках ад коласаўскага дома-музея, ад прыземістай хаты, дзе некалі ён жыў, і дзе вісіць мемарыяльная дошка з паэтавым імем...

Памяць пра Коласа... Гэта яго кнігі, якія будуць свяціць вечна. І гэты музей у Мікалаеўшчыне, дзе кожны куток уваскрашае год за годам жыццё паэта, — таксама памяць. Але ёсць яшчэ адзін помнік — не менш важны. Гэта жыццё, якое ладзіцца на радзіме паэта.

...Дарога са Стаўбцоў у Мікалаеўшчыну некалькі кіламетраў бяжыць старым борам. Адразу за борам слупок з шыльдай: калгас «Радзіма Якуба Коласа».

Дарога ўецца міма палёў, дзе ўсё ўжо сцішылася,—не чутно ні людскога гоману, ні трактарнага грукату, толькі вароны з гвалтам пікіруюць на саламяныя сціпрты, што жаўцеюць там-сям.

А вось і Мікалаеўшчына. Доўга едзем па вясковай вуліцы, паварочваем міма двухпавярховага будынка школы і выязджаем на мост цераз Нёман. Калгасная кантора на тым беразе, у новым пасёлку, што вырас тут у апошнія гады.

Старшыню Сямёна Мікалаевіча Лінніка пашанцавала застаць у кабінеце.

— З газеты? Эге ж, не ў пару прыехалі. Мы тут з мінскімі таварышамі адну справу мазгуем...

У кабінеце было яшчэ некалькі мужчын, якія схіліліся над вялікай картай. Аказалася, гэта прадстаўнікі «Гіпрасельбуда».

— Хочам мы ў сябе сажалку збудаваць, — гаварыў старшыня,—і для рыбкі, і так, для адпачынку хлебаробаў...



Тут усё пра Коласа. Экскурсію па школьным музеі праводзіць С. Міцкевіч.

На чарнявым твары яго ажыўленне. І толькі пасля, калі добра разгаварыліся мы з Сямёнам Мікалаевічам, зразумеў я, што сажалка для старшыні не проста чарговы будаўнічы аб'ект, а своеасаблівы этап у жыцці і сваім, і гаспадаркі. Бо якіх пяць — шэсць гадоў назад было старшыні не да сажалак. Як кажуць, не да тлушчу... Лічыўся калгас самым адстаючым у раёне. З усмешкай успамінае Сямён Мікалаевіч (цяпер можна і з усмешкай), як сам па чатыры месяцы не атрымліваў зарплаты.

— Цяпер мы багатыя,—з гонарам гаворыць ён. — Летась, напрыклад, чысты прыбытак склаў 258 тысяч рублёў. На кожны выхададзень калгаснікам сёлета выплачваем па 3 рублі.

Адкуль усё гэта ўзялося? Пакрысе адусюль. Падняліся парыхтоўчыя цэны, дапамагла дзяржава з асушкай балот, з мінеральнымі ўгнаеннямі. Гэта як з той машынай, што загразла, забуксавала ў дарозе. Падклалі галля пад калёсы, падналеглі плячымі і пайшла, пакацілася сама, набіраючы хуткасць.

Сёння калгас на добрай хадзе, а калі правільней — на добрых колах. Недалёка ад канторы двор трактарнай брыгады. Гэта па-старому яшчэ так завецца — трактарнай. А якіх машын тут толькі няма. Вунь у рад, бы на парадзе, выстраіліся дзесяць збожжавых камбайнаў. Яны ўжо на прыколе, пастаўлены на зімовае захаванне. Побач — машыны для ўборкі бульбы, далей — стагакіды, трактарныя граблі, падборшчыкі, сеялкі розных калібраў.

Ну, і асноўная сіла — 24 трактары ды 13 грузавых аўтамашын у калгасе.

— Зжалі сёлета збажыну за 12 рабочых дзён, — пахваліўся старшыня.

— Бывае, так уродзіць, што і за тыдзень ўбярэшся, — асцярожна пярэчым мы, — асабліва калі колас коласа даганяе.

— Эге ж, — смяецца Сямён Мікалаевіч, — мы сёлета па 22 цэнтнеры ўзялі з кожнага гектара. Жыта, як сцяна, камбайнам не ўбіцца.

Мы слухаем, і тут жа памяць падсоўвае коласаўскія радкі, прысвечаныя вось гэтым жа палеткам:

Не то, што ў нас: адны занозы
Пад кіпці ты напаганеш,
Пакуль дзве жмені нажынаеш.

Так, і тая быццам, і не тая — новая зямля. Па-іншаму яна родзіць, па-іншаму жывуць і працуюць на ёй людзі. Ды і словы «сялянская праца» даўно змянілі свой першапачатковы сэнс. Пасеялі да апошняй латкі трактарамі, убралі да апошняга каласка камбайнамі, машынамі згрэблі і засціртавалі салому. Бульбу сёлета таксама рукамі не капалі — усю выбралі машынамі.

Натуральна, сёння першы чалавек на вёсцы — механізатар. Механізатараў у калгасе каля сотні. Народ усё сталы, спрактыкаваны, які ведае сабе цану.

Ды і іншы працоўны люд у пашане. Скажам, жывёлаводы. Калгас спецыялізуецца па вытворчасці мяса і малака. Па цяперашнім часе гэта самыя выгадныя галіны. Плаціць дзяржава за кожны кілаграм ялавічыны, за кожны літр малака мала не па базарных цэнах. Сёлета пры плане 186 тон прадалі коласаўцы мяса 227 тон. І малака прадалі намнога больш запланаванага.

Едзем мы па калгасных брыгадах і першае, што кідаецца ў вочы, — усюды нешта будуюць. У адной — новы кароўнік пад столь падведзены ўжо, у другой — майстэрня рамантуецца, у трэцяй — складаюць каменіцу — будзе тут жытло для хлебаробаў, у чацвёртай — зямля раскапана — пракладваюць водаправод. Дарэчы, пракладзена водаправодных труб каля кіламетра, у 18 дамах ёсць ужо свая вада—адкруціў кран і лі, колькі хочаш. Будуецца сёлета ў калгасе і новая васьмігадовая школа, і новы магазін. Намечана ўзвесці дом культуры.



Чытае Коласа дзядзька Юзік па-майстэрску.



— Мы, хлебаробы, соль зямлі, — гаворыць Л. Ясік.



Люда Бычкоўская хоча стаць настаўніцай.



Узнёслая, бадзёрая, урачыстая, авеяная подыхам рэвалюцыйных здзяйсненняў рамантыка Чарота — хай сабе часам адцягненая, іншы раз непаўнакроўная — застаецца ў актыве нашай паэзіі і сёння.

Сучаснікі, як правіла, падкрэсліваюць невычэрпную жыццерадаснасць Чарота, яго цвёрдую ўпэўненасць у лепшы заўтрашні дзень. Жыццё паэта не заўсёды было бясхмарным — здараліся непаладкі і асабістага і грамадскага характару. Але Чарот і ў шчасці, і ў няшчасці ўмеў застацца самім сабой, умеў з зайздросным спакоем пераадольваць цяжкасці.

Праўда, у Чарота былі вершы-скараспелкі, аднадзёнкі, агіткі. Былі і захапленні літаратурнай модай, і злоўжыванні дэкларацыйнасцю, касмічнай маштабнасцю, адцягненай сімволікай. У цэлым жа, у сваёй пераважнай большасці, яго творы выраслалі на рэальным грунце паслякастрычніцкай сапраўднасці, жывіліся сокамі нацыянальных традыцый, неслі ў сабе святло ленінскіх ідэй.

У сваёй творчай дзейнасці Чарот заставаўся шукальнікам, разведчыкам «цалінных» тэм, вёў уперад няўрымслівы камсамольскі «Маладняк». Вершамі «Камсамолія», «Маладняк», «Зарунела, зарунела...», «На новай зямлі» ён паказваў маладым паэтам, як шырока, па-баявому могуць гучаць у паэзіі матывы ўслаўлення ўсеперамагаючага поступу сацыялізма. Чарот быў аўтарам найбольш значнага ў беларускай літаратуры таго часу твора аб вялікім правадыры народаў — паэмы «Ленін». Яго ж пяру належыць вельмі арыгінальная паводле задумы і кампазіцыйнай будовы паэма-фантазія «Чырвонакрылы вяшчун», у якой, зноў-такі першым у беларускай савецкай паэзіі, паэт узняў на вышыню мастацкага гучання ідэю інтэрнацыяналізму — ідэю брацкага яднання ўсіх працоўных зямлі ў іх барацьбе з капіталам і дэспатызмам. Разам з Янкам Купалам і Якубам Коласам Чарот нямала зрабіў для таго, каб паэтычным словам узняць на барацьбу народ Заходняй Беларусі — «краіны, ворагам украдзенай».

Новыя грані і магчымасці таленту Чарота праявіліся ў паэмах «Беларусь лапцюжная», «Марына», «Карчма», творах, цікавых пастаноўкай актуальных пытанняў ідэйна-творчага парадку. У першай з іх паэт імкнецца адшукаць тыя мэтазгодныя формы, якія даюць шырокую прастору для ўвасаблення руху краіны па шляху сацыялістычнага абнаўлення; у другой — зроблена спроба стварыць гераічны вобраз жанчыны — барацьбіткі за чалавечае шчасце; у трэцяй — паэт наблізіўся да рэалістычнага адлюстравання перамен у жыцці і побыце дакалгаснай вёскі. Узнятыя ў вершах і паэмах праблемы і цяпер захоўваюць сваю надзённасць. Пры вырашэнні іх сучаснай паэзіяй нельга абысці вопыт пісьменніка, які яшчэ ў тыя часы завастрыў на іх пільную ўвагу сваіх паплечнікаў.

Шматгранным быў характар Міхася Чарота. І гэтай шматграннасці адпавядала шырыня яго творчых і грамадскіх інтарэсаў. Ён рэдагаваў газету «Савецкая Беларусь», а пасля — часопіс «Чырвоная Беларусь», арганізаваў першае ў нашай рэспубліцы літаратурнае аб'яднанне «Маладняк». Ён быў артыстам у трупе Уладзіслава Галубка. Ён жа аўтар многіх драматычных твораў, у тым ліку народнай драмы «На Купалле», зборніка апавяданняў «Веснаход», аповесці «Свінапас», на аснове якой быў створаны першы беларускі кінафільм «Лясная быль».

І, вядома, ён перш за ўсё паэт — таленавіты пясняр новага ладу, аўтар першай беларускай кастрычніцкай паэмы «Босыя на вогнішчы».

Міхась ЯРОШ.

Культура. Ёсць у калгасе тры бібліятэкі, дзе на паліцах на самых пачэсных месцах кнігі Коласа ды Купалы. Дарэчы, на гэтай зямлі некалі адбылося першае спатканне двух песняроў зямлі беларускай.

А самы вялікі дом Коласа ў Мікалаеўшчыне — мясцовая дзесяцігодка, якая носіць імя паэта. Будавалася гэтая школа яшчэ клопатам Канстанціна Міхайлавіча. І сёння тут кожны куток напамінае пра яго. А перш за ўсё школьны музей Якуба Коласа, якім загадвае пляменніца паэта, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Соф'я Іосіфаўна Міцкевіч. У музеі шмат унікальных фатаграфій, кніг, дакументаў, звязаных з імем Коласа. І яшчэ адна характэрная рысачка. Школа імя Якуба Коласа — адзіная ў рэспубліцы з паглыбленым вывучэннем беларускай літаратуры.

Калі мы развітваліся з гасціннымі гаспадарамі, па школьным радыё паведамілі, што сёння ўвечары адбудзецца літаратурны вечар, прысвечаны 89-годдзю з дня нараджэння іх славутага земляка.

Заканчваючы гэтыя кароткія беглыя нататкі, нельга не расказаць хоць у двух словах яшчэ пра некалькі сустрэч. Мы шмат чулі раней пра Іосіфа Міхайлавіча Міцкевіча, дзядзьку Юзіка, малодшага брата Якуба Коласа, расказвалі, што ён ледзь не напамяць ведае ўсяго Коласа. А што вы думаеце, мо і ведае. Ён чытаў нам кавалкі з «Новай зямлі», ды як чытаў! З якім імпэтам, з якім тонкім веданнем, адчуваннем паэтычнага матэрыялу. А чалавеку ўжо семдзесят шэсць. А за плячыма нялёгкія гады. Іосіф Міхайлавіч — першы старшыня мясцовага калгаса. І сёння не думае пра адпачынак. Ён экскурсавод музея, шмат ездзіць, выступае.

Яшчэ адзін запіс у блакноце. Любоў Міхайлаўна Лёсік, калгасніца. Яна таксама з радні Коласа. Але даведаліся мы пра гэта пасля, зусім выпадкова. Паявілася яе прозвішча ў блакноце, як жанчыны, якая першая запісалася ў калгас, якой першай было прысвоена ганаровае званне майстра-хлебароба.

Невысокая пажылая жанчына з нечакана маладымі блакітнымі вачыма спачатку крыху недаўменна глядзіць у нацэлены на яе фотаб'ектыў, пасля, усплёснуўшы рукамі, смяецца:

— Вось так. Мы, хлебаробы, соль зямлі.

І апошняя сустрэча з чалавекам, у якога, па сутнасці, толькі пачынаецца біяграфія. Люда Бычкоўская, дзесяцікласніца, выдатніца вучобы. Яна марыць стаць настаўніцай, вучыць дзяцей літаратуры.

...На зямлю апусціліся раннія восеньскія прыцемкі, калі мы рушылі назад у дарогу. Недзе побач нячутна каціў свае хвалі Нёман. Мы развіталіся з зямлёй мо такой як усюды, і, разам з тым, не такой. Яна ж дала Беларусі Якуба Коласа.

М. ЗАМСКІ.

Фота Ул. КРУКА.

З НОВЫХ ПЕРАКЛАДАЎ

Сяргей ЯСЕНІН

АННА СНЕГІНА

*СТАРОНКІ З ПАЭМЫ**

Не песціць нас бедная, родная
Старонка імгненнай красой,
І лета такое кароткае,
Як цёплая ночка вясной.
Зара халадней і барвовей.
Туман распластаўся ніц.
Ужо ў абляцеўшай дуброве
Разносіцца звон сініц.
Млынар мой шырока ўсміхаецца,
З падворку заходзячы ў дом:
«Цяпер мы, Сяргуха, па зайцах
З ласкавай душою пальнём!»
Я рад паляванню...
Як нечым
Развеяць тугу і сон.
Сягоння, як месяц, пад вечар
У хату ўкаціўся Прон.
«Чуў, дружа!
Вялікая радасць!
Настаў шматчаканы час!
Вітаю з новай уладай!
Цяпер мы іх р-раз і квас!
Без выкупу з гэтага лета
Мы панскі бяром абшар.
Цяпер у Расіі Саветы
І Ленін — у нас камісар.

. . . .

У Прона быў брат Лабуця,
Мужык, як кажуць, пусты:
Пры небяспечнай мінуце
Зашыцца гатоў у кусты.
Але з паставай геройскай
Хвалько хадзіў па зямлі.
Насіў ён з вайны японскай
Два белыя медалі.
Ён голасам хрыплым і п'яным
Шынок агалошваў так:
«Праслаўленаму пад Ляоянам
Падайце, браточкі, пятак...»
Пасля, ачмурэлы да дуру,
З суседам сеўшы на ўслон,
Аб здадзеным Порт-Артуры
Ліў слёзы гарачыя ён.
«Браток мой! —
Крычаў ён, —
Пеця!
Баліць мне... Баліць ад ран.
Адвагу маю на свеце
Знае адзін Ляоян».
Такія заўжды на прыкмеце.
Жывуць без турботных спраў.
І вось ён ужо ў Савеце,
Свае медалі схаваў.
Ды з важнасцю непарушнай,
Нібы сівы ветэран,
Хрыпеў над шклянкай сівушнай
Пра Нерчынск і Турухан:
«Браток мой!
Мы гора цярпелі,
Застрашыць жа нас не змаглі...»

. . . .

Звінелі, звінелі, звінелі
У словах яго медалі.
І хоць надакучваў Прону
Лабуця, ды гэтым днём
Ён першы, згодна закону,
Апісваў снегінскі дом.
Захоп быў справаю шпаркай:
«Даёш! Валаводзіць кінь!»
У воласць з усёй гаспадаркай
Забралі і гаспадынь.

...Млынар мой...

. . . .

Млынар мой пад вечар
Іх з воласці ў дом свой прывёз,
Прымусіў мяне недарэчы
У чужы акунуцца лёс.
Зноў нешта душу ўзварухнула...
Тады я ўсю ноч навылёт
Глядзеў на пакрыўджаны, чулы,
Прыгожы, пажадлівы рот.

Я помню —
Яна гаварыла:
«Даруйце мне жорсткасць абраз...
Я мужа вельмі любіла,
Таму і пакрыўдзіла вас...
Была ў гэтым сумная тайна,
Не ўсе яе распазнаюць...
Тайна, якую звычайна
Злачыннай страсцю завуць.
Да восені шчасця хвілінамі,
Вядома,
Кружыў бы нас хмель...
Пасля б вы мяне пакінулі,
Выплеснулі на мель...
Таму лепш было забыцца
На ўсё... застацца адной...
Тым больш, не магла не лічыцца
Я з маці мараллю старой.»

Маўчаў я, і не пра былое,
Відаць, гаварыў мой пагляд.
І цела яе тугое
Ледзь-ледзь падалося назад.
«Скажыце,
Вам горка, Анна,
За дом... за прысуд сяла!»
Ды неяк сумна, туманна
Свой позірк яна адвяла.

. . . .

«Зірніце...
Ужо дасвецце.
Зары пажар на вадзе...
Я ўсё гэта бачыла недзе...
А дзе!..
Не ведаю дзе.
Ах! Так...
Тыя дні за гарамі...
І брамка... І сонца ўзыход...
Мы разам сядзелі з вамі,
А нам —
Па шаснаццаць год...»

А потым, зірнуўшы адкрыта
Мне ў вочы з пяшчотай былой,
Сказала нядбайна нібыта:
«Ну, добра...
Пара на спакой...»

. . . .

Пад вечар яны паехалі.
Куды!
Я не знаю куды.
У далях з вяхамі і стрэхамі
Дарогу знойдзеш заўжды.

Не помню падзей тагачасных,
Якім быў сведкаю Прон.
Я хутка ў Піцер памчаўся
Развеяць тугу і сон.

І вось паабапал дарогі
Зноў звонкая далеч раўнін.
Бягуць гаварлівыя дрогі
Па даўніх слядах калаін.
Начная дарога свеціцца,
Пяском абсыпаецца з кол.
Заліты парошаю месяца
Прастор, што разлёгся вакол.
Мільгаюць крыжы і капліцы,
Ваколіцы, студні, плятні.
І сэрца калоціцца, быццам
У тыя далёкія дні.

Зноў млын
І жытло млынарова...
Гараць светлякі на двары.
Ад шчасця зноў вымавіць слова
Не можа млынар мой стары.
«Няўжо гэта ты!
Сярога!
Азябнуў! — пытае млынар. —
Хутчэй для гасця дарагога,
Старая, нясі самавар.
Вось радасць! Ізноў мы з табою!

. . . .

І ты, брат, паддаўся гадам...
Я зараз з ласкавай душою
Табе падаруначак дам».
«Які падарунак!»
«Пісьмовы...
Ды ты не спяшайся, браток.
Я гэты лісточак паштовы
Два месяцы як прывалок».

Ускрыў... і чытаю... Вядома!
Адкуль бы яшчэ мне чакаць!
І почырк вачам знаёмы,
І лонданская пячаць.

«Я знаю, вы жывы—здаровы...
Я рада... і помніцца мне
І весніцы тыя і словы,
Што чула ад вас па вясне.
Ад вас я далёка, далёка...
А ў вас красавік на палях,
Пад сінню нябёс яснавокай
Бярозы і сосны ў лясах.
Вось зараз, калі па паперы
Ліецца туга маіх слоў,
Вы, мусіць, у досвітак шэры
Падслухваеце цецярукоў.
Я ж часта з прыстані пыльнай,
Не знаю, на радасць ці страх,
З увагай доўгай і пільнай
Гляджу на савецкі сцяг.
Цяпер развінуў ён крылы.
Мне ж доля мая відна...
Ды вы мне ўсёроўна мілы,
Як бацькаўшчына і вясна»

. . . .

Лісток як лісток.
Беспрычынны.
Такіх бы не стаў я пісаць.

Еду, як раней, да адрыны
На сена сваё начаваць.
Іду я праз сад нерухомы,
Сцяжынка хаваецца ў цень.
Так міл мне да болю знаёмы,
Пагорблены часам пляцень.
Калісьці ля брамкі вось гэтай
Мінула шаснаццаць мне.
Дзяўчына ў накідцы светлай
Пяшчотна сказала мне: «Не!»

Далёкія любыя былі!..
Той вобраз у сэрцы не згас.

Мы ўсе ў тыя вёсны любілі,
А, значыць,
Любілі і нас.

Пераклаў А. КУЛЯШОЎ.

* Пераклад паэмы будзе надрукаваны ў «Полымі».

ІШОЎ СОРАК ПЕРШЫ ГОД...

Мы СУСТРАКАЕМ свята... Задоўга пачынаем рыхтавацца да яго, думаем пра тыя добрыя справы, што зроблены да свята, марым, каб яно было шчаслівым. У кожнага з нас ёсць, напэўна, словы, якія ён хацеў бы сказаць у гэтыя радасныя дні ўсім людзям нашай вялікай дзяржавы: палярніку, што сустракае свята на далёкай паўночнай зімоўцы, металургу, які заступіць ў гэты дзень на вахту ля мартэна, нованароджанаму хлапчуку, які ў святочны дзень з'явіцца на свет. Словы гэтыя — пажаданне самага вялікага людскога шчасця, пажаданне міру...

Пажаўцелыя старонкі газет... Трывожныя словы «шапак»: «Усе сілы на абарону сталіцы!», «Фашыстам ў Маскве не быць!».

Кастрычнік 1941 года.

Гітлераўцы распрацоўваюць цырымонію вайсковага параду на Краснай плошчы.

У стальны кулак сціснулася наша краіна, напружанымі мускуламі сталі Урал і Магнітагорск, адзін за адным пайшлі эшалоны па чыгуначных артэрыях дзяржавы да яе сэрца — Масквы. У іх сядзелі людзі ў ваенных шынялях. Не было сярод іх малдаваніна і ўзбека, рускага і грузіна — быў адзіны народ-воін. Ён змагаўся да перамогі і працаваў для перамогі. І, як заўсёды, ля салдата і ля рабочага было мастацтва. Яно таксама стала воінам. Пільнае вока мастака было і добрым вокам снайпера, заняткі па пластыцы дапамагалі акцёру ў разведцы. І ўсё ж такі мастацтва заставалася мастацтвам. Яно біла ворага і сваёй зброяй. Бязлітаснымі былі малюнкі Кукрыніксаў, клікалі на бой новыя песні Аляксандрава, услаўлялі подзвіг воінаў новыя вершы Суркова і Рыльскага. І ў Ленінградзе гучала сімфанічная музыка. На апошняй старонцы «Праўды» тых трывожных дзён па-ранейшаму стаяла рубрыка «У тэатрах і кінатэатрах Масквы». Дзе толькі не выступалі франтавыя канцэртныя брыгады, у якіх толькі ўмовах не даводзілася працаваць акцёрам тэатраў! І заўсёды з асаблівым пачуццём сустракалі людзі выступленні беларускіх артыстаў. Бо шматпакутная беларуская зямля, якую таптаў акупант, як і Масква, Ленінград, Адэса, была ў сэрцы кожнага салдата.

Святочныя дні... Якімі былі яны ў 1941 годзе, якія пачуцці валодалі тады людзьмі, што пакінулі яны ў памяці, хто ў той ваенны Кастрычнік марыў пра будучыя канцэрты на вызваленай роднай зямлі?

Расказвае народная артыстка СССР Ларыса АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ:

— Не было ў 41-м ні святочных, ні перадсвяточных дзён. Проста былі цяжкія дні вайны. Немцы ў Беларусі, на Украіне, пад Ленінградам, ля сцен Масквы! Ці можна было гэта ўявіць? Карціну агульнага народнага гора, агульнай бяды забыць немагчыма. Мне ўспамінаецца пакутлівы і надзвычай доўгі шлях ад палаючага Мінска да Масквы, які давялося прайсці амаль увесь час пешкам з хворым сынам на руках. Што гэта быў за шлях, што рабілася тады на дарогах! І ўсё-такі, нават у такіх абставінах адчувалася, што нашы людзі па-ранейшаму жывуць адной сям'ёй. Ніколі не забыць мне таго ваеннага, які, можа, ў абход правіл і інструкцый, паверыў мне, хоць у мяне не было ніякіх дакументаў, і дапамог дабрацца да Смаленска. Дарэчы, праз некаторы час я атрымала ад гэтага чалавека пісьмо. Ён пісаў пра справы на фронце, пра сваю службу. Наша перапіска працягвалася і пасля вайны. Не забыць мне і Масквы тых дзён — суровай і гранічна дзелавой. Адсюль мяне накіравалі ў Алма-Ату, у мясцовы тэатр оперы і балета. У маім дакуменце спачатку быў зроблены надпіс: «Накіроўваецца на работу...» Я папрасіла змяніць яго. У канчатковай «рэдакцыі» значылася: «Пераводзіцца на часовую работу...» У гэтых словах адбіўся агульны настрой, мы былі ўпэўнены ў тым, што яшчэ будзем выступаць у родным Мінску. Тут, у Алма-Аце, сярод казахскіх сяброў, я і сустрэла Кастрычніцкае свята. Да гэтага часу прызвычаілася ўжо да новага месца, некалькі разоў выступіла ў канцэртах. Памятаю першы наш канцэрт у воінаў-пагранічнікаў. Гэта было ў 300 кіламетрах ад казахскай сталіцы. Беларускія песні былі сімвалам таго, што наш народ жыве, што наша мастацтва не загінула.

Потым было многа такіх канцэртаў: у шпіталях, у часцях, а пазней — на франтах. Аднойчы ў час канцэрта сыгралі трывогу, і байцы пайшлі ў бой. Раптам падбягае да мяне маладзенькі салдат і падае букет лясных кветак. Нават не кветак, а проста галінак і лісцікаў. Не ведаю, ці жывы, гэты чалавек, магчыма, ён загінуў у тым жа баі, але ніколі я не забуду яго вачэй і гэтых кветак...

7 лістапада 1941 года мы чакалі важных падзей. І вось — прамова Вярхоўнага Галоўнакамандуючага. Прамова з Масквы, з Краснай плошчы! Яна яшчэ больш умацавала нашу ўпэўненасць у перамозе над ворагам. Пасля таго, як кончылася перадача з Масквы, мы яшчэ доўга сядзелі ля рэпрадуктараў. А потым усе беларусы (нас сабралася ў алма-ацінскім тэатры 22 чалавекі) напісалі пісьмо ў ЦК партыі. Мы пісалі пра сваю работу, пра сваю ўпэўненасць у перамозе, пра гасціннасць казахскага народа. Гэта было шчырае слова ад імя ўсіх беларускіх артыстаў, якія сваёй працай дапамагалі агульнай справе — справе Перамогі...

Народны артыст БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Цімох СЯРГЕЙЧЫК:

— Кастрычнік 1941 года быў вельмі напружаны для нашага тэатра. Мы пачыналі свой першы сезон ва Уральску. І для таго, каб адразу можна было выступаць перад гледачамі, тэрмінова рыхтавалі канцэрт і вечар мініяцюр для выступленняў у ваенных шпіталях. Разам з рэжысёрам Лойтэрам я ставіў тры скетчы — «Рыбачка з узбярэжжа», «Сувязны», у якім удзельнічаў і як акцёр, і «Чароўны пірог». Адначасова з гэтым Лойтэр ставіў і спектакль «Сям'я Міхайлавых», у якім я таксама быў заняты. 11 кастрычніка быў паказаны вечар мініяцюр, а 25 — прэм'ера спектакля. Я іграў у ім ролю салдата. Засталася ў памяці толькі адна сцэна, у якой я, акампаніруючы сабе на балалайцы, спяваў частушкі:

Едет немец на дрезине
На румынском на бензине,
С итальянской силою
За русской могилою.

Уяўляеце, як сустракала гэтыя частушкі зала! Рогатам і громам апладысментаў! Ігралі мы ў гэтыя дні і нашага беларускага «Несцерку». Сустракалі цудоўна. Гэты спектакль мы ігралі ў святочны вечар 7 лістапада перад курсантамі і выкладчыкамі Адэскага пяхотнага вучылішча. Ніколі не забудзецца той вечар...

Народны артыст СССР Іосіф ЖЫНОВІЧ:

— Казахстан... Тут апынуўся я ў першыя месяцы вайны. Тут сустрэў і 24-ю гадавіну Кастрычніка. З канцэртнай брыгадай Казахскай філармоніі пад кіраўніцтвам народнай артысткі Казахскай ССР Жамал Амаравай я выступаў перад шахцёрамі Караганды і медзеплавільшчыкамі Балхаша. Што і казаць — трывожны быў час. Усе мы былі ў напружанні, слухалі кожную гадзіну радыё, прагна чыталі газеты. Роля літаратуры і мастацтва была тады незвычайная. Мне ўрэзаўся ў памяць артыкул Аляксея Талстога, дзе ён палымяна заклікаў увесь народ да адпору праклятаму ворагу. І мы, артысты, стараліся правесці кожнае сваё выступленне з максімальнай творчай аддачай. У нас быў рэпертуар, які клікаў людзей да перамогі над ворагам.

У брыгадзе Казахскай філармоніі я быў адзіным прадстаўніком нашай рэспублікі. Спеў беларускіх цымбал слухачы сустракалі з энтузіязмам. Я адчуваў, што іграю перад сваімі братамі. А выкананне казахскіх народных песень на беларускіх цымбалах гучала нават сімвалічна. Асабліва ў святочным канцэрце, прысвечаным братэрству нашых народаў, нашай агульнай будучай перамозе...

Так мастацтва служыла народу — песняй, словам, плакатам. І людзі, атрымаўшы эмацыянальны зарад веры ў перамогу, рушылі на перадавую, у цэх завода, на калгасную ферму...

Ішоў 41-ы год.



Здымак таго незабыўнага — трагедыйнага і гераічнага — 41-га года. Беларускія артысты ў перапынку паміж канцэртамі для байцоў... Злева направа — С. Навіцкі, І. Мурамцаў, В. Малькова, Х. Шмелькін, А. Жэзмер, Л. Александроўская, Т. Узунава, І. Балоцін.

Сцяпан БІРЫЛА, народны артыст БССР

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, «ПАЎЛІНКА»!

КУПАЛАЎСКАЯ КАМЕДЫЯ НА СЦЭНЕ МАГІЛЁЎСКАГА АБЛАСНОГА ТЭАТРА

Да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы Магілёўскі абласны драматычны тэатр паставіў «Паўлінку» (рэжысёр — Уп. Караткевіч, мастак — М. Волахаў). Паставіў на беларускай мове, што не так лёгка для тэатра рускай драмы.

Творчая смеласць калектыву не можа не выклікаць павагі.

«Паўлінка» часта прыцягвала ўвагу рэжысёраў. Выразнасць і сакавітасць мовы, дасціпны гумар і вострая сацыяльная сатыра, ярка выпісаныя характары персанажаў, дакладна перададзены народны побыт далі права называць гэтую камедыю беларускай класікай. Пастаноўкі «Паўлінкі» маюць багатую гісторыю, свае традыцыі, якія рэжысёры не заўсёды адважваліся парушаць. Празмернае захапленне бытавымі падрабязнасцямі было не на карысць спектаклю, пазбаўляла яго паэтычнай узнёсласці.

Першы, хто «пераступіў» праз звыклую трактоўку «Паўлінкі», быў акадэмічны тэатр Янкі Купалы (тады БДТ-1). Ён унёс у яе элементы яркай тэатральнасці, нават парушыў драматургічную тканіну п'есы, змяніўшы фінал камедыі. Пастаўленая ў 1943 годзе, «Паўлінка» вытрымала каля 600 прадстаўленняў і цяпер ідзе на нашай сцэне з нязменным поспехам.

Магілёўскі тэатр, прытрымліваючыся аўтарскай кананічнай рэдакцыі, па-свойму прачытаў п'есу. Тэатр стварыў цікавы спектакль, у якім спалучаюцца яркія рэалістычныя вобразы і дэкаратыўная ўмоўнасць.

Галоўная ўдача спектакля, на маю думку, — вобраз Паўлінкі. Сцэнічнае абаянне артысткі Н. Караткевіч, дакладна знойдзены малюнак ролі, уменне раскрыць унутраны свет гераіні — усё гэта прыцягвае сімпатыі гледачоў. Ужо з першага з'яўлення Паўлінкі на сцэне мы бачым чароўнае дзіця народа, поўнае нейкага ўнутранага агню, шчырасці, дабраты, вялікага пачуцця кахання. Актрыса нясе другі план ролі, яе ўзаемаадносіны з партнёрамі выразныя і разнастайныя. У сцэне з Якімам Сарокам Паўлінка — Караткевіч пяшчотная, свавольная, гарэзлівая, наіўная і разумная. Яна сапраўды кахае Якіма і ў імя гэтага кахання гатова разарваць путы дамастроеўшчыны.

А вось артыст Л. Лабуць, які выконвае ролю Якіма, недастаткова пераканаўча пакуль што раскрывае закаханасць героя. Акцёр вядзе ролю надта стрымана, нібы гасячы ў сабе малады запал. А матэрыял ролі дае магчымасць Якіму быць ласкавым, пяшчотным, то па-юнацку вясёлым, то па-даросламу сур'ёзным. Яму павінна ўсё падабацца ў Паўлінцы, кожны ўзмах вейкаў, кожная пасмачка валасоў — тады і з'явяцца разнастайныя артыстычныя фарбы, якіх пакуль артысту не хапае. Застаецца спадзявацца, што артыст разам з рэжысёрам набудзе ўсё гэта ў далейшай рабоце над роляй.

...Весела і ласкава сустракае Паўлінка бацькоў, якія вяртаюцца з кірмашу. Яна ўсё яшчэ радасна ўсхвалявана сустрэчай з Якімам. І — як гром з яснага неба — нечаканае рашэнне бацькі выдаць яе за пана Быкоўскага. Усё ў Паўлінцы, як яе іграе ў гэты момант Н. Караткевіч, пратэстуе супраць прымусовага шлюбу. У яе гордай пaставе, у бляску вачэй — выспявае пратэст яшчэ зусім нядаўна пакорлівай дачкі. Увесь першы акт актрыса вядзе на вялікім унутраным напале.

У другім акце Паўлінцы трэба жыць двайным жыццём — знешне быць такой, як заўсёды, і ўнутрана рыхтавацца да ўцёкаў з Якімам. Глядач выразна адчувае і гэты другі план эмацыянальнага жыцця гераіні. Тое, што сцэна вечарынкі глядзіцца з цікавасцю, — вялікая заслуга актрысы, таму што па-рэжысёрску, на маю думку, гэтая сцэна зроблена недастаткова выразна ва ўсіх дэталях. Пастаноўшчык тут як бы дае магчымасць выканаўцам дзейнічаць самастойна.

З пачатку да канца спектакля, калі Паўлінка, даведаўшыся пра арышт Якіма, беспрытомная валіцца на падлогу, Н. Караткевіч стварае завершаны мастацкі вобраз. І — купалаўскі.

З астатніх вобразаў найбольш цікавы і блізкі да аўтарскай задумы — Пранцысь Пустарэвіч у выкананні А. Яфрэменкі. Асобна хочацца спыніцца на сцэне расправы над картачкай Якіма. У Пустарэвіча — Яфрэменкі няма ахвоты па-сапраўднаму здзекавацца з настаўніка. Але так хоча Крыніцкі, і Пустарэвіч стараецца дагадзіць яму. Артыст С. Бульчык іграе раз'юшанага Крыніцкага, гатовага ўсадзіць нож у спіну Якіму. І незразумела, што гэта — сапраўдны «інквізітарскі» суд ці проста п'янае трызненне двух прыяцеляў? Наогул, сцэна гэтая іграецца пакуль што без агульнай «скразной дзеі», без унутранага кантакту паміж выканаўцамі. Далейшыя паводзіны Пустарэвіча — Яфрэменкі сведчаць пра тое, што яму больш ненавісны Быкоўскі, чым Сарока. І гэта, відаць, бліжэй да аўтарскай задумы. Крыніцкі — Бульчык больш аднастайны ў сваёй злоснай зацятасці. А ён жа па-свойму любіць дачку. Проста ён упэўнены, што для яе ж шчасця трэба выдаць Паўлінку за багатага. А ад таго, хто перашкаджае, трэба пазбавіцца любымі сродкамі. Таму і толькі таму даносіць ён на Якіма Сароку.

Выканаўцы ролі Альжбеты (Н. Фядзяева) і Агаты (Ю. Гальперына) стварылі вобразы праўдзівыя, яркія, каларытныя, абедзве тонка адчуваюць купалаўскі гумар. Калі б мяне спыталі, чаго я зычу гэтым выканаўцам, я сказаў бы: пачуцця меры ў камедыйных праявах паводзін іх персанажаў.

Ролю Адольфа Быкоўскага выконвае малады артыст А. Гаманюк. Выразная знешнасць фанабэрыстага шляхціца, адчуванне ўнутранай перавагі над тымі, хто сабраўся на вечарынку, жаданне ўразіць усіх сваімі манерамі — усё гэта добрая заяўка на паўнакроўны сцэнічны партрэт, але артыст вядзе ролю яшчэ не зусім роўна. Калі А. Гаманюк здолее адкінуць пэўны найгрыш, персанаж атрымаецца сапраўды яркі і цікавы.

Пакідаюць пачуццё незадаволенасці выканаўцы роляў гасцей на вечарынцы. Усе яны — на адзін твар: сучасныя хлопцы, апранутыя ў сялянскае адзенне. Сцэна патрабуе яшчэ сур'ёзнай рэжысёрскай дапрацоўкі. Спектакль варты гэтага. Ён зроблены з густам, умела ўскрыта скразное дзеянне п'есы, знойдзена цікавае мастацкае і музычнае вырашэнне (у спектаклі гучыць шмат песень у выкананні ансамбля «Песняры»). Рускія акцёры здолелі добра авалодаць беларускай мовай (кансультант па мове А. Каляда).

Тэатр змог зрабіць самае галоўнае — данесці да гледача дух купалаўскай камедыі і раскрыць праўду большасці сцэнічных характараў. Калектыў магілёўчан можна павіншаваць з творчай удачай.

СЯРОД КНІГ СЯРОД КНІГ

СТАЛЬ ПАДУЛАДНА ДУЖЫМ

КОЖНЫ раз, калі заходзіш у ліцейны цэх Мінскага аўтазавода, размаўляеш са сталяварамі і заліўшчыкамі — людзьмі вогненнай прафесіі, табою авалодвае пачуццё гонару. Здаецца, і ты маеш дачыненне да цяжкай, складанай, але захапляючай працы сталявараў, якім падуладна вогненная рака металу.

Гэта перажыванне зноў ажывае ў душы, калі чытаеш дакументальную аповесць Алеся Савіцкага «След пракладае першы». Аповесць прысвечана людзям-працаўнікам, нашаму слаўнаму рабочаму класу.

Галоўны герой аповесці — Герой Сацыялістычнай Працы сталявар Мінскага аўтазавода Д. І. Барашкін, лёс якога больш як 25 гадоў неразрыўна звязаны з буйнейшым прамысловым прадпрыемствам. Калісьці, яшчэ ў час заснавання завода, ён адным з першых прыйшоў сюды, каб сваімі рукамі ствараць аўтамабілі. І вось амаль чвэрць веку ён стаіць ля электрапечы, варыць сталь для «МАЗаў».

Аповесць «След пракладае першы» расказвае найперш пра жыццё і справы Д. Барашкіна, але не толькі пра яго. У аповесці побач яго сябры па працы сталявары Андрэй Лініч, Іван Пляшкевіч, Васіль Мятліцкі, майстар Георгій Крэйдзін, былы галоўны металург, а цяпер начальнік Цэнтральнай заводскай лабараторыі Натан Пастарнак і многія іншыя, хто і сёння працуе на заводзе.

На шырокім фактычным матэрыяле Алесь Савіцкі паказвае, як зараджаўся і складваўся рабочы клас першынца беларускага аўтамабілебудавання, як усталёўваліся яго традыцыі.

Галоўнага героя аповесці Д. Барашкіна мы бачым не абасоблена, а ў арганічным адзінстве з калектывам, у якім ён працуе. Ён жыве яго клопатамі, радасцямі і нягодамі. І гэта рабочае асяроддзе загартоўвае яго волю, фармуе характар.

Перш чым пісаць гэты водгук, я звярнуўся да Д. І. Барашкіна і яго сяброў па працы з просьбай падзяліцца сваімі ўражаннямі аб творы. Вось што яны сказалі мне.

Д. Барашкін: «Безумоўна, твор мне падабаецца. Напісан праўдзіва, яскрава і без прыкрас. Праўда, некаторыя лічаць, што аповесць прысвечана асабіста мне. На маю думку, гэта твор шматпланавы — аб маіх сябрах-сталяварах, рабочым класе нашага аўтамабільнага, яго працоўных традыцыях».

Н. Пастарнак: «На заводзе я працую з дня яго заснавання і ўвесь час звязаны з ліцейнай вытворчасцю. У той час, калі Барашкін пачынаў сваю рабочую «кар'еру», я быў галоўным металургам завода і добра памятаю многія моманты з жыцця і дзейнасці сталявараў. На мой погляд, яны даволі трапна паказаны ў аповесці. Некаторыя мясціны асабліва запомніліся. Гэта і прыход Барашкіна ў рамонтна-ліцейны цэх, і першая плаўка, і дагрузка печы ў працэсе работы, і плаўка на высокай ступені напружання, і ўжыванне кіслароду для раскіслення металу, і цэлы шэраг іншых эпізодаў. Мне некалькі разоў даводзілася сустракацца з аўтарам аповесці, даваць падрабязныя кансультацыі па розных пытаннях металургічнай вытворчасці, што, зрэшты, дапамагло Алесю Савіцкаму пазбегнуць памылак у паказе складанага вытворчага працэсу — выплаўкі сталі».

У. Станкевіч: «Шмат гадоў я працую сталяварам, і мне ў свой час давялося вучыцца ў Барашкіна. Радасна, што кніга прысвечана нам, сталяварам аўтамабільнага. У аповесці знаёмыя вобразы рабочых у розных акалічнасцях: на вытворчасці, у побыце, у калектыве, у грамадскай дзейнасці».

С. Чуб: «Я працую на плавільным участку сталеліцейнага цэха майстрам, добра ведаю Барашкіна, які за многія гады працы выплавіў не толькі сотні тон высакаякаснай сталі, але і навучыў гэтай складанай прафесіі многіх рабочых. На маю думку, аповесць «След пракладае першы» мае і вялікае выхаваўчае значэнне. І вось чаму. Да нас у ліцейны цэх прыходзяць людзі смелыя і мужныя, бо гарачы метал падуладны толькі адважным. І прыходзяць сюды, каб назаўсёды астацца тут, бо слабыя, як правіла, не вытрымліваюць. Для тых, хто ў будучым збіраецца выбраць для сябе прафесію сталявара, аповесць будзе асабліва карыснай».

Аб рабочым класе, аб нашых сучасніках кніг напісана не так ужо і многа. Гэта і зразумела. Бо пісаць аб рабочым класе, а тым больш аб сталяварах — справа не з лёгкіх. І Алеся Савіцкага ў даным выпадку можна лічыць першаадкрывальнікам. Аўтару давялося, безумоўна, перш чым пісаць аповесць, многа папрацаваць над дакументальным матэрыялам, раіцца са спецыялістамі. Усё гэта дало магчымасць аўтару паказаць у сваім творы цэлы шэраг цікавых запамінальных момантаў, глыбока раскрыць характар героя аповесці Барашкіна, паказаць яго сяброў па працы, прасачыць працэс станаўлення традыцый калектыву.

У пачатку аповесці ёсць радкі, якія перадаюць настрой героя аповесці. Вось ён, Барашкін, прыйшоў на аўтамабільны: «...што прынясе гэтая праца яму, Барашкіну? Спецыяльнасці няма, а кажуць, што будуць збіраць машыны. Але спецыяльнасць можна набыць. Галоўнае — ён са сваім сябрам дамагліся таго, чаго ім хацелася: іх наслалі на завод. А цяпер усё будзе залежыць ад іх уласнай стараннасці, кемлівасці і ахвоты да працы». Так разважае герой аповесці на скрыжаванні жыццёвых шляхоў. Хоць і не лёгка было яму ў гэтую мінуту, але ён не губляе надзеі, верыць у сяброўскую дапамогу.

Менавіта сяброўства і ўзаемавыручка і з'яўляюцца асноўным падмуркам, на якім грунтуецца ўся аповесць. Вось яны (Барашкін, Мятліцкі, Лініч, Пляшкевіч) уручную разгружаюць першыя грузы, што паступілі на завод, бо не было нават прасцейшых механізмаў. Невыносна цяжкая ручная праца. Але ніхто з сяброў не вешае нос, усе працуюць з поўнай аддачай. Потым арганізавалі зборку аўтамашын. І зноў кожны працаваў самааддана, шчыра. «Жыццё неяк незаўважна, але цвёрда і ўпэўнена рухалася наперад і ўсё вакол імкліва змянялася, ішло на лепшае. З'явіліся пад'ёмнікі — скрыні ўжо не цягалі рукамі. На зборцы пабольшала народу. Пачалі будаваць новыя цэхі».

Так, крок за крокам, паказвае аўтар тыя змены, якія адбываюцца на прадпрыемстве. Лёс героя цесна пераплятаецца з лёсам завода і заводскага калектыву.

Вось Барашкіна накіроўваюць у рамонтна-ліцейны цэх працаваць сталяварам. Ён разумее, што справа гэта не з лёгкіх. Днём — працуе, вечарам — штудзіруе тэорыю плавільнай справы. Цяжкая і складаная прафесія сталявара патрабуе вялікага напружання сіл. Аўтар умела паказвае, як Барашкін авалодвае таямніцамі вогненнай прафесіі, як расце і мацнее майстэрства сталявара: «Барашкін прабіў летку хутка, дакладна. Пырснуў вялізнымі іскрамі метал на вузкі чорны жолаб, пакаціўся ўніз, дзе быў падстаўлены коўш. Барашкін глядзеў на гэты струмень як зачараваны. Радасць буяла ў сэрцы. Вось ён, той запаветны дзень у яго жыцці!»

І не будзе перабольшаннем, калі сказаць, што Алесь Савіцкі не толькі змог дакладна раскрыць характар і перажыванні галоўнага героя кнігі, але і выявіць праз яго настрой, паэзію стваральнай працы: «Жывы пругкі струмень металу мякка ткнуў у коўш, і дзяржак дрогка скалануўся ў руцэ, і іскры імкліва пырснулі на ўсе бакі... Гарачыня апякала твар, пот заліваў вочы, і салёная горыч асядала на губах, і не было як ні сцерці яе, ні перадыхнуць».

Не адразу прыйшло майстэрства. Спачатку давялося перацярпець боль няўдач. Але гэта не магло спыніць Барашкіна, які паслядоўна і напорыста ішоў да сваёй мэты. І ў гэтым немалая заслуга аўтара, які стварыў вобраз галоўнага героя ў перспектыве, паслядоўна раскрываючы адна за другой рысы яго характару. Так, першыя промахі ў рабоце: забракаваная плаўка, здавалася, зусім падарвуць упэўненасць Барашкіна ў сваіх сілах. Але герой знаходзіць у сабе мужнасць не паддавацца такому настрою, яшчэ больш настойліва і ўпэўнена бярэцца за справу. І ўрэшце дабіваецца поспеху.

Галоўны герой аповесці — заўсёды ў пошуку. Разумеючы, што на заводзе не хапае стальнога ліцця, ён са сваімі сябрамі ажыццяўляе ідэю дагрузкі электрапечы ў час плаўкі. Гэта дае магчымасць павялічыць колькасць металу. І хоць справа была нялёгкай і нават небяспечнай, выконваюць яе сталявары бліскуча. Менавіта на такіх праблемах і засяроджвае ўвагу чытача аўтар аповесці.

Гэта — не проста «вытворчыя» старонкі ў аповесці. Яны носяць значную ідэйна-мастацкую нагрузку, дазваляюць аўтару глыбока раскрыць вызначальныя рысы характару героя, перадаць атмасферу працы ў рабочым калектыве. Паказальна і тое, што ў аповесці асабістае жыццё героя цесна пераплятаецца з асноўнымі вузлавымі падзеямі жыцця завода, пачынаючы ад яго зараджэння і канчаючы сённяшнім днём. Гэта і першая плаўка, і першыя аўтамабілі, што прайшлі на дэманстрацыі ў 1947 годзе, і рэканструкцыя прадпрыемства. І напісаны яны яскрава, праўдзіва і без прыкрас.

Неабходна адзначыць, што праца, грамадскае жыццё герояў аповесці не адрываюцца ад іх асабістага жыцця. Менавіта таму і напаткала ўдача пісьменніка — вобразы аповесці паўнакроўныя, жыццёвыя. Аповесць «След пракладае першы» — цікавы, значны твор Алеся Савіцкага пра рабочы клас нашай рэспублікі.

І. КАНАНОВІЧ,
супрацоўнік газеты «Аўтазаводзец».

Алесь Савіцкі. «След пракладае першы». Дакументальная аповесць. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1971.

У ТОЙ СУРОВЫ ЧАС...

«У імя Радзімы» — так называецца кніга Фёдара Шлыка і Пятра Шопы, якая выйшла нядаўна ў выдавецтве «Беларусь» і якую нельга чытаць без хвалявання. Гэтая кніга — пра баявыя дзеянні партызанскай брыгады «Дубава»—Фёдара Фаміча Дуброўскага. Аўтары не спрабуюць нешта прыдумляць, дадаваць ад сябе, «падганяць» тыя ці іншыя эпізоды пад сюжэт. Гэта — дакументальная аповесць, летапіс гераічнага змагання беларускага народа з фашызмам на тэрыторыі Лепельскага, Ушацкага і Чашніцкага раёнаў.

Аўтары паслядоўна ўзнаўляюць карціны жорсткіх выпрабаванняў, якія выпалі на долю нашага народа, прасочваюць вытокі народнага гераізму. Дакладна і пераканаўча паказваюць яны, як ішло станаўленне брыгады, як спраўлялася яна з даручэннямі Цэнтральнага штаба партызанскага руху...

У 1968 годзе мне даводзілася здымаць для кінахронікі сустрэчу былых партызан у Чашніках і ўпершыню пабачыць намесніка камбрыга па разведцы Сяргея Васілевіча Маркевіча (цяпер ён — кандыдат хімічных навук, дацэнт), камандзіра атрада Барыса Паўлавіча Звонава — дырэктара саўгаса «Чашніцкі», былога начальніка медыка-санітарнай службы, урача Кірылу Пятровіча Чэпіка, якога празвалі «беларускім Марэсьевым», лётчыкаў Тарасава і Жогу (яны дастаўлялі ў брыгаду боепрыпасы, медыкаменты, вывозілі параненых на Вялікую зямлю) і многіх іншых былых камандзіраў і байцоў брыгады. Сам Фёдар Фаміч Дуброўскі тады не прыехаў: быў ужо цяжка хворы. Цяжка было (ды і немагчыма) перадаць у кінарэпартажы хоць частку таго, што зроблена гэтымі людзьмі, што вытрывалі яны ў ліхую часіну, што перажылі і як выстаялі, перамаглі. Як, напрыклад, можна было ўзнавіць, не прыбягаючы да інсцэніроўкі, эпізод арышту у Вялікіх Дольцах Барысам Звонавым «здрадніка» Сяргея Маркевіча, як паказаць былога ўрача Кірылу Чэпіка, які, паранены ў сківіцу, больш месяца праляжаў каля канавы і, каб не памерці з голаду, глытаў жабіную ікру...

Так, сродкамі дакументальнага кіно расказаць пра гэта немагчыма. Але пра гэта можна напісаць. І калі ў памяці людской сцерліся асобныя дэталі, штрыхі, моманты, то ў гэтым могуць дапамагчы архіўныя матэрыялы: пратаколы брыгадных сходаў, нарад, распараджэнні і загады, пажаўцелыя ад часу камплекты газет. І аўтары кнігі ашчадна і ўмела іх выкарыстоўваюць.

Важна адзначыць і тое, што ў цэнтры ўвагі дакументалістаў — людзі, што ўсе яны паказаны буйным планам — ад радавога байца да камбрыга.

Шмат месца ў кнізе аддадзена паказу баявых аперацый, але найбольш аўтары кнігі гавораць пра тое, што вяло людзей у бой, у імя чаго яны пралівалі сваю кроў, ахвяравалі жыццём.

На прыкладзе партызанскай брыгады«Дубава» аўтары яшчэ раз падкрэсліваюць, што барацьба з ворагам, якая разгарнулася ў гады вайны на тэрыторыі Беларусі, была ўсенароднай, што на чале яе стаялі лепшыя сыны і дочкі нашага народа — камуністы. Прычынамі няўдач гітлераўцаў былі не «цяжкія ўмовы бездарожжа», не «балоты і непралазная мясцовасць» і нават не «крэпасці з поўнай кругавой абаронай», а масавы гераізм партызан, сіла іх духу, непахісная вера ў перамогу». У гэтым мы яшчэ раз пераконваемся, прачытаўшы кнігу «У імя Радзімы», старонкі якой, дарэчы, дапаўняюць замалёўкі, карціны і сатырычныя плакаты М. Гуціева і М. Абрыньбы — былых мастакоў-партызан.

В. ПОЛЯК.

Ф. Шлык, П. Шопа. «У імя Радзімы». На рускай мове. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1971.

ТЭМА — ПАТРЫЯТЫЗМ

«Рыхтуйцеся сур'ёзна, напружана, няўхільна да абароны Айчыны, да абароны сацыялістычнай Савецкай рэспублікі». Гэтыя ленінскія словы сталі эпіграфам да фотааповесці аб патрыятычных справах арганізацый ДТСААФ Беларусі, якая выпушчана творчай студыяй «Фота і жыццё» Саюза журналістаў БССР.

Маляўнічае ілюстраванае выданне складаецца з некалькіх раздзелаў. У кароткім гістарычным нарысе аўтары З. Слепчык і А. Ляпшэй прасочваюць слаўны шлях, пройдзены Асавіяхімам і яго пераемнікам Добраахвотным таварыствам садзеяння арміі, авіяцыі і флоту. На першых старонках фотааповесці партрэты П. Галавачова, А. Гараўца, А. Кулагіна, С. Карнача і іншых герояў-беларусаў, якія здзейснілі подзвігі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У папулярнай форме расказваецца ў альбоме пра вопыт работы арганізацый ДТСААФ Мінскага трактарнага завода, Аршанскага льнокамбіната, калгаса «Першае мая» Брэсцкай вобласці, саўгаса «Судкова» Гомельскай вобласці, Віцебскага медыцынскага інстытута і іншых перадавых у рэспубліцы пярвічных калектываў таварыства.

Фотааповесць наглядна знаёміць з разнастайнымі формамі і метадамі ваенна-патрыятычнай прапаганды, адлюстроўвае плённую работу па падрыхтоўцы моладзі да службы ва Узброеных Сілах СССР, падрыхтоўцы тэхнічных кадраў для народнай гаспадаркі, развіцці ваенна-тэхнічных відаў спорту.

Альбом выпушчаны масавым тыражом.

РЭПАРТАЖ

ДВА ТАЙМЫ

Тут, у гэтых пакоях, здаецца, музыка гучыць заўсёды. І тады, калі людзі маўчаць, яны «слухаюць» яе. Бо такі іх абавязак — яны рыхтуюць музычныя перадачы. Калі вы ўключаеце свой «Тэмп» або «Арбіту» і настройваеце апарат на хвалі, якія нясуць у эфір, на блакітныя экраны тэлевізараў песню або сімфонію, гэта азначае, што да вас прыходзіць імі знойдзеная, падрыхтаваная, адрэдагаваная праграма. І ў святочныя дні, поўныя радаснага гучання, таксама. Магчыма, адклаўшы гэты нумар газеты, вы будзеце глядзець і слухаць перадачу, над якой «ламалі галаву» людзі, якіх вы потым ніколі не тое што не пабачыце, а не ўспомніце. Рэдакцыя музычных перадач Беларускага тэлебачання...

Тут спрачаюцца пра густы. Выбіраюць выканаўцаў. Рэдагуюць тэксты. І вясёлыя, жартаўлівыя, і сур'ёзныя, амаль акадэмічныя па змесце. Імёны кампазітараў і артыстаў перабіраюцца эмацыянальна: ёсць любімыя, ёсць «не зусім», а трэба скласці сапраўды цікавую, шырокага далягляду (музычнага далягляду!) праграму.

Чалавечае вока прывыкла да ўмоўнасці. Думаеш пра сімфанічны канцэрт і ўяўляеш сабе сцэну—доўгія рады пюпітраў, водбліскі пражэктараў на золаце духавых, чорныя фракі музыкантаў...

Кіраўнік Мінскага камернага аркестра Юрый Цырук стаіць за дырыжорскім пультам. Шэры світэр, з яго кішэнькі выглядвае пачак цыгарэт «БТ». Аркестр: маладыя, вясёлыя твары, розныя касцюмы. І музыка— Канцэрт для віяланчэлі з аркестрам Антоніо Вівальдзі. У велізарнай студыі, залітай яркім святлом пражэктараў і юпіцераў, над доўгімі «жураўмі» з чуйнымі мікрафонамі, над блакітнымі экранамі манітораў, над чорнымі ручайкамі кабеляў і правадоў, працягнутых да тэлекамер, льецца музыка, напісаная вялікім італьянскім кампазітарам два стагоддзі назад. XX стагоддзе сустрэлася з XVIII. У адной са студый Мінскага тэлецэнтра ідзе «тракт»—рэпетыцыя будучай музычнай перадачы. Вечарам канцэрт «Іграе Мінскі камерны аркестр» убачаць тысячы людзей.

А зараз ідзе падрыхтоўка да гэтай сустрэчы. Ёсць звычайная работа. Усё размерана і дзелавіта. З такой дзелавітасцю ўпрыгожваюць звычайна рабочыя праспекты і вуліцы горада. І няма ім справы да таго, што, гледзячы на іх работу, кожны міжволі думае пра будучае свята, і ў кожнага з'яўляецца добры святочны настрой. Так і тут. Спакойна праходзіць па студыі рэжысёр перадачы Абрам Навасельскі. Ён ціха дае ўказанні рабочаму крышачку паправіць крэслы, на якіх будуць сядзець музыканты. Дае «ўводныя» аператарам: «Ты, Валера, больш трымай агульны план, а ты, Толя,—саліста лаві». Падказаў, што трэба асвятліць лепш, а дзе пакінуць крыху ценю. І спакойна, павольна пайшоў у рэжысёрскую. З гэтай хвіліны яго «камандны пункт» тут.

Гэты пакой нечым нагадвае рубку акіянскага карабля. Уся студыя адгэтуль, як на далоні. Яна недзе ўнізе, у нас пад нагамі. Толькі вось ні адзін гук не далятае адтуль—студыя адгароджана ад нас двайной шкляной сцяной. І там, унізе, бязгучна рассаджваецца на месцы аркестр, бязгучна перагаворваюцца аператары, бязгучна ходзяць з доўгімі палкамі асвятляльнікі, то адну лямпу павернуць, то другую. За часопісным столікам сядзіць вядучая і аўтар перадачы Любоў Бельская. Яна хвалюецца больш за ўсіх. Яшчэ раз праглядае сцэнарый, яшчэ раз «праганяе» з Юрыем Цыруком яго тэкст. Але вось, здаецца, усё гатова: застылі ля камер аператары, нарэшце расселіся і супакоіліся музыканты, кудысьці на «верхатуру» залезлі асвятляльнікі. Бельская застаецца сам-насам з тэлекамерай. «Тракт» пачынаецца.

Навасельскі садзіцца за рэжысёрскі пульт. Вакол яго нечакана з'яўляецца многа народа: займаюць свае месцы тэхнікі, за велізарны пульт з бясконцымі кнопкамі, садзіцца гукарэжысёр. Кароткая каманда «Увага!» і...

— Добры вечар, дарагія тэлегледачы! (А за акном, між іншым, ва ўсю ўсміхаецца сонца, разганяючы ранішні туман—11 гадзін раніцы). Сёння ў нас у гасцях Мінскі камерны аркестр.

Любоў Бельская расказвае пра аркестр, пра яго гастролі ў Ленінградзе, чытае рэцэнзіі з газет і часопісаў. Уважліва сочаць за яе словамі рэжысёр Навасельскі і гукарэжысёр Надзея Гапачка. Куды падзеўся нядаўні спакой! Увесь час падаюцца каманды аператару: «Толя, рыхтуйся «наехаць» на Любу. Наязджай! Абрэж ёй паперы!» І Анатоль Сцяпанаў «наязджае», ледзь-ледзь падымае камеру, каб не было відаць сцэнарыя, што ляжыць на стале. «Вось так, запомні сваё месца!»—камандуе Навасельскі.

Бельская аб'яўляе першы твор — Канцэрт для віяланчэлі з аркестрам Вівальдзі. Юрый Цырук узнімае палачку, узмахвае ёй, і... гукарэжысёр націскае кнопку магнітафона. Твор загадзя запісаны на плёнку, і ў эфір пойдзе гук з магнітафона. Тое, што іграе зараз аркестр, чуюць, відаць, толькі асвятляльнікі. Перад рэжысёрам на яго пульце некалькі тэлевізійных экранаў. На кожным з іх ідзе адна і тая ж перадача, а вось адлюстраванне на кожным — рознае. На адным з іх—дырыжор, на другім—вія-

ЗА БЯСПЕКУ Ў ДАРОЗЕ

УМОВЫ КОНКУРСУ НА ЛЕПШЫ ТВОР, ПРЫСВЕЧАНЫ БАРАЦЬБЕ ЗА БЯСПЕКУ РУХУ Ў ГАРАДАХ І НА ДАРОГАХ РЭСПУБЛІКІ

З году ў год у нашай рэспубліцы, як і ва ўсёй краіне, развіваецца аўтамотатранспарт, павялічваецца колькасць машын як у дзяржаўным, так і ў індывідуальным карыстанні грамадзян. У гарадах і на дарогах рух становіцца ўсё больш інтэнсіўным. На жаль, павялічваецца і колькасць аварый, якія наносяць велізарную шкоду. Вось чаму барацьба за бяспеку руху ўсіх відаў транспарту і пешаходаў стала важнейшай задачай дня.

У сувязі з гэтым і для прыцягнення ўвагі ўдзельнікаў руху ўсіх катэгорый да пытанняў культуры, майстэрства, бяспекі руху і выканання правіл пешаходамі аб'яўляецца конкурс на лепшыя творы, прысвечаныя людзям, якія працуюць у аўтатранспарце. Конкурс праводзяць Міністэрства ўнутраных спраў БССР разам з Саюзам пісьменнікаў БССР і Саюзам журналістаў БССР. Яны ж ствараюць і журы конкурсу, якое вызначыць пераможцаў.

На конкурс прымаюцца апавяданні і нарысы, вершы і тэксты песень з музыкай, фельетоны, плакаты з подпісамі, у якіх ставяцца пытанні ўзаемаадносін пешахода і вадзіцеля на вуліцах і дарогах, надзённыя праблемы бяспекі руху, паказваецца вялікая праца работнікаў Дзяржаўнай інспекцыі, грамадскіх аўтаінспектараў, лепшых вадзіцеляў.

Конкурс адкрыты, рукапісы на беларускай або рускай мовах у 2-х экземплярах прысылаюцца з паметкай «на конкурс» па адрасе: г. Мінск, вул. Энгельса, 9, журы конкурсу «За бяспеку ў дарозе».

Рукапісы прымаюцца да 1 кастрычніка 1972 года.

За лепшыя творы журы, не пазней 1 снежня 1972 года, прысуджае прэміі:

За лепшае апавяданне — адна 1-я прэмія — 250 руб., дзве другія — па 150 руб., дзве трэція па 100 руб.

За лепшы нарыс — адна 1-я прэмія — 150 руб., дзве другія — па 100 руб., дзве трэція — па 75 руб.

За лепшы фельетон — адна 1-я прэмія — 100 руб., дзве другія — па 75 руб., дзве трэція — па 50 руб.

За лепшы верш — адна 1-я прэмія — 100 руб., дзве другія — па 75 руб., дзве трэція — па 50 руб.

За песні (тэкст і музыка) — адна 1-я прэмія — 200 руб., дзве другія — па 150 руб., дзве трэція — па 100 руб.

За плакат (з подпісам)—адна 1-я прэмія—200 руб., дзве другія — па 150 руб., дзве трэція — па 100 руб.

Міністэрства ўнутраных спраў БССР.
Саюз пісьменнікаў БССР.
Саюз журналістаў БССР.

По той бок

СМЕРЦЬ КУМІРА

Заходняя прэса ўсё часцей інфармуе чытачоў аб раптоўнай смерці вядомых выканаўцаў папулярнай музыкі. Упершыню такое паведамленне з'явілася ў 1967 годзе — нечакана памёр чалавек, які прывёў ансамбль «Бітлз» да славы,—Брайян Эпстайн. Той жа лёс напаткаў Брайяна Джонса, Алана Вільсана, Джымі Хендрыкса, Джэніс Джоплін. Тры месяцы назад памёр амерыканскі спявак Джым Морысан. Прама або ўскосна гэта звязана з наркотыкамі.

У артыкуле, надрукаваным у нямецкім часопісе «Нойес лебен», ІЛОНА РЭГНЕР даследуе прычыны гібелі адной з ахвяр наркаманіі—славутага амерыканскага гітарыста Джымі Хендрыкса.

Джымі Хендрыкс нарадзіўся ў амерыканскім горадзе Сіэтле — штат Вашынгтон. Продкі яго былі негры, а адзін з продкаў— індыянка. Зоркай ён стаў дзякуючы бясспрэчнаму музычнаму таленту, на якім нажываліся менэджэры, фірмы грамзапісаў, буйнейшыя выдаўцы. У іх рэкламных выказваннях ён фігурыраваў як «Лепшы гітарыст свету» — «Д'ябал з гітарай».

Прагрэсіўны часопіс «Элан» (ФРГ) у сваім артыкуле, які з'явіўся перад смерцю Джымі Хендрыкса, пісаў пра бліскучае спалучэнне «выдатнай ігры на гітары з магчымасцямі электронікі», а таксама аб зліцці традыцыйных элементаў блюза з матывамі джазу і фальклору. У той жа час «Элан» шкадуе, што Хендрыкс на апошнім фестывалі ў Рэмарне выканаў толькі рад стэрэатыпных баевікоў, толькі зрэдку разрываючы іх руладамі сваіх імправізацый. Часопіс вымушаны быў канстатаваць зніжэнне мастацкага ўзроўню выканання гітарыста ў параўнанні з выступленнем на фестывалі, які прайшоў нядаўна ў Вудстоку.

«Элан» паведамляе, што там Хендрыкс сваё 13-мінутнае сола прысвяціў выкрыццю ваенных злачынстваў арміі ЗША ў В'етнаме, цалкам разрываючы нацыянальны гімн Злучаных Штатаў і разбураючы яго аж да атанальных дысгармоній.

□

Ці было выпадкова, што Джымі Хендрыкс у 24 гады памёр ад наркотыкаў?

Бясспрэчна, што ні адзін чалавек не нараджаецца з маніякальнымі схільнасцямі. Толькі з-за пэўных акалічнасцей ён становіцца такі. Сучасныя грамадскія ўмовы ў імперыялістычных індустрыяльных дзяржавах ствараюць глебу для працвітання наркаманіі, ахвярамі якой становяцца тысячы і тысячы маладых людзей. Але чаму сярод тых, хто памёр ад наркотыкаў, асабліва многа відных прадстаўнікоў шоў? Заняволеныя манаполіямі ідалы пасаджаны тымі, хто выкарыстоўвае іх для павышэння прыбыткаў і брудных здзелак, у залатыя клеткі. Многія пап-зоркі, звязаныя ўмовамі кантракту, вымушаны выконваць песні, якія, як прызнаў сам прэзідэнт амерыканскай фірмы грамзапісаў МГМ Майк Карб, праслаўляюць наркатычныя адчуванні або нават выступаюць у стане наркатычнага афекту. Пра самога сябе Хендрыкс казаў, што яму вядомы ўсе віды наркотыкаў і ўсе наркатычныя афекты. У адным выступленні па тэлебачанні ён прапагандаваў наркотык ЛСД, які даводзіць да вар'яцтва.

Усё новыя афёры з гашышам і ЛСД, як вядома, нават не маюць патрэбы ў доказах. Падвержаны наркаманіі менэджэр Брайян Эпстайн памёр у 1967 годзе ад вялікай дозы наркотыку. Кумір з Ролінг Стоунз Брайян Джонс утапіўся ў 1969 годзе ў сваім шыкоўным басейне, будучы ў трансе пасля прыёму гашышу.

Так што гібель Джымі Хендрыкса ў верасні 1970 года была далёка не першай у ланцугу смерцяў сярод зорак пап-музыкі. Але ён не быў таксама апошні: у снежні 1970 года амаль гэтак жа, як Хендрыкс, вядомая амерыканская спявачка Джэніс Джоплін была знойдзена мёртвай у сваёй кватэры ў Галівудзе. Доўгавалосая зорка з Тэхаса памёрла ад звышдозы наркотыку. На левым прадплеччы нябожчыцы было знойдзена 14 уколаў ад іголкі шпрыца з гераінам...

□

Як рэагавалі на раптоўную смерць Джымі Хендрыкса людзі, якія яго акружалі? 23-гадовая Моніка Данеман з Дзюсельдорфа доўга марыла — як пісала адна гамбургская газета — аб славе першай прынцэсы лёду. Аднак сярод зорак фігурнага катання яна заставалася вельмі пасрэднай. Тады пані Данеман задаволілася фальшывым бляскам спадарожніцы Хендрыкса.

На першых палосах бульварных лісткоў з'явіліся яе імя і партрэт. Ад-

СУСТРЭЧА БУДЗЕ МЕЦЬ ПРАЦЯГ

Студэнты факультэта мовы і літаратуры Брэсцкага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна наладзілі абмеркаванне рамана Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі». Па запрашэнні рэктарата ў Брэст прыехаў аўтар рамана. Літаратурную сустрэчу распачаў уступным словам загадчык кафедры беларускай мовы і літаратуры Ул. Калеснік. У абмеркаванні прынялі ўдзел студэнты Ніна Пратасавіцкая, Уладзімір Гарбарук, Галіна Дзямчук, Ірына Гоман, Мікола Лойка, Мікола Аляхновіч, Вера Кузьміч, Вольга Радзюк, дацэнт А. Майсейчык. Затым выступіў Іван Чыгрынаў. Ён расказаў, як ствараўся раман, падзяліўся творчымі планамі. Было выказана пажаданне наладзіць яшчэ адну такую сустрэчу, калі з'явіцца ў друку наступная кніга рамана.

У апошні час у гарадах рэспублікі адбыліся семінары і нарады бібліятэчных работнікаў. Цэнтралізацыя бібліятэчнай сеткі—гэта пытанне абмяркоўвалася на семінары ў Маладзечне. Вопыт цэнтралізацыі некаторых бібліятэк Расійскай

РАЯЦЦА БІБЛІЯТЭКАРЫ

Федэрацыі і Латвіі паказаў, што яна дапамагае лепш размеркаваць кніжныя фонды, больш мэтанакіравана выкарыстоўваць сродкі. Раённыя семінары бібліятэчных работнікаў адбыліся таксама ў Салігорску, Уздзе, Барысаве, Ленінскім раёне Мінска. На іх абмяркоўваліся пытанні аб інтэрнацыянальным выхаванні маладых чытачоў, мерапрыемствах па падрыхтоўцы да 50-годдзя СССР.

МУЗЫКІ

ланчэліст Алег Алоўнікаў, які і выконвае Канцэрт, на трэцім— агульны план усяго аркестра. Адлюстраванні мяняюцца, рухаюцца, то з'явяцца на экране рукі музыкантв, то ўважліва-засяроджаны твар дырыжора: аператары ўвесь час «шукаюць кадр». А рэжысёр, які па тэлеэкранах сочыць за гэтымі пошукамі, выбірае патрэбнае адлюстраванне і тады ўводзіць тую ці іншую камеру ў эфір. Вось гэта адлюстраванне і з'яўляецца на кантрольных тэлевізарах-маніторах, а значыць і на нашых хатніх экранах.

Але рэжысёр не толькі выбірае, ён і кіруе камерамі, а дакладней—аператарамі. Увесь час з-за пульта чуецца: «Валера, прайдзіся агульным!», «Баранаў, куды ты палез? Ты ў кадры праехаў», «Толя, буйней бяры, буйней!». Наогул тэлеаператарам—Анатолю Сцяпанаву, Валерыю Болдыку і Анатолю Баранаву—сёння пастаяць не ўдасца. Бо музычная тэлеперадача—рэч асаблівая. Дзеянне ў ёй, як вы самі разумееце, мала. Вось і даводзіцца часта мяняць планы.

І зноў слова вядучай. Яна просіць кіраўніка аркестра расказаць аб планах Мінскага камернага. І вось у кадры—Юрый Цырук. Ён пачынае свой расказ, і тут наступае чарга непакоіцца Надзеі Гапачцы. «Ой, як ціха, —усклікае яна.—Ён што, так і будзе гаварыць?» «Вы так і будзеце гаварыць?—у сваю чаргу пытаецца ў мікрафон Навасельскі.—Гучней, калі ласка. Вось так, добра!» Але, аказваецца, яшчэ не ўсё добра. Аркестр пачынае іграць другую рэч — Канцэрт для флейты з аркестрам Мікаэля Гайдна. І вось, калі пачынае флейта, чуецца ўсхваляваны голас Навасельскага: «Аператары, чаму не паказваеце саліста?» Знізу спакойна адказваюць: «Яго няма!» Рэжысёр на секунду задумваецца і нечакана просіць: «Ну хоць крэсла пакажыце, дзе ён сядзець павінен». І вось на экране манітора з'яўляецца крэсла, з якога ідуць пяшчотныя гукі флейты. Крэсла «іграе» даволі доўга, мінут дваццаць. За гэты час аператары паказалі яго з усіх бакоў і ў самых розных камбінацыях. Гэта гульня з крэслам, прытым зусім не гамбсаўскай работы, відаць, развесяліла маладых музыкантаў аркестра. І яны, ведаючы, што гук ўсёроўна ідзе з плёнкі, пачалі ў паўзах перагаворвацца, усміхацца. Гэта каштавала рэжысёру нерваў, і нямала. «Ну няўжо яны не разумеюць, што рэпетыцыя не для іх, а для аператара?» І ў мікрафон: «Спакайней, калі ласка!» Апошні твор—фінал «Музыкі для струнных» Сяргея Картэса да агульнага задавальнення праходзіць без ніякіх «ЧП».

І вось Любоў Бельская «развітваецца» з тэлегледачамі. Аператары здымаюць навушнікі. Гаснуць пражэктары, гаснуць экраны маніτораў, пераматваецца магнітафонная плёнка. Рэжысёр жартуе: «Першы тайм правёў». Адбіваецца прывычка—да гэтага гадоў дзесяць Навасельскі быў рэжысёрам спартыўных перадач.

А вечарам—«другі тайм». (Дарэчы, лёс угатаваў Навасельскаму сюрпрыз: па першай праграме ў гэты час ішоў другі тайм футбольнага матча «Дынама» (Кіеў) —«Карпаты» (Львоў). І, канечне ж, ён не-не ды і паглядаў на адзін з бязлікіх экранаў, на якім кіяўляне станавіліся чэмпіёнамі). Але вечарам—усё па-іншаму. Юрый Цырук — у бездакорным чорным фраку, сур'ёзныя твары музыкантаў, новая прычоска ў Бельскай, флейтыст—на месцы. І міжволі ствараецца святочны настрой, як заўсёды пры сустрэчы з мастацтвам. Вось студыю зноў залівае святло. Усе займаюць свае месцы. Рэжысёр падымае руку: «Увага, мы ў эфіры!» З'явілася на экране знаёмая застаўка з лірай. Музыка ідзе ў наш дом...

Барыс ГЕРСТАН.

нак толькі тады, калі яе ідэал — пасля прыёму наркотыкаў у яе кватэры—памёр. Данеман дала мноства інтэрв'ю, заключыла высока прыбытковы дагавор з адным ілюстраваным часопісам на выданне артыкула «Маё жыццё з Джымі» і пазіравала з радаснай усмешкай перад шматлікімі камерамі. Пры кожным зручным і нязручным выпадку яна бясплатна выдавала гісторыю аб тым, што дзеля вялікага майстра яна ахвяравала кар'ерай фігурысткі.

Распаўсюджаннем легенд займаўся і Эрык Бардан, які ў прасякнутай плёткамі шпрынгераўскай «Більд-Цайтунг» выдаваўся за лепшага сябра Хендрыкса. «Джымі сам падвёў рысу пад сваё жыццё». Ён хацеў памерці шчаслівым. Ён выбраў смерць у той час, калі з'явілася пагроза пазбавіцца шчасця. Ён убачыў сябе ў канцы музычнага развіцця. Яго музыка стала яму прыядацца».

Мэнэджэр нябожчыка-зоркі Гаральд Дэвідсан ужо ў дзень смерці публічна засмучаўся аб прыбытках, якія яго «лепшы конік» павінен быў прынесці яму: «Менавіта сёння я ангажыраваў для Джымі турнэ па Заходняй Германіі».

□

Кумір мёртвы. Бізнес на яго прозвішчы працягваецца. Джымі Хендрыкс стаў складанай часткай і ахвярай, па прызнанні заходнегерманскага мэнэджэра Юргенса Г. Р. Баерляйна, другога па ступені даходлівасці пасля кантрабанды зброі бізнесу ў заходнім свеце.

Пераклаў з нямецкай
В. МЯГКОЎ.

«ЦЕНІ Ў РАІ» І ЦЕНІ Ў ФРГ

У спісе бестселераў Федэратыўнай Рэспублікі Германіі ўжо некалькі месяцаў трывала фігуруе пасмяротна выдадзены раман Эрыха Марыі Рэмарка «Цені ў раі». Кніга каштуе не так і танна — 25 заходнегерманскіх марак, але яе ахвотна купляюць, бо аўтара ўсе ведаюць і творчасць яго высока цэняць.

Выхад рамана ажывіў у памяці многіх яго чытачоў драматычныя падзеі, якія адбыліся не толькі з героямі твора, але і з пісьменнікам і яго блізкімі.

Эрых Марыя Рэмарк ўсё сваё жыццё быў паслядоўным, баявым антыфашыстам, і адну з рэцэнзій на яго апошні раман напісаў другі нямецкі пісьменнік-антыфашыст Роберт Нойман. У гэтай рэцэнзіі Нойман зазначыў, што, калі Рэмарк выехаў ад праследаванняў фашыстаў у эміграцыю, яго малодшая сястра засталася ў нацысцкай Германіі. Гітлераўцы кінулі яе ў турму і праз некаторы час пакаралі смерцю. Да гэтых скупых звестак, пададзеных у рэцэнзіі, падрабязны матэрыял дадаў доктар Роберт Кемпер, амерыканскі адвакат (таксама былы нямецкі эмігрант), які на нюрнбергскім працэсе быў першым намеснікам галоўнага амерыканскага абвінаваўцы Джэксана.

Доктар Р. Кемпер паведаміў, што пані Эльфрыда Шольц (так звалі сястру пісьменніка) да другой сусветнай вайны жыла ў Дрэздэне, дзе вяла модны салон. Памяшканне яна здымала ў нейкай Тоні Венцэль, якая праз пэўны час прыйшла да вываду, што пані Шольц увогуле не верыць у Адольфа Гітлера і ў яго перамогу ў вайне. Больш таго, пані Шольц дазваляла сабе здзеклівыя заўвагі ў адрас фюрэра. Тоні Венцель урэшце данесла на сваю кватарантку нацысцкім органам, якія ў кастрычніку 1943 года Эльфрыду Шольц арыштавалі і аддалі пад суд. Яе судзіў сумна вядомы нацысцкі суддзя Рональд Фрайслер. Ён назваў абвінавачаную «подлай прапагандысткай ваенных праціўнікаў трэцяга рэйха», канстатаваў, што яна пад уплывам свайго брата-эмігранта (Эльфрыда Шольц тады не бачылася з братам ужо трынаццаць год), і нарэшце як здрадніцу прысудзіў яе да пакарання смерцю. Праз некалькі дзён прысуд быў выкананы.

Трагічны лёс Эльфрыды Шольц мае сумны эпілог. Пасля другой сусветнай вайны Эрых Марыя Рэмарк папрасіў доктара Кемпера пачаць у ФРГ рэабілітацыйны працэс па справе сваёй сястры. Адвакат падаў заяву па ўсёй форме, прывёў неабходныя факты, але заходнегерманскія суды працэс спынілі. Рашэнне гэтае аб'яўлена канчатковым з той прычыны, што асоба, якая ў дадзеным выпадку адыграла гнюсную ролю даносчыцы, Тоні Венцэль знаходзіцца «невядома дзе».



Сваю самоту, роспач, крык трывожны
Пранеслі ў небе жураваў ключы,
І ціха ходзіць восень па-над Сожам,
Глыбокі ліст пад ногі кладучы:
З барвовых клёнаў—лапкаю гусінай,
З бярозкі белай—россыпам лісіц.
Вільнула сцежка ўбок хвастом
лісіным —
Загадкава пад ветрам шапаціць.
Рабіна кашміроваю хусцінкай
Прыкрыць сваю імкнецца галаву:
Гарыць, як сарамлівая дзяўчынка, —
То ж пацеркі ўпусціла ў траву!..
Дзівосны час для згадак і надзей,
Для роздуму глыбокага,
як вечнасць,—
Ён нараджае ў сэрцы чалавечнасць,
Ён сталасцю прыходзіць да людзей.

Іван КІРЭЙЧЫК.

Фотаэцюд
А. РУДЧАНКІ.

ШТО пішуць ПРА НАС

СТАНОЎЧАЯ АЦЭНКА

Балгарскі штотыднёвік «Народна култура» змясціў водгук на беларускае выданне кнігі Анастаса Стаянава «Жыў-быў хлопчык». У водгуку між іншым гаворыцца: «Пераклад на беларускую мову зроблены У. Анісковічам пад рэдакцыяй вядомага паэта і перакладчыка Ніла Гілевіча. Складваецца ўражанне, што перакладчык выдатна справіўся са сваёй задачай, здолеў узнавіць твор на сапраўды цудоўнай літаратурнай мове, захаваць яго казачную атмасферу і каларыт. Калі чытаеш аповесць па-беларуску, здаецца, што яна і напісана на гэтай мове — настолькі натуральна і лёгка гучыць апавяданне і асабліва дыялогі. Можна сказаць, што і ілюстрацыі мастака В. Тарасава ўдала дапаўняюць і раскрываюць змест». Водгук належыць балгарскаму крытыку Сімеону Уладзіміраву.

●

Часопіс «Сустрэчы», які выходзіць у харвацкім горадзе Умагу, змясціў верш Н. Гілевіча «Мой мілы птах, мой жаўранак». Некалькімі нумарамі раней у гэтым жа часопісе быў змешчаны яго верш «Не пакідай мяне, мой светлы сум». Абодва пераклады на сербскахарвацкую зрабіў паэт Іво Балентавіч.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

«І ПЛАЧУЦЬ ЛЯЛЬКІ Ў ГОМЕЛІ...»

Аддзел прапаганды і агітацыі Гомельскага абкома КПБ і абласное ўпраўленне культуры абмеркавалі артыкул С. Клімковіч «І плачуць лялькі ў Гомелі...», змешчаны ў № 36 «Літаратуры і мастацтва». Прынята рашэнне ў мэтах стварэння неабходных умоў для творчай работы калектыву і паказу спектакляў на стацыянары даць тэатру памяшканне ў Гомельскай дзіцячай музычнай школе імя Чайкоўскага.

Пасля ўводу ў эксплуатацыю новага будынка пракуратуры (III квартал 1972 года) стары будынак у адпаведнасці з рашэннем бюро абкома КПБ ад 12 лютага 1971 года будзе перададзены абласной філармоніі і лялечнаму тэатру. У перспектыве мяркуецца будаўніцтва стацыянарнага будынка для філармоніі і лялечнага тэатра.

Да канца года пытанні далейшага паляпшэння работы тэатра стануць прадметам абмеркавання савета абласнога ўпраўлення культуры. Пасля вяртання калектыву з гастроляў артыкул будзе абмеркаваны на сходзе з удзелам адказных работнікаў абласнога ўпраўлення культуры і аддзела прапаганды і агітацыі абкома КПБ.

ВІТАЮЦЬ МАСКВА І ЛЕНІНГРАД

У спектаклях Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета выступіў народны артыст БССР В. Чарнабаеў. Ён выканаў партыі Мефістофеля ў оперы Ш. Гуно «Фауст» і Базіліо ў оперы Дж. Расіні «Севільскі цырульнік»...

...Ленінградцы горача віталі госця з Беларусі.

□

Сольны канцэрт народнага артыста БССР І. Саракіна адбыўся ў Маскве, у канцэртнай зале інстытута імя Гнесіных. Праграму канцэрта склалі творы савецкіх, рускіх і заходнееўрапейскіх кампазітараў.

Партыю фартэпіяна выконвала В. Багатырская.

Ю. ГРУШЭЦКІ.

ВЯСЁЛАЯ ТРАСЯНКА

ЖАРТЫ, ГУМАРЭСКІ, ПАРОДЫІ, ЭПІГРАМЫ, ШАРЖЫ



Маша з медсанбата

Сяргей Пятровіч толькі ўключыў электрабрытву, каб спляжыць сівую шчаціну са свайго твару, як пачуўся званок. Ён выключыў апарат і крыху здзіўлены такім раннім візітам, пайшоў адчыняць дзверы.

У калідор, не чакаючы запрашэння, увайшла прыгожая, з густам апранутая дзяўчына і, сказаўшы «добры дзень», пачала папраўляць прычоску ля люстра, якое віселa на сцяне.

Твар дзяўчыны здаўся Сяргею Пятровічу знаёмым, але адкуль яна — адразу, так раптоўна, ён не мог успомніць.

— Вы мяне не пазнаяце? — ветліва зірнуўшы на гаспадара кватэры, спытала дзяўчына.

Сяргей Пятровіч насупіў кустастыя бровы.

— Пачакайце... О, успомніў. Маша! Якім цудам ты тут? Пасля фарсіравання Дуная я цябе не бачыў... Наш батальён тады, захапіўшы плацдарм... Перад гэтым ты рабіла мне перавязку левай рукі...

Дзяўчына зразумела ўсё як жарт.

— Не Маша? Шкада. А вельмі падобная. І носік такі кірпаты. І ямачка на шчацэ. Вельмі ж шчырая была — лезла ў самы агонь. Я хацеў яе ў палявы шпіталь з перадавой адправіць. Шкада было такую прыгажуню. Не згадзілася. Дык ты не Маша...

— Мяне тады на свеце не было.

— Эх, зусім я заблытаўся, як кажуць, згубіў пачуццё часу. То ж праўда, цяпер той Машы, калі не загінула, вунь колькі год. А ў памяці — маладая, гарэзлівая, як ты...

— Я ваша пляменніца Галя.

— Галя?! Гэта ты ўжо такая? Ты ж, калі я ў вас быў...

— У другім класе была, — падказала Галя, скідваючы лёгкае паліто.

— А цяпер? — абдымаючы дачку брата, спытаў Сяргей Пятровіч.

— Аграном. Сельгасінстытут у Гродне скончыла.

— Маладзец, — пахваліў Сяргей Пятровіч, запрашаючы пляменніцу ў пакой. — Працуеш дзе?

— Яшчэ не. Толькі накіраванне атрымала. Таму і прыехала да вас, параіўшыся з бацькам, прасіць...

«Уладкаваць цябе, прыгажуню, у сталіцы», — падумаў Сяргей Пятровіч, але не хацеў пакрыўдзіць мілую дзяўчыну.

— Ну, словам, я была ў Магілёве...

«Не тая моладзь цяпер, — думаў, няўважліва слухаючы пляменніцу, Сяргей Пятровіч. — На перадавую не рвецца».

— Начальнік управлення прапануе мне...

— Ехаць у калгас?..

— Не, у калгас спецыялістаў нашага профілю не пасылаюць. Ён прапануе мне пасаду начальніка станцыі аховы раслін у райцэнтры. Гэта нават недалёка адсюль.

— Ну дык добра. Віншую.

— Ат, які там з мяне начальнік, — сарамліва ўсміхнулася Галя і, зірнуўшы ў другі пакой, спытала: — Цёця на рабоце?

— Ты ж скончыла інстытут, — сказаў дзядзька, не звяртаючы ўвагі на яе пытанне.

— А практыкі належнай няма. Я не хачу так. Вось я і рашыла прасіць: у вас ёсць знаёмства ў міністэрстве?

«Не, дзяўчынка, у сталіцы я цябе не буду ўладкоўваць», — рашыў у думках Сяргей Пятровіч і пачаў угаворваць пляменніцу выкінуць недарэчную думку — быць аграномам на асфальце.

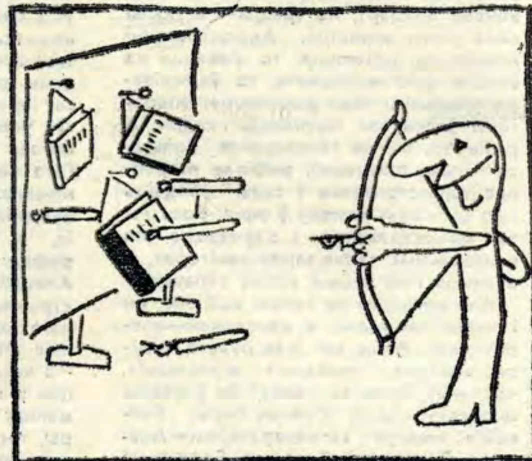
— Калі прапануюць пасаду начальніка — трэба брацца. І аклад, відаць, большы...

— На пяцьдзесят рублёў. Але я хачу спачатку радавым аграномам. І не тут, пад бокам у начальства, а на Палессі. Хачу праверыць, на што я здатная.

На твары Сяргея Пятровіча з'явілася спачатку здзіўленне, а потым шырокая ўсмешка. Гэта крыху збянтэжыла Галю.

— Што, нельга гэтага прасіць? Чаго вы ўсміхаецеся?

— Чаго? Ды вось цяпер я зусім упэўнен — ты Маша з медсанбата: такі зграбны кірпаты носік і ямачка на шчацэ...



Крытык у вольную часіну.

Мал. А. ШАЎЦОВА.

В. НАХЦІГАЛЬ

РЭВЕНЭ

— У панядзелак мой дзень нараджэння, — нагадала мне жонка. — Спадзяюся, ты не забыўся?

— Што ты, як можна!

— Я б хацела атрымаць ад цябе ў падарунак рэвенэ, — дадала яна з усмешкай.

— Гм... Рэвенэ... Добра! — згодна кіўнуў я, не адрываючыся ад газеты.

На працы я ў першую чаргу запытаўся ў сакратаркі Марты, самай вялікай нашай модніцы, дзе можна купіць добрае рэвенэ. Яна здзіўлена павяла брывом, падумала і какетліва адказала:

— Вядома, ва універмагу, што каля моста. Там надта вялікі выбар.

Я пайшоў у той універмаг.

— Пакажыце мне, калі ласка, самае прыгожае рэвенэ, — звярнуўся я да красуні-прадаўшчыцы, што пазірала задуменнымі вачамі некуды паўзверх галоў наведвальнікаў. — Ведаеце, у маёй жонкі дзень нараджэння... Мне б хацелася... нейкі падарунак...

Толькі тады, калі я паўтарыў сваю просьбу больш настойліва, прадаўшчыца, нарэшце, заўважыла мяне. Збянтэжана ўсміхнуўшыся, яна адказала:

— На жаль, мы прадалі апошні яе экземпляр.

«Чаму «яе»? — здзівіўся я. — «Рэвенэ» — гэта слова ніякага роду. Але прадаўшчыца, пэўна, ведае лепш».

— А вы не маглі б параіць, дзе яе можна знайсці?

— Зайдзіце ў галантарэйны магазін на цэнтральнай плошчы. Там вы, вядома, знойдзеце вашу... ну, тую вашу... рэч...

— Рэвенэ, — падказаў я.

— Вось-вось.

Я падзякаваў за параду і пайшоў у галантарэйны магазін. Але і там мне не пашанцавала.

— Як можна? — выйшаў я з раўнавагі. — Усюды ёсць, толькі ў вас няма? Я хацеў бы пагутарыць з дырэктарам.

Дырэктар уважліва выслухаў маю просьбу, падумаў і ветліва адказаў:

— Наш магазін толькі нядаўна адкрыўся пасля рамонту. Цэлых паўмесяца мы нічога не атрымлівалі з базы. Раней ён, гэты рэвенэ, заўсёды быў у нас на складзе.

«Чаму «ён»? — мільганула ў маёй галаве. — Але ж дырэктар павінен ведаць лепш».

Я наведаў яшчэ пяць магазінаў. Усюды мяне запэўнівалі, што «ён», «яна», «яно» раней быў, была, было, але цяпер — няма.

— Я абхадзіў увесь горад, — стомленым голасам расказваў я вечарам жонцы. — Нідзе няма нават нічога падобнага на рэвенэ. Можа, я лепей куплю табе карункавую кофтачку?

— Ты сапраўды шукаў рэвенэ?

— Вядома, — адказаў я з лёгкай крыўдай у голасе. — Столькі часу змарнаваў!

— Дык жа рэвенэ — гэта кветка з далёкай планеты, — усміхнулася жонка. — Некалькі дзён назад я вычытала пра яе ў фантастычным рамане...

Я так і не высветліў, якога роду слова «рэвенэ» — мужчынскага, жаночага ці ніякага.

Пераклаў з нямецкай **Г. БАЛАШ.**

ГАБРАЎСКІЯ ЎСМЕШКІ

ШЧОДРАЕ АБЯЦАННЕ

Некалі адзін буржуазны палітычны дзеяч у час перадвыбарнай кампаніі заявіў габрайскім выбаршчыкам:

— Калі атрымаю ўладу, загадаю развязаць мяшок солі і тады кожны з вас можа з'есці, колькі захоча.

ТЭЛЕВІЗАР

У габрайца сапсаваўся тэлевізар: адлюстраванне ёсць, гуку — няма.

— Жонка, — сказаў гаспадар, — папрасі суседа ўзмацніць гук свайго тэлевізара: тут будзем глядзець, адтуль будзем слухаць.

СКНАРАСЦЬ

Калі расказалі аднаму шатландцу анекдот пра тое, як габрайцы спыняюць на ноч гадзіннікі, каб дарэмна не зношваліся часткі, той здзівіўся такой скнарасці, але тут жа прыгадаў выпадак са свайго жыцця:

— У мяне быў адзін сусед, які заўжды пад ложкам трымаў трубу. Калі ўначы яму трэба было ведаць, колькі часу, ён адчыняў акно і гучна трубіў. Хто-небудзь з суседзяў прачынаўся і крычаў: «Якому там ідыёту спатрэбілася дудзець а палове трэцяй?»

Пераклаў А. КАНДРУСЕВІЧ.

Валянцін БЛАКІТ

РЭЦЭНЗІЯ

Неяк на вуліцы я спаткаў добрага знаёмага.

— Ты чытаў? — голасам, які бывае толькі ў шчаслівуцаў, запытаў ён.

— Што?

— Ды маю кніжку!

— Не, не чытаў, — прызнаўся я. — Выйшла? Віншую!

— Дзякую. Ведаеш, што мне цюкнула? Ты напішаш рэцэнзію. Гэта якраз у тваёй кампетэнцыі. Я, так сказаць, свайго роду тэарэтык, ты — практык. Дык вось: практык рэцэнзуе работу тэарэтыка. Зараз гэта вельмі модна. І важна. Разумееш, мая ж праца для доктарскай дысертацыі.

— Але ж я не чытаў яшчэ тваю кніжку.

— Ды гэта не бяда, што не чытаў. Упэўнены, што яна табе спадабаецца. А калі і не — усё роўна напішы. Тут справа не аўтарскага самалюбства — вельмі важна ведаць думку практыка. Для яго ж і стараемся. Пакрытыкуеш трохі — таксама дзякуй скажу. Так што рабі ад душы. Ведаеш, як важна мець добрую рэцэнзію ў друку. Доктарская ж...

Праз гадзіну ён быў у мяне на рабоце. Урачыста паціскаючы руку, уручыў дзве тоненькія брашуркі. Адну з надпісам «шматпаважанаму... ад аўтара», другую — для работы над рэцэнзіяй.

— Спадзяюся ў хуткім часе прачытаць рэцэнзію, — упэўнена сказаў ён.

Я сціпла заўважыў: што-небудзь напішу...

Доўга не адкладваючы, узброіўся чырвоным алоўкам, стаў уважліва чытаць брашуру. Падкрэсліў некалькі выразаў ва ўступе. Варта адзначыць! Прачытаў яшчэ раз. Зноў кінуўся ў пошукі, каб выбраць, за што пахваліць аўтара. Але, як на бяду, трапляліся адны банальныя думкі, якія ўжо даўно набілі аскоміну.

Яшчэ ніколі рэцэнзія не пісалася так марудна. Хваліць — цяжка, напісаць праўду — пакрыўдзіш небараку... І вітацца з табой кіне. А тут гэтая вокладка з аўтарскім надпісам так і лезе ў вочы, нібы папярэджвае: «Шматпава ж а н а м у...» Доўга скроб патыліцу, але сяк-так наскуб цытат з кніжкі, сяк-так пахваліў аўтара... «за разуменне тэмы» і, нарэшце, з палёгкай паставіў кропку. Досыць! Ды ўспомніў раптам, што яшчэ не зрабіў ніякіх крытычных заўваг. Што за рэцэнзія без заўваг? І на сонейку нават ёсць плямы... Да таго ж, сам аўтар прасіў крышку пакрытыкаваць, падсумоўваючы. Прыйшлося ўжыць словы: «схаластычна», «непераканаўча», «непапулярна» і г. д. Падпісаўся псеўданімам.

Неўзабаве рэцэнзія з'явілася ў газеце. У той жа вечар пазваніў мне аўтар:

— Ну, што, наглуміўся? Яшчэ пад псеўданім схаваўся? Прасіў жа, як чалавека, напішы добрую рэцэнзію. А ты?.. Цяпер апаненты ўчэпяцца за твае недарэчныя заўвагі.

— Дык ты ж сам прасіў «пакрытыкаваць крыху».

Але тэлефонная трубка маўчала. У ёй толькі нешта злосна сіпела і булькала.

Вось табе і «шматпаважаны», вось і пішы рэцэнзіі... па просьбе!

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.